Lokale med på råd og borgere i forening

Kortlægning af lokalsamfundsforeningers udbredelse, karakteristika, aktiviteter og samarbejde

Annette Aagaard Thuesen
Sanne Pedersen
Louise Bjørklid Levinsen
Marie Feddersen
Klaus Levinsen

SDU
CENTER FOR
LANDDISTRIKTSFORSKNING

Alle rettigheder forbeholdes centret (CLF). Mekanisk eller fotografisk gengivelse af denne REPORT eller dele heraf er uden instituttets skriftlige samtykke forbudt ifølge gældende dansk lov om ophavsret. Undtaget herfra er uddrag til anmeldelser.

© Syddansk Universitet, Esbjerg og forfatterne, 2022.

Center for Landdistriktsforskning

CLF REPORT 80/2022

ISBN: 978-87-94233-77-4

Annette Aagaard Thuesen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Degnevej 14
DK-6705 Esbjerg Ø
Tlf.: 6550 4225
E-mail: aat@sam.sdu.dk

Sanne Pedersen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Degnevej 14
DK-6705 Esbjerg Ø

Louise Bjørklid Levinsen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Degnevej 14
DK-6705 Esbjerg Ø

Marie Feddersen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Degnevej 14
DK-6705 Esbjerg Ø

Klaus Levinsen
Center for Landdistriktsforskning
Syddansk Universitet
Degnevej 14
DK-6705 Esbjerg Ø
Tlf.: 4022 7626
E-mail: khl@sam.sdu.dk

Forsidefoto: Annette Aagaard Thuesen

FORORD

Denne rapport er en del af forskningsprojektet 'Udvikling i fællesskab mellem lokalråd og kommune – et indblik i maskinrummet' ved Center for Landdistriktsforskning og Institut for Sociologi, Miljø- og Erhvervsøkonomi, SDU. Rapporten formidler resultaterne af en spørgeskemaundersøgelse til danske lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger i 2020.

Som forskere har vi mødt stor positiv respons og velvilje til at bidrage med nyttig viden og erfaringer fra arbejdet i foreningerne. Vi vil gerne takke alle de frivillige repræsentanter for lokalråd, borgerforeninger mm., som har brugt tid og ressourcer på at svare på spørgeskemaet. Samlet set har knap 900 hovedsageligt formænd bidraget til besvarelsen. Det er vi meget taknemmelige for. Vi vil også gerne takke medarbejdere i de kommunale forvaltninger for at bidrage med hjælp til den indledende registrering af lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger i de danske kommuner.

Tak til vores kolleger Egon Noe, Hanna Barbara Rasmussen og Jens Fyhn Lykke Sørensen fra CLF og SDU Esbjerg samt Malene Thøgersen og Henriette Bjerrum fra Videncenter for Folkeoplysning (Vifo) for at bidrage med konstruktiv kritik og kommentarer i forskellige dele af forskningsprocessen.

Vi håber, at vi med rapporten kan bidrage til at bringe nye nuancer ind i pågående debatter om landdistriktsudvikling, nærhed og lokalområde-kommune-forhold. Spørgeskemaundersøgelsen giver indsigt i det helt lokale bidrag til, og syn på, disse tematikker.

Landdistriktspuljens støtte til forsknings- og informationsprojekter har bidraget med finansieringen af undersøgelsen.

Forfatterne
Esbjerg, januar 2022

INDHOLDSFORTEGNELSE

1 LOKALSAMFUNDSFORENINGER I FOKUS 6
1.1 Indledning 6
1.2 Undersøgelsens forskningsspørgsmål 7
1.3 Undersøgelsens design 8
1.4 Rapportens opbygning 8

2 DEFINITION, TEORETISK TILGANG OG TIDLIGERE STUDIER 10
2.1 Lokalsamfundsforeninger i undersøgelsen 10
2.2 Teoretisk blik på lokalsamfundsforeningers rolle 11
2.3 Studier om nærdemokrati og lokalsamfundsforeninger 13
2.4 Sammenfatning 18

3 METODE 20
3.1 Registrering af lokalsamfundsforeninger 20
3.2 Spørgeskemaets indhold 21
3.3 Distribution af spørgeskemaet 21
3.4 Dataindsamling og udsendelse af påmindelsesmails 22
3.5 Svarprocent, fejlkilder og besvarelser fordelt efter region og position i foreningen 23
3.6 Databehandling 23

4 UDBREDELSE, BETEGNELSE OG ETABLERING 26
4.1 Indledning 26
4.2 Udbredelse på landsplan 26
4.3 Udbredelse på kommuneplan 27
4.4 Foreningernes betegnelser 30
4.5 Etableringstidspunkt 31
4.6 Initiativtager til dannelsen 32
4.7 Sammenfatning 33

5 ORGANISERING, MØDEAKTIVITET OG INDTÆGTSKILDER 34
5.1 Indledning 34
5.2 Enkeltstående forening, paraplyforening eller klynge 34
5.3 Bestyrelsernes størrelse 36
5.4 Bestyrelsens mødeaktivitet 36
5.5 Indtægtskilder 38
5.6 Sammenfatning 45

6 EMNER OG AKTIVITETER 46
6.1 Indledning 46
6.2 Emner, der tages op af lokalsamfundsforeningerne 46
6.3 Selvrapporterede emner og aktiviteter 48
6.4 Typer af prioriteringer 49
6.5 Lokale udviklingsplaner 52
6.6 Sammenfatning 55

7 KOMMUNIKATION OG NETVÆRK 57
7.1 Indledning 57

7.2 Henvendelser fra borgerne til foreningerne ... 57
7.3 Kommunikation på nettet og Facebook ... 58
7.4 Oprettelse af arbejdsgrupper ... 60
7.5 Samarbejde med andre lokale og frivillige aktører ... 61
7.6 Sammenfatning ... 64

8 FORHOLDET TIL KOMMUNEN ... 66
8.1 Indledning ... 66
8.2 Deltagelse i faste møder med kommunen ... 66
8.3 Initiativ og indhold på møderne ... 68
8.4 Uformelle møder med kommunen ... 69
8.5 Arrangementer ... 70
8.6 Kommunikation fra kommunen ... 72
8.7 Foreningernes erfaringer og vurderinger af samarbejdet med kommunen ... 73
8.8 Sammenfatning ... 77

9 SERVICENEDLÆGGELSER/-OPRETTELSER I LOKALOMRÅDET ... 79
9.1 Indledning ... 79
9.2 Omfanget af nedlæggelser og nedprioriteringer af service/institutioner ... 80
9.3 Betydningen af mistet service/institutioner ... 83
9.4 Lokalområdernes eget engagement i oprettelse af service/institutioner ... 85
9.5 Typer af service, som lokalområderne har oprettet ... 86
9.6 Sammenfatning ... 88

10 OPLEVEDE UDFORDRINGER OG TILFREDSHED ... 90
10.1 Indledning ... 90
10.2 Oplevede udfordringer ... 90
10.3 Tilfredshed med foreningens resultater ... 92
10.4 Sammenfatning ... 97

11 SAMMENFATNING OG KONKLUSION ... 98
11.1 Opsummering af de empiriske resultater ... 98
11.2 Lokalsamfundsforeningers rolle ... 102

12 LITTERATURLISTE ... 105

13 BILAG 1: SPØRGESKEMAET ... 111

1 LOKALSAMFUNDSFORENINGER I FOKUS

Vejkantslandsby. Foto: Colourbox.

1.1 INDLEDNING

Denne undersøgelse har til formål at afdække, hvilken rolle lokalsamfundsforeninger som lokalråd, borgerforeninger og lignende organiseringer spiller i det lokale demokrati i Danmark.

Ved den kommunale strukturreform i 2007 fik kommunerne til opgave at "brede demokratiet ud" og "finde nye former for inddragelse af borgere og brugere" i de nye og store kommuner (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2004, 5). Frem til reformen i 2007 var det lokale demokrati mere overskueligt, og center-periferi forholdene i de tidligere 271 kommuner var ikke så fremtrædende. Med en gennemsnitlig størrelse på omkring 55.000 indbyggere efter reformens ikrafttrædelse er kommunerne nu blevet indbyggermæssigt større end de fleste europæiske nabolandes. Arealmæssigt steg den gennemsnitlige kommunestørrelse fra 159 til 440 kvadratkilometer (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005). Samtidig faldt antallet af lokalpolitikere i kommunalbestyrelserne fra omkring 4.600 til omkring 2.500 (Social- og Indenrigsministeriet, 2005). På flere måder betød strukturreformen således, at det blev sværere for en kommunalpolitiker i en gennemsnitlig dansk kommune at bibeholde et indblik i alle kommunens lokalsamfund.

I nogle kommuner blev der ved strukturreformens ikrafttrædelse derfor fastlagt en lokalrådsstruktur. Denne blev nogle steder initieret af kommunen, mens det dog mange steder var lokalsamfundene selv, som enten havde lokalråd, borgerforeninger eller lignende foreninger i forvejen, eller som gik sammen om at etablere nye organiseringer eller paraplyorganiseringer i og imellem sognene. Selv i de områder, hvor man i 2007 blot valgte at videreføre sin organisering, viste det sig, at betingelserne blev ændret med strukturreformens større kommuner, bl.a. i kraft af, at der i årene efter reformen skete en tilbagetrækning af offentlig service fra mange lokalsamfund (Svendsen & Sørensen, 2016), samt at

man i nogle kommuner begyndte at tilgå sine lokalsamfund mere struktureret (Agger, Löfgren og Torfing, 2010).

Her, 15 år efter den kommunale strukturreforms ikrafttræden, er det vigtigt at få tilvejebragt viden om og overblik over lokalsamfundsforeninger som lokalråd, borgerforeninger og lignende organiseringers rolle i de danske lokalområder, herunder hvilke emner og problematikker der tages op af foreningerne, deres samarbejdsrelationer samt deres borger- og kommunedialog mm. Det nyligt fastlagte lovkrav om inddragelse af strategisk landsbyplanlægning for levedygtige landsbyer i kommuneplanen (Høringsportalen, 2018, § 5.d) aktualiserer også behovet for at få overblik over disse foreningers aktiviteter og deres syn på samarbejdet med kommunerne, bl.a. fordi dette kan have betydning for, hvordan den strategiske landsbyplanlægning vil kunne implementeres.

Vi håber, at kommunernes landdistriktskoordinatorer, byplanlæggere og interesserede kommunalpolitikere kan bruge rapporten til at inspirere og kvalificere de fortsatte drøftelser af det lokale demokrati og foreningernes rolle heri. Over for foreningerne selv er det håbet, at rapporten kan formidle noget af den spændvidde, som lokalråds- og borgerforeningsorganisering repræsenterer for udviklingen af lokalområder og derigennem bidrage til overvejelser og erfaringsudveksling omkring den enkelte forenings rolle i dag og fremover.

Rapporten er udarbejdet med støtte fra Landdistriktspuljens forsknings- og informationsmidler, og der er særlig opmærksomhed omkring landdistriktsperspektivet. Det skal dog påpeges, at undersøgelsen har været landsdækkende og afdækker en specifik organiseringsform i hele landets lokalsamfund.

1.2 UNDERSØGELSENS FORSKNINGSSPØRGSMÅL

Rapporten ønsker overordnet set at svare på forskningsspørgsmålet:

Hvilken rolle spiller lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger i det lokale demokrati i Danmark?

Dette sker på baggrund af en række delspørgsmål, som tages op i kapitel 4 til 10:

- Hvor udbredte er lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger på lands- og kommunalt plan, og hvad er deres karakteristika mht. navn og oprettelse? (Kapitel 4)

- Hvordan er foreningerne organiseret, hvor aktive er foreningernes bestyrelser mht. mødeaktivitet, og hvor får foreningerne deres økonomiske ressourcer fra? (Kapitel 5)

- Hvilke emner og hvilke former for udviklingsaktivitet er foreningerne optaget af, og hvad betyder det, når der anvendes landsbyplaner/lokale udviklingsplaner som en del af arbejdet? (Kapitel 6)

- Hvor ofte modtager foreningerne henvendelser fra borgerne i deres område, i hvilket omfang anvender de arbejdsgrupper, og i hvilken grad indgår de i samarbejdsrelationer med andre aktører i lokalområdet og med lignende foreninger uden for lokalområdet? (Kapitel 7)

- I hvilket omfang deltager foreningerne i møder med kommunen, hvad kendetegner møderne med hensyn til dialog, initiativ samt indhold til møderne, og hvad er foreningernes vurderinger og tilfredshed med samspillet med kommunen? (Kapitel 8)

- Hvad er foreningernes erfaringer med, og oplevelse af, nedlæggelser og nedprioriteringer af service i lokalområderne, og i hvilken udstrækning har man selv engageret sig i oprettelse af services og institutioner? (Kapitel 9)

- Hvilke udfordringer og hvilken tilfredshed oplever foreningerne i deres daglige virke? (Kapitel 10)

1.3 UNDERSØGELSENS DESIGN

Vi har benyttet et kvantitativt spørgeskemadesign til dataindsamling. Der foreligger ikke lignende tidligere kvantitative kortlægninger af lokalsamfundsforeningers arbejde bortset fra en oversigt over deres udbredelse (Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2017). Lokalsamfundsforeningerne har dog indgået som en underkategori i en række foreningslivsundersøgelser, som har undersøgt specifikke kommuner (Levinsen & Ibsen, 2017; Kjeldgaard & Torpe, 2003; Nielsen & Thuesen, 2002), eller de er hovedsageligt blevet adspurgt om specifikke tematikker som fx friluftsliv (Johansen et al., under udarbejdelse). Der findes herudover en ældre undersøgelse, der bærer titlen 'Lokalråd/landsbyråd – Undersøgelser om samarbejdet mellem landsbyer og deres kommune' (Landsforeningen af Landsbysamfund, 2003), som imidlertid ikke i særlig grad kan bruges som sammenligningsgrundlag, da den blev gennemført inden strukturreformen, og da den hovedsageligt henvender sig til kommuner eller til landsbyrådssamarbejder på tværs af de tidligere mindre kommuners geografi. Desuden kan nævnes, at Thuesen og Sørensen i 2008 kortlagde de lokale aktionsgruppers indsats kvantitativt via et spørgeskema tilsendt alle (F)LAG-bestyrelsesmedlemmer ved opstarten af 2007-2013-programperioden.

Spørgeskemaet bag denne rapport er sendt til formændene ved alle borgerforeninger, lokalråd og lignende lokalsamfundsforeninger i Danmark – både i landdistrikter og byer. I alt har 1.468 lokalsamfundsforeninger modtaget spørgeskemaet, og der er opnået en besvarelse på 58 procent.

1.4 RAPPORTENS OPBYGNING

Rapporten består af 11 kapitler. Kapitel 2 indeholder rapportens definition af lokalsamfundsforeninger samt en beskrivelse af undersøgelsens teoretiske inspiration og en gennemgang af relevant litteratur om nærdemokrati og lokalsamfundsforeningers rolle. I kapitel 3 beskrives undersøgelsens metodiske tilgang og dataindsamling. Undersøgelsens

resultater præsenteres i kapitlerne 4-10. Kapitel 11 indeholder en sammenfatning af resultaterne på undersøgelsesspørgsmålene og en diskussion af og konklusion på, hvilken rolle lokalsamfundsforeninger som lokalråd, borgerforeninger og lignende spiller i det lokale demokrati i Danmark i dag.

2 DEFINITION, TEORETISK TILGANG OG TIDLIGERE STUDIER

Kongeåstien etableret på initiativ fra lokalråd langs Kongeåen. Foto: Christian Aagaard Thuesen

2.1 LOKALSAMFUNDSFORENINGER I UNDERSØGELSEN

Lokalsamfundsforeningen er blot én organiseringsform blandt mange andre i danske lokalsamfund, som også kan huse idrætsforeninger, lokalhistoriske foreninger, vandværksforeninger og flere andre foreningstyper (Ibsen, Thøgersen & Levinsen 2013; Levinsen & Ibsen, 2017; Nielsen & Thuesen, 2002). Nogle gange udgøres denne forening af lokalsamfundets borgerforening, som måske også fungerede inden strukturreformen. Andre steder er lokalsamfundsforeningen sammensat af repræsentanter for lokalsamfundets øvrige foreninger og fungerer som en slags paraplyforening. Vi har med inspiration fra Agger et al. (2010) fastlagt en samlende definition for lokalsamfundsforeninger, som har været medvirkende til at indkredse, hvilke foreninger vi har inddraget i undersøgelsen:

> Lokalsamfundsforeninger er oftest almene foreninger valgt eller på anden måde anerkendt af borgerne i et geografisk afgrænset lokalområde. Foreningerne tager sig af opgaver, som vedrører lokalområdets samlede udvikling, og varetager i større eller mindre grad dialogen med kommunen om lokalområdets generelle udvikling.

Lokalsamfundsforeningerne i undersøgelsen går dog under mange forskellige betegnelser og har forskellig institutionaliserings- og formaliseringsgrad. De mest formaliserede udgøres af lokaludvalg, som er nedsat i henhold til styrelseslovens § 65d, og som altså repræsenterer en høj grad af kommunal institutionalisering. Dette gælder for de lokaludvalg i undersøgelsen, som er hjemmehørende i Københavns Kommune, som har betydelige økonomiske midler og et sekretariat til rådighed. De vælges for en 4-årig periode og har deltagelse af både kommunalpolitikere og repræsentanter for foreninger i bydelene. Det gælder også for lokaludvalgene i Middelfart Kommune, som godkendes af kommunalbestyrelsen efter indstilling af en generalforsamling afholdt i lokalområdet.

De mindst formaliserede er lokalfora, som er en løsere og mere åben organiseringsform, hvor alle kan deltage (Agger et al., 2010). Det gælder for lokalfora i Holbæk Kommune, hvor borgere, foreninger, organisationer, virksomheder, brugerråd, bylaug og lokale institutionsledere kan deltage i diskussioner og beslutningstagning.

Imellem det meget formaliserede lokaludvalg og det løsere organiserede lokalfora findes størsteparten af undersøgelsens lokalsamfundsforeninger – og det hovedsageligt med benævnelserne borgerforening og lokalråd. Når vi i undersøgelsen benytter betegnelsen lokalsamfundsforeninger, dækker det altså over forskelligartede organiseringer, hvoraf hovedparten dog, som det vil fremgå i kapitel 4, er borgerforeninger og lokalråd.

2.2 Teoretisk blik på lokalsamfundsforeningers rolle

2.2.1 Det neo-endogene udviklingsperspektiv

Lokalsamfundsforeninger kan ses som selvstændige organiseringer med lokal problemløsende kompetence, som på forskellig vis kan supplere det formelle kommunale repræsentative demokrati (Torfing, 2007; Fisker et al., Accepteret/In press). Med varetagelsen af lokalområdets interesser kan denne type foreninger imidlertid også bidrage til at organisere, mobilisere og rejse spørgsmål og krav over for kommunen og det formelle demokratiske system. Teoretisk henter vi inspiration fra det neo-endogene udviklingsperspektiv, som tegner en betydelig del af landdistriktsforskningen i en europæisk sammenhæng. Lokalområder og deres organiseringer kan dermed ses som potentielt aktive og handlekraftige. Ud over at skabe udvikling via aktivering af lokale ressourcer, indebærer denne tilgang en idé om, at lokalområder kan opnå ressourcemæssige og politiske fordele ved at være udadvendte og indgå dynamisk i samspil med andre aktører i og udenfor lokalområdet (Ray, 2001, 2006; Gkartzios & Lowe, 2019; Bosworth et al., 2016).

Lokalområder og lokalsamfundsforeninger vil imidlertid have forskellig handlekraft og forskellige ressourcer (Healey et al., 2009; Shucksmith, 2010), og det er langt fra alle, som orienterer sig mod og prioriterer aktiviteter, som har politisk karakter. Som det vil fremgå af rapporten, er nogle foreninger i lige så høj grad optaget af aktiviteter af mere social og kulturel karakter. Det er derfor relevant at få belyst, hvilken betydning forskellige kapaciteter og ressourcer har for foreningernes opgaveløsning og samspil med kommunen samt deres følelse af tilfredshed og udfordringer. Dette ikke mindst med baggrund i, at det neoendogene udviklingsperspektiv er blevet kritiseret for at skabe en ulige og skæv udvikling (Bock, 2016), fordi tilgangen oftest anvendes i forhold til de mest perifært beliggende og mest ressourcesvage steder, som netop vil have sværest ved selv at vende en udvikling

2.2.2 Praktisk og resultatorienteret demokrati

Vi skeler i undersøgelsen også til en demokratitilgang, som dels tager udgangspunkt i folks praktiske hverdag og dels bygger på strukturer og dialogformer, der gør, at dem, som beslutninger berører, kan engagere sig i beslutningstagningen (Fung og Wright, 2001, 2003). Denne type demokrati er blevet omtalt som resultatorienteret demokrati, fordi fokus er på at finde bedre decentraliserede løsninger (Sørensen og Torfing, 2005,

219). Det resultatorienterede demokrati kan supplere det traditionelle kommunale repræsentative demokrati, som bærer risikoen for at være blevet mere fjernt efter strukturreformen i 2007. Det handler altså netop om, hvordan *demokratiet kan bredes ud*, så borgerne bliver mere aktivt involveret.

Demokratiet kan ifølge denne demokratitilgang bredes ud via: (1) Decentralisering af beslutningsmyndighed til lokale enheder, som kunne svare til lokalsamfundsforeningsniveauet i Danmark, (2) Oprettelse af formelle forbindelser af ansvar/ressourcefordeling/kommunikation mellem de lokale enheder og myndighederne – det vil i dansk sammenhæng fx sige møder og dialogformer mellem lokalsamfundsforeninger og kommuner, og (3) Opbygningen af nye organiseringer på myndighedsniveauet til at støtte og styre de lokale enheders problemløsning og indsatser (Fung & Wright, 2001, 21-24). Det kunne fx være stående udvalg for landdistriktsområdet, landdistriktsråd med deltagelse af politikere og lokalrådsrepræsentanter, eller § 17 stk. 4 udvalg nedsat for at afprøve løsninger relateret til samspillet mellem lokalområder og kommunen.

Den resultatorienterede demokratimodel er blevet brugt af Thuesen (2017) i en undersøgelse af borgerinddragelsesprocesser om landsbyplaner i to kommuner. Thuesen fremstiller en model for flerniveau borgerinddragelse, som illustrerer, hvordan kommunen kan engagere via lokalråd, som så igen sætter arbejdsgrupper i gang, hvor medlemmerne engagerer den øvrige befolkning via netværk i hverdagslivet.

En sådan model kan imidlertid kritiseres for en for stor grad af top-down organisering. Vi ønsker med denne spørgeskemaundersøgelse af lokalsamfundsforeningernes rolle at gå ind i modellen for flerniveau borgerinddragelse fra lokalsamfundsforeningsniveauet. Flerniveau borgerinddragelse inspireret af det resultatorienterede demokrati kunne tænkes at bidrage til inddragelsen af flere og forskelligartede borgere. Det kunne forbedre potentialet for en anden trend i tiden, nemlig kommunernes arbejde med frivillige under begreber som samskabelse og samproduktion, som også har betydning for lokalsamfundsforeningerne.

2.2.3 Samskabelse og samproduktion

Samskabelse handler om inddragelse af borgeres og gruppers ideer og perspektiver i politik og serviceudvikling (Bason, 2013; 2010), mens samproduktion (Brudney & England, 1983) handler om borgeres og gruppers involvering i konkret frivilligt arbejde, som den offentlige sektor tidligere har stået for. Årsagerne til inddragelsen kan altså både bero på ønsker om at finde nye innovative løsninger og ønsker om at spare penge. Bakker et al. (2012) skriver fra en hollandsk sammenhæng om, hvordan lokale myndigheder ved hjælp af netværksstrukturering og procesledelse er i stand til at skabe resultater gennem 'Borgerinitiativer', der har karakter af både samskabelse og samproduktion.

En sådan myndighedsinitieret netværksstyring spiller tilbage til både danske forskeres arbejde med metastyring (Sørensen, 2006; Sørensen & Torfing, 2009) og hollandske forskeres arbejde med netværksledelse (Klijn & Edelenbos, 2007). Disse tilgange handler meget om strukturering, institutionelt design, facilitering og processtyring samt deltagelse fra offentlige myndigheders side. Fisker et al. (Accepteret/In press) viser imidlertid, at

metastyringen også kan udgå fra lokalrådene selv. Vores idé med at udsende et spørgeskema til alle danske borgerforeninger, lokalråd og lignende lokalsamfundsforeninger har netop været at bringe lokalsamfundsforeningsperspektivet i centrum. I henhold til modellen for flerniveau borgerinddragelse antager vi altså, at sådanne foreninger både kan påvirke: (1) *på lokalsamfundsforeningsniveauet*, (2) *opad i forhold til kommunen*, og (3) *nedad i forhold til borgerne i lokalområdet* generelt.

2.3 STUDIER OM NÆRDEMOKRATI OG LOKALSAMFUNDSFORENINGER

Der foreligger en række udgivelser, som i forskellig grad berører lokalsamfundsforeningers rolle i det lokale demokrati. I tiden omkring strukturreformen i 2007 var fokus i undersøgelserne på nærdemokrati og kommunal strukturering af dette, mens de senere udgivelser har et bredere udviklingsperspektiv som fx landsbyudvikling og erhvervsudvikling som et tema af relevans for lokalsamfundsforeninger.

2.3.1 NÆRDEMOKRATI SOM BORGER-, BRUGER- OG AD HOC-DEMOKRATI

Tænketank om Nærdemokrati blev nedsat forud for strukturreformen og skulle komme med bud på de større kommuners nærdemokratiske processer. Nærdemokrati diskuteres i Tænketankens rapport ud fra både et bruger-, et borger- og et uformelt deltagelsesperspektiv:

"Overordnet set kan der således skelnes mellem borgerens deltagelse som bruger (brugerdemokrati), den brede og kontinuerlige deltagelse, f.eks. i forskellige tværgående fora (lokaldemokrati) og ad hoc deltagelsen, som kan knyttes til et bestemt projekt (projektdemokrati)" (Tænketanken om Nærdemokrati, 2005, 8).

Brugerperspektivet benyttes i relation til skoler, fritidsforeninger og lignende, mens borgerperspektivet bruges i relation til lokalområder. Der lægges i rapporten vægt på, at kommunalbestyrelsen er den vigtige aktør i det repræsentative demokrati, samtidig med at bredere perspektiver om medborgerdemokrati dog kan supplere dette.

Tænketanken beskæftiger sig ikke meget med de geografisk baserede lokalsamfundsforeningers rolle udover enkelte eksempler. Det fastslås dog, at det er vigtigt, at der anlægges et helhedsorienteret perspektiv i disse foreningers arbejde, og at bestyrelserne ikke skal vælges direkte, da det vil betyde en slags oprettelse af en offentlig sektor på fire niveauer. Der er heller ikke i rapporten noget fremtrædende geografisk perspektiv, men dog en anerkendelse af, at der er forskelle mellem by- og landkommuner.

Regeringen fremlagde efterfølgende en redegørelse til Folketinget i 2005 på baggrund af Tænketankens anbefalinger. Redegørelsen nævner udfordringer, der kan opstå med at skabe identitet i store kommuner. Der er hovedsageligt et kommunalt fokus i redegørelsen, og regeringen opfordrer kommunerne til at arbejde med nærdemokrati og inddragelse ud fra lokalt afpassede modeller. Det understreges, at det er vigtigt med kommunalt selvstyre uden for mange direktiver fra oven, dvs. kommunal forskellighed, men også vigtigt med borgerdeltagelse. I redegørelsen blev der fremlagt følgende fem principper for borgerdeltagelse som krav til et godt nærdemokrati:

"• At kommunalbestyrelsen har en strategi for nærdemokratiet i kommunen • At der er frihed og plads til forskellighed • At der er en decentral opgaveløsning i kommunen • At kommunalbestyrelserne er lydhøre, og at kommunen er tilgængelig for borgerne • At kommunalbestyrelsen aktivt forholder sig til det civile Danmark" (Regeringen, 2005, 4).

Nogle år senere undersøgte Hansen (2010) netop borgerinddragelse i regioner og kommuner med et specifikt fokus på de strategiske udmøntninger af nærdemokratiet. Han identificerede fire inspirationskilder til kommunernes demokratistrategier: (1) Indenrigs- og Sundhedsministeriets anbefalinger og rapporten fra Tænketanken om Nærdemokrati (2) Århus-modellen for nærdemokrati, som bl.a. indebærer fællesråd i lokalområderne (3) Teorier om netværk udmøntet i Holbæk Kommune, hvor disse netværk som nævnt kaldes lokalfora og (4) KL's publikation 'Fremtidens lokaldemokrati (KL, 2004). Specielt Århus-modellen for nærdemokrati og Holbæks netværksmodel baseret på lokalfora vedrører dannelsen af lokalsamfundsforeninger. Kun få steder herudover nævnes lokalsamfundsforeningsorganisering imidlertid. Hansen (2010) understreger da også, at borgerinddragelsen i kommunerne tilgås ud fra et traditionelt repræsentativitetsaspekt med kommunalbestyrelsens beslutningstagning som det centrale i det lokale demokrati.

2.3.2 Case-undersøgelser om kommune-lokalområde-relationen efter strukturreformen

Agger et. al (2010) undersøgte i årene 2007-2009 nærdemokratiet gennem en række casestudier i tre kommuner, mens EnviroConsult (2012) på baggrund af otte case-kommuners praktiske erfaringer med nærdemokrati og lokalråd i perioden 2007-2011 lavede en værktøjskasse for opbygningen af samarbejde mellem lokalsamfundsforeninger og kommuner. Hansen (2007) undersøgte ligeledes gennem casestudier i fem kommuner erfaringer med dannelse af lokalsamfundsforeninger, men havde hovedsageligt sit fokus på opstarten af landdistriktsråd på tværs af lokalområderne i kommunerne i årene op til strukturreformen. Også Hartje (2008) har undersøgt nærdemokrati i en række kommuner med hovedfokus på udviklingsråd etableret i Varde Kommune. Alle fire udgivelser undersøger processer og strukturer, som er etableret i kommunerne som kompensation for eventuelt tab af nærdemokrati under og efter strukturreformen og for at udvikle nærdemokratiet.

Agger et al. (2012) berører koblinger mellem nærdemokrati og landdistriktsudvikling ved flere lejligheder. Fx skriver de, at de er stødt på, at sognegrænserne stadig eksisterer mentalt (Agger et al., 2010, 125, 133, 152). Og de skriver på følgende måde om bekymringer, der opstod i forbindelse med strukturreformen:

"I flere kommuner var der desuden bekymring for, om det ville lykkes at integrere borgere i yderområderne og i særlig grad, om det kunne undgås, at landdistrikterne blev koblet af. Demokratiproblematikken er således i mange sammenhænge blevet knyttet tæt sammen med problemerne om landdistriktsudvikling og udkantsområder" (Agger et al., 2010, 46).

Forfatterne kommer også tæt på et andet landdistriktsrelateret tema, idet de fremhæver et behov for hjælp og ressourcer til såkaldte 'ikke-aktive områder' (Agger et al., 2010, 120-121), så kommunernes modeller for nærdemokrati ikke udelukkende tilgodeser socialt

ressourcestærke lokalsamfund. På samme vis identificeres et behov for at understøtte opstart af lokalråd i områder, som ikke har tradition for lokalt engagement (Agger et al., 2010, 154). Desuden fremhæves de mulige gevinster ved at koble kommunale politikker og lokalsamfundsforeningernes arbejde (Agger et al., 2010, 119). Lokalråd, borgerforeninger og lignende organiseringer kan, der hvor de fungerer godt, noget "som kommunen ikke kan" (Agger et al., 2010, 110), fordi de har lokalt kendskab og lokale kontakter, som kommunen ikke nødvendigvis kan tilgå. Forfatterne understreger desuden, at det kan være lettere at engagere folk til at deltage i lokalrådsorganisering i landdistrikterne end i byerne, og at disse råd på tidspunktet for undersøgelsen nogle steder kun fandtes for landområder og ikke for byerne.

Af kritikpunkter nævner forfatterne, at lokalsamfundsforeninger til tider overses og ikke altid høres så ofte, som det var hensigten (Agger et al., 2010, 132), ligesom der fremsendes irrelevante sager fra kommunerne til foreningerne. Samtidig fungerer foreningerne ikke altid som medspiller, men indtager snarere rollen som modspiller til kommunen (Agger et al., 2010, 137-138). Forfatterne vurderer, at der nogle steder er mangel på tildeling af demokratisk handlekraft til lokalsamfundsforeningerne (Agger et al., 2010, 148), og at det er vigtigt at klarlægge relationen mellem lokalråd og kommune.

EnviroConsult (2012) fremhæver også en række udfordringer for nærdemokratiet. På det politiske niveau findes der sjældent klart formulerede forventninger til, hvordan forvaltningerne skal håndtere den demokratiske involvering af lokalsamfundsforeningerne og borgerne i lokalsamfundene. Det kan være en udfordring, at arbejdet med nærdemokrati nedprioriteres i kommunerne i perioder med tids- og ressourcepres, og at der ikke findes klare procedurer for, hvordan og i hvilket omfang borgerinddragelsen skal foregå (EnviroConsult, 2012, 9). Det ses også som en udfordring, at lokalsamfundsforeningerne ikke har tradition for at arbejde strategisk, og at en stor del af arbejdet i foreningerne hovedsagelig varetages af nogle få lokale ildsjæle, som til tider oplever stor arbejdsbelastning. Der er fx ofte manglende ressourcer til kommunikation i form af opdatering af hjemmesider og systematisk kommunikation på sociale medieplatforme. En begrænset kommunikation og et svagt lokalt engagement vil være en udfordring, fordi det kan bidrage til at så tvivl om den demokratiske legitimitet.

2.3.3 Spørgeskemaundersøgelser i kølvandet på strukturreformen

På baggrund af en spørgeskemaundersøgelse til kommunerne fra 2008, hævder Hedetoft (2008), at kommunesammenlægningerne, og den deraf følgende centralisering, har ført til mere nærdemokratiske lokalsamfund. Dette skyldes ifølge Hedetoft, at den politiske centralisering har ført til nyopståede lokalråd og andre former for lokalsamfundsforeninger med kommunen som den administrative, koordinerende del. Ifølge Hedetoft gælder det dog, at lokalsamfund, der også inden reformen har været organiseret i lokalsamfundsforeninger, typisk har haft større indflydelse på formuleringen af kommunens landdistriktspolitik, mens ikke-organiserede samfund har haft vanskeligere ved at komme til orde.

Kromann og Just (2009) finder, ligeledes på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse blandt kommunerne, at temaer valgt for kommunernes politikker inden for landdistriktsområdet ofte findes i samarbejde med borgere, lokalråd og lokale aktionsgrupper. Særligt

LAG har ifølge forfatterne vist sig at være en vigtig aktør og er på tidspunktet for undersøgelsen involveret i strategisk udviklingsarbejde i både yder-, land- og mellemkommuner i hele landet. Kromann og Just (2009) konstaterer, at det i særdeleshed er yderkommunerne, der vælger at udarbejde en særskilt politik for landdistriktsområdet, mens kommuner, der oplever vækst, finder det mindre påkrævet at gennemføre en decideret landdistriktspolitik. Derimod anvendes landdistriktsområderne ifølge forfatterne af de fleste kommuner til at eksperimentere med nye former for borgerinddragelse.

2.3.4 Udvalg og råd som kompensation for tab af kommunalt demokrati

I et internationalt litteraturstudie om varetagelse af landdistrikternes interesser ved sammenlægninger af kommuner skrives det, at sådanne omstruktureringer laver om på magtkortet og ændrer på ansvar og ressourcer. Det vedrører både en balancegang mellem demokrati- og effektivitetshensyn og spørgsmål om identitet (Douglas, 2016, 602). Disse aspekter er ligeledes blevet fremhævet i relation til de senere års norske kommunesammenlægningsprocesser (Nygård & Holmen, 2020; Kampevoll et al., 2018). Det pointeres af Douglas (2016), at man ved kommunesammenlægninger på forskellige måder forsøger at kompensere for tab af demokrati grundet øget afstand og størrelse:

"Nogle lande (såsom Irland) har matchet kommunesammenlægninger med oprettelsen af et andet niveau af mindre enheder. Andre har taget fat på muligheder for udvalg, råd eller andre mellemliggende organiseringer inden for den udvidede kommune for at løse det omstridte spørgsmål om øgede afstande mellem valgte repræsentanter og vælgerne. I de fleste tilfælde viser mønstret imidlertid betydelige stigninger i befolkningen i de lokale myndigheder (fx England, Litauen, Sverige og Nederlandene). Nogle australske erfaringer synes offentligt at have erkendt udhulingen af det lokale demokrati, men har sat sin lid til forbedrede governanceprocesser og borgerdeltagelse" (Douglas, 2016, 609, egen oversættelse).

Houlberg (2015) beskæftiger sig ligeledes med demokrati i de sammenlagte kommuner i Danmark, hvilket vil sige 66 ud af de 98 danske kommuner. Houlberg beskriver ligesom Douglas, at der har været øget fokus på nye 'governancestrukturer' og innovation i danske kommuner, hvoraf mange anvender nedsættelse af § 17. stk. 4 udvalg. Han konkluderer på baggrund af et litteraturstudie, at kommunesammenlægninger ikke har haft betydning for borgernes valgdeltagelse og lokalpolitiske interesse, men at der tegner sig et billede af, at sammenlægninger bl.a. medfører reduceret servicetilfredshed og lavere tilknytning til kommunen:

"Derimod ser kommunesammenlægninger ud til at have reduceret borgernes tilfredshed med den kommunale service og det lokale demokrati samt at have længerevarende negative effekter på den del af den politiske tillid, der vedrører oplevelser af politisk responsivitet og på det delelement af den politiske selvtillid, der knytter sig til borgerens selvvurderede evne til at forstå, hvad der foregår i kommunalpolitik. Samtidig har kommunesammenlægninger fortsat seks år efter sammenlægningen en negativ effekt på borgernes affektive tilknytning til kommunen i de kommuner, der har oplevet en relativ stigning i kommunestørrelsen" (Houlberg, 2015, 22).

2.3.5 Interviewbaseret kortlægning af den kommunale landdistriktsindsats

På baggrund af interview med landdistriktsmedarbejdere i land- og yderkommuner har Hedetoft og Broegaard (2020) lavet en kortlægning af den kommunale landdistriktsindsats. Kommunernes landdistriktsindsats beskrives som "et herreløst politisk indsatsområde, som ikke passer ind i den traditionelle kommunale opgavevaretagelse" (Hedetoft & Broegaard, 2020, 5). Området betragtes som "en form for interessevaretagelse for de borgere og virksomheder, der er lokaliseret i de berørte områder" (Hedetoft & Broegaard, 2020, 5). Dette skyldes til dels, at der ikke er noget statsligt (lov)krav til indsatsen og ej heller finansielle rammer omkring indsatsen. Derfor er indsatsen meget uensartet i de forskellige kommuner, ligesom arbejdet med at skabe udvikling på området kan fremstå fragmenteret. Det nævnes også, at landdistriktsindsatsen i stigende grad er blevet afhængig af ekstern finansiering og af bidrag fra private fonde, hvilket kan indskrænke kommunens mulighed for at sætte rammerne for udviklingen samt reducere den lokaldemokratiske kontrol med de initiativer, der sættes i værk. Samtidig betyder dette, at landdistriktsindsatserne kommer til at fremstå ad hoc prægede (Hedetoft & Broegaard, 2020, 5).

Rapporten har også undersøgt, hvor landdistriktsindsatsen er placeret i den kommunale organisation. Der peges på, at det hovedsagelig er i afdelinger for kultur og fritid. Her vil der typisk være fokus på borgerinddragelse og bosætning, og der vil i mindre grad være fokus på erhvervslivet og erhvervsudvikling. De landdistriktsansvarlige i kommunerne mangler ofte viden om, hvordan og hvor erhvervsaktørerne i landdistrikterne kan få den nødvendige erhvervsrettede rådgivning (Hedetoft & Broegaard, 2020, 6). Rapporten fremhæver således den fraværende erhvervsfremmevinkel, og det hævdes, at der er behov for institutionel kapacitetsopbygning i form af både øget viden og udbygning af relationer til erhvervsaktører. Øget deltagerinvolvering fremhæves i den forbindelse som et centralt element i den lokale kapacitetsopbygning. Dette kan ifølge forfatterne blandt andet ske ved at involvere lokalsamfundsforeningerne i formulering af strategier for den lokale erhvervsudvikling.

2.3.6 Lokalsamfunds udviklingskapacitet

Tanvig og Herslund går tæt på lokalsamfunds udviklingskapacitet i en række nyere udgivelser om landdistriktsudvikling (Tanvig & Herslund, 2020a, 2020b), som blandt andet handler om, hvordan lokalsamfund kan skabe bo- og arbejdssteder. Levedygtige landsbyer afhænger ifølge forfatterne af lokal kapacitet og aktivering af en række forskellige ressourcer til fremme af udvikling. Det drejer sig fx om humane, sociale, politiske, fysiske og økonomiske ressourcer. Rapporterne rammesættes inden for det neoendogene landdistriktsudviklingsparadigme, som vi beskrev tidligere i kapitlet. Forfatterne skelner mellem et før-endogent, et endogent og et neo-endogent udviklingstrin i lokalsamfund. Det vurderes, at der er sammenhæng mellem den enkelte landsbys tiltag og organisering, ligesom det anses som vigtigt, at lokalsamfund udarbejder strategiske udviklingsplaner. Tanvig (2020) går også tæt på, hvad der skal til, når lokalsamfund engagerer sig i erhvervsudvikling. Også her fokuseres der på aktivering af en række lokale ressourcer og koblinger indadtil til borgerne i lokalsamfundet og udadtil til fx en coach, kommunen eller lignende.

2.4 SAMMENFATNING

Tilgangen i en del af den foreliggende litteratur har overvejende været centreret om *kommunens* nærdemokratiske rolle og organisering, mens vores kortlægning af lokalsamfundsforeningernes rolle har *lokalsamfundsforeningerne som undersøgelsesgenstand*. Det gælder, som nævnt, at vi ikke er stødt på tidligere kvantitative kortlægninger af lokalsamfundsforeningernes rolle.

Teoretisk er vores undersøgelse inspireret af litteraturen om neoendogen landdistriktsudvikling, praktisk og resultatorienteret demokrati, flerniveau borgerinddragelse, netværksstyring og samskabelse. I gennemgangen af de empiriske undersøgelser om lokalråd har vi ikke haft et stort fokus på udgivelsernes teoretiske afsæt, men i stedet sat fokus på temaer, der også har betydning for vores overordnede forskningsspørgsmål om lokalsamfundsforeningernes rolle i det lokale demokrati. En del af litteraturen har haft en deliberativ demokratisk, netværksstyrings- og deltagelsesorienteret tilgang, og de nyeste udgivelser fra 2020 ligger sig tæt op af det neoendogene udviklingsperspektiv, som er udviklet inden for landdistriktsforskningen de sidste cirka 20 år.

Grundlæggende fastslås det i litteraturen, at lokalsamfundsforeninger som lokalråd, borgerforeninger og lignende kan noget, som kommunerne ikke kan (Agger et al., 2010; Douglas, 2016). Der peges imidlertid også på, at mange af disse foreninger er udfordrede, fordi der er forholdsvis få ildsjæle med en potentielt stor arbejdsbelastning, der frivilligt tager hånd om lokalområdeudviklingen i lokalsamfundsforeningerne (EnviroConsult, 2012).

Kommunernes indbyggertal og geografiske udbredelse (kommunestørrelse, land/by) kan have en betydning for lokalsamfundsforeningernes indsatser, samarbejder og tilfredshed samt for deres aktivitetsniveau (Agger et al., 2010). Litteraturen om oprettelsen af 'mellemliggende organiseringer' i forbindelse med kommunesammenlægninger (Douglas, 2016; Hedetoft, 2008) giver desuden anledning til, at vi i relation til nærværende spørgeskemaundersøgelse skal se nærmere på, om foreningens etableringstidspunkt spiller en rolle for dens aktiviteter og samarbejde med kommunen.

Litteraturen giver ligeledes anledning til, at vi undersøger, hvilke udviklingsemner der tages hånd om (Tænketanken om Nærdemokrati, 2005). Flere af undersøgelserne (Redegørelsen, 2005; EnviroConsult, 2012; Houlberg, 2015) lægger derudover op til, at vi undersøger, om foreningerne opfatter kommunerne som lydhøre og tilgængelige, og i hvilken udstrækning kommunerne inddrager foreningerne (Kromann & Just, 2009, Hansen, 2010).

Dele af litteraturen berører spørgsmålet om, hvor lokalsamfundsforeningerne får deres økonomiske midler fra, og i hvilken udstrækning de er afhængige af ekstern finansiering (Hedetoft & Broegaard, 2020). I forlængelse heraf har der også været fokus på, i hvilket omfang foreningerne laver udviklingsplaner, opbygger udviklingskapacitet og engagerer sig i erhvervsudvikling (Tanvig, 2020; Tanvig & Herslund, 2020a, 2020b), samt hvordan de tager hånd om kommunikationen om deres arbejde (EnviroConsult, 2012).

Vi vil inddrage opmærksomhedspunkterne fra litteraturen i gennemgangen af spørgeskemaets resultater i kapitel 4–10. I næste kapitel præsenteres den metodiske tilgang i vores spørgeskemaundersøgelse af lokalsamfundsforeningernes rolle.

3 METODE

Loppemarked arrangeret af Valby Lokaludvalg. Foto: Valby Lokaludvalg.

3.1 REGISTRERING AF LOKALSAMFUNDSFORENINGER

Registreringen af lokalsamfundsforeningernes e-mailadresser til brug for den elektroniske fremsendelse af spørgeskemaet skete ved hjælp af: (a) 60 kommuners egen registrering af deres lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger, som vi fik adgang til via et telefoninterview med, eller skriftlig henvendelse til, kommunerne, (b) Økonomi- og Indenrigsministeriets oversigt over 84 kommuners lokalråd/bylaug fra 2017[1], (c) områderesearch ved brug af Google, Facebook samt Krak i kombination med kommune- og sognekort over byer og områder og (d) informationer fra enkelte lokalsamfundsforeninger med kendskab til nærområdets aktiviteter. Registreringens fire indfaldsvinkler bidrog til, at rapportens resultater også bygger på lokalsamfundsforeninger, som kommunerne ikke samarbejder med eller har kendskab til.

Alle e-mailadresser blev indsat i en fælles Excel-liste, som blev opdelt ud fra, hvilken region foreningen tilhørte. Efter udsendingen af spørgeskemaet var der enkelte respondenter, som meldte tilbage, at de enten aldrig havde haft, eller at de ikke længere havde en relation til, den nævnte forening. Da flere påpegede dette via mail, var det muligt at rette dette efterfølgende.

I alt blev 1.617 lokalsamfundsforeninger identificeret, hvoraf det var muligt at indsamle gyldige e-mailadresser på 1.537. Af de 80 lokalråd, som det ikke var muligt at samle relevante kontaktoplysninger på, var 14 nedlagt, 43 havde forældede kontaktoplysninger, og 23 vendte ikke tilbage på vores henvendelser på Facebook og telefon.

[1] https://www.ft.dk/samling/20171/almdel/sou/spm/541/svar/1509749/1937262/index.htm

Under registreringen blev vi opmærksomme på, at lokalrådsbetegnelsen også benyttes for råd, der varetager en kriminalpræventiv funktion i samspillet mellem politi, kommune og lokalsamfund (se Krogh, 2018 for en nærmere beskrivelse). Dette stødte vi særligt på i Region Sjælland og Region Hovedstaden. De kriminalpræventive lokalråd indgår ikke som en del af denne undersøgelse. Det samme gælder lokalråd på ældreområdet, som vi fx fandt i Aalborg Kommune.

3.2 Spørgeskemaets indhold

Spørgeskemaet indeholder i alt 43 spørgsmål. Første del af skemaet handler om foreningens betegnelse, dens etableringstidspunkt, hvilken kommune den ligger i, samt hvorvidt det er en enkeltstående forening eller en paraplyforening, og om den dækker et eller flere sogne. Dernæst følger en række spørgsmål om foreningens møder, arbejdsgrupper og kommunikationshyppighed til borgerne i lokalområdet, samt de medier der anvendes til kommunikation.

Den anden del af skemaet indeholder spørgsmål om de emner og aktiviteter, som foreningen er optaget af og arbejder med, dens kilder til økonomiske midler samt spørgsmål om foreningens mulige udfordringer og tilfredsheden med de resultater, foreningen skaber.

Den tredje del indeholder spørgsmål om foreningens samarbejde med andre lokalforeninger, aktører i lokalområdet og med kommunen. I forhold til det kommunale samarbejde spørges der bl.a. ind til mødeaktiviteten, samt hvilken rolle foreningen spiller med hensyn til initiativ og dagsordenfastsættelse. Desuden er der spørgsmål om hvilke aktiviteter med relation til lokalsamfundet, som foreningen oplever, at kommunen deltager i, samt foreningens oplevede tilfredshed med samspillet med kommunen.

Fjerde del af skemaet sætter fokus på nogle af de ændringer, som kan være sket i lokalområdet siden kommunalreformen i 2007. Her indgår spørgsmål om oplevede nedlæggelser og nedprioriteringer af kommunale og private institutioner og services, samt spørgsmål om hvorvidt foreningerne selv har oprettet services, institutioner eller selskaber med henblik på at kompensere for nedlæggelserne.

I den sidste del af spørgeskemaet indgår der spørgsmål om foreningens geografiske afstand til kommunens primære rådhus, en række spørgsmål om svarpersonens baggrund (køn, alder, uddannelse, erhverv) samt om foreningens kønsmæssige sammensætning og aldersfordeling.

En oversigt over alle spørgeskemaets spørgsmål med tilhørende svarkategorier findes i rapportens bilag 1.

3.3 Distribution af spørgeskemaet

Udsendelsen af spørgeskemaet skete gennem en personlig e-mail-invitation til formanden eller en kontaktperson for hver lokalsamfundsforening i hele den registrerede population. Invitationen indeholdt oplysninger om undersøgelsen samt et internetlink til online-surveyprogrammet SurveyXact. Dette sikrede, at hver forening kun havde mulighed for at

besvare spørgeskemaet en enkelt gang, samt at de ved midlertidig afbrydelse kunne genoptage besvarelsen uden at miste allerede indtastede svar. Alle respondenterne blev i invitationen informeret om undersøgelsens formål, den anslåede besvarelsestid, hensyn til fortrolighed, samt oplysning om at deltagelsen var frivillig, og at det efterfølgende ville være muligt at modtage undersøgelsens resultater.

Før spørgeskemaet blev udsendt, blev det testet af en række ansatte fra Syddansk Universitet og et lokalrådsbestyrelsesmedlem. Efter udsendelsen blev der dog konstateret enkelte fejl i spørgeskemaet, hvoraf én bestod af en manglende svarkategori. Denne fejl blev fundet og rettet tidligt i processen. Derudover blev der fundet en manglende aktivering af et spørgsmål, der medførte, at det ikke var alle respondenter, som fik muligheden for at svare på spørgsmål 32: *"Hvor langt er der fra dit lokalområde til kommunens primære rådhus?"*. For at udbedre denne fejl blev de manglende svar beregnet og udfyldt af forfatterne bag denne rapport. Det skete ved først at søge på adressen på kommunens primære rådhus ved at tilgå denne oplysning på kommunens hjemmeside. Her var vi opmærksomme på, at det var det primære rådhus og ikke eventuelle decentralt placerede administrationsbygninger. Herefter blev der på et digitalt kort søgt på afstand fra adressen for det primære rådhus til adressen på lokalsamfundsforeningen. I de tilfælde, hvor lokalsamfundsforeningen repræsenterede flere landsbyer, blev der beregnet et gennemsnit for afstanden. Dette gjaldt fx ved klyngelandsbyer. For et fåtal af foreningerne var det ikke muligt at finde foreningens primære adresse, og i disse situationer blev der målt fra centrum af det område, foreningen er placeret i.

3.4 DATAINDSAMLING OG UDSENDELSE AF PÅMINDELSESMAILS

Dataindsamlingen foregik i perioden fra den 15. juni 2020 til den 9. august 2020. Efter første udsendelse af spørgeskemaet kom der en fejlmelding på omkring 50 e-mailadresser, og disse respondenter fik først tilsendt distributionsmailen den 25. juni. Derefter kom der yderligere en fejlmelding på omkring fem mails. Generelt blev dette i hele udsendelsesforløbet forsøgt udbedret ved at opspore de rigtige e-mailadresser og distribuere spørgeskemaet på ny til rette vedkommende. Dette medførte dog, at disse respondenter fik distributionsmailen senere end de andre respondenter. Den 22. juni blev der udsendt en påmindelsesmail til de respondenter, der ikke havde besvaret spørgeskemaet. Derefter blev der den 13. juli udsendt endnu to forskellige påmindelsesmails. Den ene henvendte sig til de respondenter, der slet ikke havde besvaret spørgeskemaet, og den anden henvendte sig til de respondenter, der havde afgivet nogle svar. Afslutningsvis blev der den 3. august, seks dage inden spørgeskemaet blev lukket, udsendt et varsel om lukning af spørgeskemaet.

De udsendte påmindelsesmails bidrog til at øge svarprocenten betydeligt. Der var dog stadig en del, der ikke besvarede spørgeskemaet, og en mulig årsag til dette kan være, at respondenterne har haft ferie i noget af den periode, hvor spørgeskemaet var udsendt. Desuden har der også været et mindre antal respondenter, som meldte tilbage, at de ikke mente, at undersøgelsen henvendte sig til dem, hvorfor de ikke ønskede at deltage. Ud over de omtalte mulige årsager til frafaldet kan nogle respondenter have oplevet, at de havde manglende tekniske forudsætninger for at besvare spørgeskemaet (Frederiksen, Gundelach & Nielsen, 2017, 74-75). For at udbedre dette blev der i invitationsbrevet og

de forskellige påmindelsesmails angivet en kontaktperson, som respondenterne kunne ringe eller sende en e-mail til, hvis de oplevede problemer med skemaet.

3.5 Svarprocent, fejlkilder og besvarelser fordelt efter region og position i foreningen

Af de 1.468 lokalsamfundsforeninger, der modtog spørgeskemaet, gennemførte 845 hele spørgeskemaet, mens 83 besvarede det delvist. Dette giver en samlet svarprocent på 58 procent for hele spørgeskemaet. Vi har valgt kun at arbejde videre med de fulde besvarelser, fordi de 83 delvist besvarede spørgeskemaer ikke har været afsluttet fra respondentens side, og dermed reelt ikke er afleveret.

I nedenstående skema ses et overblik over, hvordan besvarelserne fordeler sig internt i hver region.

Tabel 3.1 Svarfordeling i regioner

	Besvaret		**Delvist besvaret**		**Ikke-besvaret**		**Frafald**		**I alt**	
	Procent	*n*	Procent	*n*	Procent	*n*	Procent	*n*	Procent	*n*
Region Hovedstaden	64	65	5	5	30	31	1	1	100	102
Region Sjælland	60	137	4	10	35	79	1	2	100	228
Region Syddanmark	61	244	6	25	33	133	0	1	100	403
Region Midtjylland	56	253	5	24	38	176	1	6	100	459
Region Nordjylland	53	146	7	19	40	110	0	1	100	276
I alt		845		83		529		11		1468

Den region, hvor svarprocenten er højest, er Region Hovedstaden, hvor 64 procent af respondenterne har besvaret skemaet. Det er imidlertid også den region, hvor vi har identificeret færrest lokalsamfundsforeninger i vores indledende registrering. Region Sjælland og Region Syddanmark ligger meget tæt på hinanden med henholdsvis 60 procent og 61 procent af lokalsamfundsforeningerne internt i området, som spørgeskemaet er udsendt til, som har besvaret. For Region Midtjylland og Region Nordjylland er det 56 procent og 53 procent af de adspurgte foreninger, der har besvaret spørgeskemaet. Kategorien frafald består af de respondenter, der har meldt tilbage, at de ikke ønsker at deltage i undersøgelsen.

Hvad angår respondenternes position i foreningen, er 81 procent af besvarelserne foretaget af foreningens formand/-kvinde. De resterende 19 procent består af andre kontaktpersoner for foreningen, hvoraf den største andel er enten næstformand eller kasserer, og en mindre andel er menige bestyrelsesmedlemmer og -suppleanter.

3.6 Databehandling

Under databehandlingen blev der konstrueret tre yderligere variable. Den ene variabel knytter sig til en klassifikation af graden af urbanisering (DEGURBA) i et område. Klassifikationen er udarbejdet af Eurostat og anvendes af EU og OECD til brug for gennemførelsen af regionalt orienterede analyser. DEGURBA klassificerer lokale administrative

enheder (LAU/kommuner) baseret på befolkningstæthed opgjort som andelen af lokalbefolkningen, der bor i byklynger og i bycentre. Det giver tre forskellige områdetyper: (1) Byområder (tætbefolkede områder), hvor mindst 50 procent bor i bycentre, (2) Byer og forstæder (mellembefolkede områder), hvor mindst 50 procent af befolkningen bor i byklynger, og mindre end 50 procent af befolkningen bor i bycentre og (3) Landdistrikter (tyndt befolkede områder), hvor mindst 50 procent af befolkningen bor i landdistrikter. En begrænsning ved DEGURBA inddelingen er, at der er tale om en forholdsvis grov inddeling, hvor kun få områder i Danmark hører under områdetypen Tætbefolket område.

Kort 3.1 Danmark opdelt efter urbaniseringsgrad (Eurostat, 2011)

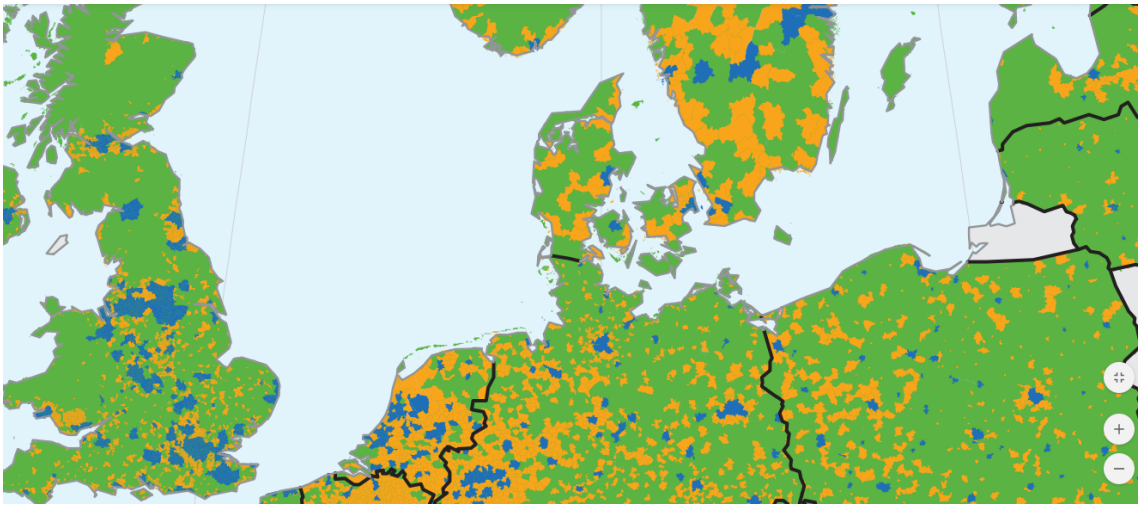

Note: Tæt befolket område (blå), Medium befolket område (orange), Tyndt befolket område (grøn).

Yderligere er der udarbejdet to variable, som rummer hver enkelt kommunes indbyggertal og kommunestørrelse i kvadratkilometer, hvor der benyttes data fra Danmarks statistik (Danmarks Statistik, BY1; Danmarks Statistik, ARE207, 1. januar 2020). Kommunens geografiske størrelse er i analyserne opdelt på fem grupper: (1) Op til 250 km^2, (2) 251–500 km^2, (3) 501–750 km^2, (4) 751–1000 km^2, (5) 1001 km^2 eller større.

3.6.1 Omkodning af variable

I forbindelse med analyserne har vi foretaget omkodninger af variable med henblik på at kunne forenkle og sammenfatte fremstillingen af resultaterne.

- Foreningsbetegnelse: Spørgeskemaet havde i alt 13 svarkategorier til spørgsmålet om lokalsamfundsforeningernes navne/betegnelser. I nogle af analyserne er der foretaget en gruppering af disse betegnelser i tre overordnede grupper: (1) Lokalråd og lignende, (2) Borgerforeninger og lignende og (3) Andre. Gruppen for Lokalråd og lignende inkluderer: Lokalråd, Bydelsråd, Fællesråd, Landsbyråd og Udviklingsråd. Gruppen for Borgerforeninger og lignende inkluderer: Borgerforening, Landsbyforening, Sogneforening, Bylaug, Beboerforening, Borger- og grundejerforening, Håndværkerforening og Kulturråd.

- Foreningens etableringstidspunkt: Respondenterne blev bedt om at oplyse, hvilket årstal foreningen blev dannet. Vi har i kodningen af denne variabel foretaget en

gruppering af foreningens dannelse i fire grupper: (1) 1900-1979, (2) 1980–2006, (3) 2007–2010, (4) 2011 eller senere.

3.6.2 Analyser af data

Undersøgelsens data er blevet analyseret ved brug af statistikprogrammet SPSS. De statistiske analyser er primært deskriptive og sigter mod at give et overblik over resultaterne i det samlede datasæt. I rapporten benyttes fortrinsvis frekvenstabeller og bivariate analyser, herunder krydstabeller og chi^2–tests. Af hensyn til formidlingen er flere af resultaterne formidlet i søjle- og bjælkediagrammer. Vi har desuden gennemført faktoranalyser med henblik på at identificere og sammenfatte sammenhænge mellem en række enkeltvariable på forskellige områder som fx foreningernes emner og aktiviteter. Foruden de faste spørgsmål og svarmuligheder indgår der en række åbne svarfelter i spørgeskemaet, hvor respondenterne har fået mulighed for at tilføje oplysninger og beskrivelser med egne ord. Indholdet fra disse fritekstfelter indgår løbende i præsentationen af resultaterne og er her blevet sammenfattet i forskellig grad.

4 UDBREDELSE, BETEGNELSE OG ETABLERING

Æblehøst/forgreninger. Foto: Annette Aagaard Thuesen

"[Foreningen er dannet] i forbindelse med kommunesammenlægningen"

"[Foreningen er dannet af] lokale med støtte/opfordring fra kommunen"

"Bylauget har eksisteret så længe, at ingen kan huske hvornår, hvem eller hvordan, det startede"

4.1 INDLEDNING

Der foreligger ikke megen generel viden om etablering og udbredelse af lokalsamfundsforeninger som lokalråd, borgerforeninger og lignende på landsplan og internt i de danske kommuners landdistrikter og hovedbyer. Hensigten med dette kapitel er at redegøre for disse foreningers udbredelse, betegnelse og etablering, herunder om der kan ses mønstre, der kan kædes tilbage til tilskyndelsen til at tage hånd om nærdemokratiet omkring strukturreformen i 2007. Følgende spørgsmål besvares i kapitlet:

- Hvor udbredte er lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger på lands- og kommunalt plan, og hvad er deres karakteristika mht. navn og oprettelse?

4.2 UDBREDELSE PÅ LANDSPLAN

Tabel 4.1. nedenfor giver et overblik over lokalsamfundsforeningers udbredelse i kommuner og regioner i hele landet. I de kommuner, hvor vi har noteret 0, findes der efter vores vidende ikke nogen lokalråd, borgerforeninger eller lignende lokalsamfundsforeninger, hvilket fx er tilfældet for Albertslund, Allerød og Brøndby. Det fremgår imidlertid af tabellen, at lokalsamfundsforeninger eksisterer bredt i kommunerne i Region Sjælland, Region Syddanmark, Region Midtjylland og Region Nordjylland.

Tabel 4.1 Oversigt over besvarelser (før skråstregen) og undersøgelsens registrerede lokalsamfundsforeninger (efter skråstregen). Antal.

Region Hovedstaden		Region Sjælland		Region Syddanmark		Region Midtjylland		Region Nordjylland	
Kommune	**n**	**Kommune**	**n**	**Kommune**	**n**	**Kommune**	**n**	**Kommune**	**n**
Albertslund	0	Faxe	9/10	Assens	14/25	Favrskov	2/4	Brønderslev	7/21
Allerød	0	Greve	0/1	Billund	7/11	Hedensted	22/41	Frederikshavn	7/23
Ballerup	2/4	Guldborgsund	11/18	Esbjerg	23/37	Herning	18/33	Hjørring	18/35
Bornholm	18/27	Holbæk	10/19	Fanø	1/1	Holstebro	7/20	Jammerbugt	9/18
Brøndby	0	Kalundborg	13/24	Fredericia	4/4	Horsens	5/10	Læsø K	0/1
Dragør	0	Køge	1/8	Fåborg-Midtfyn	26/36	Ikast-Brande	10/21	Mariagerfjord	14/34
Egedal	0	Lejre	8/12	Haderslev	12/20	Lemvig	11/19	Morsø	8/13
Fredensborg	4/4	Lolland	8/18	Kerteminde	13/17	Norddjurs	10/24	Rebild	19/37
Frederiksberg	0	Næstved	11/13	Kolding	8/15	Odder	12/12	Thisted	19/39
Frederikssund	1/2	Odsherred	4/12	Langeland	3/10	Randers	12/19	Vesthimmerland	4/6
Furesø	6/7	Ringsted	7/11	Middelfart	8/13	Ringkøbing-Skjern	24/45	Aalborg	41/48
Gentofte	0/2	Roskilde	5/8	Nordfyns	16/25	Samsø	5/6		
Gladsaxe	1/1	Slagelse	19/27	Nyborg	10/22	Silkeborg	19/29		
Glostrup	0	Solrød	3/4	Odense	1/3	Skanderborg	6/8		
Gribskov	8/12	Sorø	8/15	Svendborg	6/12	Skive	18/35		
Halsnæs	1/3	Stevns	11/14	Sønderborg	26/36	Struer	6/15		
Helsingør	2/3	Vordingborg	9/17	Tønder	13/25	Syddjurs	18/37		
Herlev	0			Varde	7/10	Viborg	23/49		
Hillerød	7/11			Vejen	13/19	Aarhus	24/34		
Hvidovre	0/1			Vejle	18/32				
Høje-Taastrup	3/5			Ærø	2/4				
Hørsholm	0			Aabenraa	14/22				
Ishøj	1/3								
København	9/12								
Lyngby-Taarbæk	2/3								
Rudersdal	0								
Rødovre	0								
Tårnby	0								
Vallensbæk	0/1								

Omkring tre fjerdedele af besvarelserne i Region Hovedstaden er fra lokalsamfundsforeninger i Bornholms Regionskommune, Københavns Kommune, Hillerød Kommune, Furesø Kommune og Gribskov Kommune. Den herudover meget begrænsede udbredelse af sådanne foreninger i Region Hovedstaden kan skyldes, at kommunerne/lokalområderne i denne region ikke i samme grad som kommunerne/lokalområderne i resten af landet har tradition for denne organiseringsform. Det er sandsynligt, at borgernes deltagelse i disse områder i højere grad sker som en del af brugerdemokratiet eller i et mere ad hoc-betinget projektdemokrati (Tænketanken om Nærdemokrati, 2005). Det kan også skyldes, at mange af disse kommuners geografi forblev uændret ved strukturreformen i 2007. Det var tilfældet for 33 af de 98 danske kommuner (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005, 15), og det er gældende for alle de hovedstadskommuner, hvor vi har registreret meget få lokalsamfundsforeninger (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2005, 51-52). Der er således noget, der tyder på, at videreførte kommuner og borgerne i de videreførte kommuner ikke i samme grad har etableret nye strukturer og organiseringer på dette område.

4.3 UDBREDELSE PÅ KOMMUNEPLAN

For så vidt angår lokalsamfundsforeningernes udbredelse *internt* i kommunerne, har vi undersøgt, i hvilken grad kommunernes hovedbyers bydele også har disse foreninger. Nedenstående tabel viser, at knap 11 procent af besvarelserne på spørgeskemaet stammer fra lokalsamfundsforeninger, som er beliggende nul til fem kilometer fra kommunens primære rådhus. Disse 90 besvarelser hidrører fra 47 kommuner.

Tabel 4.2 Besvarelser fra lokalsamfundsforeninger ud fra afstand til primært rådhus

Afstand til primært rådhus	Antal	Procent
0–5 km.	90	11
6–10 km.	192	23
11–15 km.	202	24
16–20 km.	137	16
21–25 km.	100	12
26 eller mere	124	15
Alle	845	100

Tabel 4.3, 4.4 og 4.5 viser, hvilke af disse 90 foreninger der er bymæssigt eller landligt beliggende[2]. Det fremgår af tabel 4.3, at der i København, Aarhus, Aalborg, Esbjerg, Vejle og Sorø forefindes en del lokalsamfundsforeninger i byer.

Tabel 4.3 Oversigt over de otte kommuner med tre eller flere besvarelser indenfor femkilometergrænsen til kommunens primære rådhus

Kommune	Lokalsamfundsforening < 5 km fra primært rådhus	By/land-beliggende
København	8 lokaludvalg	Bymæssigt
Aarhus	8 fællesråd	Bymæssigt
Aalborg	6 samråd	Bymæssigt
Vejle	4 lokalråd	Bymæssigt (3) Landligt (1)
Samsø	4 beboerforeninger	Landligt
Esbjerg	1 beboerforening	Bymæssigt
	1 borger- og Aktivitetsforening	
	1 lokalråd	
Odder	1 beboerforening og lokalråd	Landligt
	2 lokalråd	
Sorø	3 lokalråd	Bymæssigt (2) Landligt (1)

For 12 kommuner er der to besvarelser fra foreninger, der er placeret nul til fem kilometer fra kommunens primære rådhus (se tabel 4.4). For disse kommuner gælder det for Ballerup, Lyngby-Taarbæk og Silkeborg, at der er tale om bymæssigt beliggende foreninger. For Hillerød, Høje-Taastrup og Rebild er der tale om én bymæssigt beliggende og én landligt beliggende forening. For Assens, Jammerbugt, Kerteminde, Lejre, Solrød og Vejen er der tale om landligt beliggende lokalsamfundsforeninger, som blot ligger tæt på kommunens hovedby.

For 27 kommuner er der én besvarelse fra en lokalsamfundsforening inden for afstanden på fem kilometer. For disse 27 kommuner kan 13 af foreningerne karakteriseres som bymæssigt beliggende, mens 14 er landligt beliggende (se tabel 4.5). Der findes bymæssigt beliggende lokalsamfundsforeninger på/i Bornholm, Brønderslev, Gladsaxe, Helsingør, Hjørring, Middelfart, Næstved, Odsherred, Struer, Thisted og Viborg kommune.

[2] Den bymæssige eller landlige beliggenhed er vurderet via satellitfunktionen i Apple's kort-applikation. Der er taget stilling til, om der er grønt åbent land mellem lokalsamfundet og byen, hvor kommunens primære rådhus er placeret.

Tabel 4.4 Oversigt over 12 kommuner med to lokalsamfundsforeninger indenfor femkilometergrænsen

Kommune	Lokalsamfundsforening < 5 km fra primært rådhus	By/land-beliggende
Assens	1 borgerforening	Landligt
	1 bylaug	
Ballerup	1 landsbylaug	Bymæssigt
	1 lokalråd	
Hillerød	2 lokalråd	Bymæssigt og landligt
Høje-Taastrup	1 bylaug	Landligt
	1 kommunalforening	
Jammerbugt	1 landsbyråd	Landligt
	1 borgerforening	
Kerteminde	1 lokalråd	Landligt
	1 sognegård	
Lejre	1 Landsbylaug	Landligt
	1 Bylav	
Lyngby-Taarbæk	1 borgerforening	Bymæssigt
	1 handels- og borgerforening	
Rebild	1 lokalråd	Bymæssigt
	1borgerlaug	Landligt
Silkeborg	1 lokalråd	Bymæssigt
	1 aktivitetsråd	
Solrød	2 landsbylaug	Landligt
Vejen	1 lokalråd	Landligt
	1 bylaug	

Tabel 4.5 Oversigt over 27 kommuner med én lokalsamfundsforening inden for femkilometergrænsen

Kommune	Lokalsamfundsforening < 5 km fra primært rådhus	By/land-beliggende
Bornholm	Byforening	Bymæssigt
Brønderslev	Borgerforening	Bymæssigt
Fredensborg	Landsbylaug	Landligt
Furesø	Borgerforening	Landligt
Gladsaxe	Venneforening	Bymæssigt
Gribskov	Bylaug	Landligt
Haderslev	Sogneforening	Landligt
Helsingør	Borgerforening	Bymæssigt
Hjørring	Borgerforening	Bymæssigt
Ikast-Brande	Beboerforening	Landligt
Middelfart	Lokaludvalg	Bymæssigt
Norddjurs	Bylaug	Landligt
Nyborg	Landsbyråd	Landligt
Næstved	Lokalråd	Bymæssigt
Odsherred	Lokalråd	Bymæssigt
Randers	Beboerforening	Landligt
Ringkøbing-Skjern	Udviklingsforum	Bymæssigt
Ringsted	Borgerforening	Landligt
Roskilde	Lokalråd	Landligt
Slagelse	Landsbyråd	Landligt

Stevns	Borgerforening	Landligt
Struer	Borger- og Grundejerforening	Bymæssigt
Svendborg	Beboerforening	Landligt
Syddjurs	Distriktsråd	Bymæssigt
Sønderborg	Landsbylaug	Landligt
Thisted	Beboerforening	Bymæssigt
Viborg	Borger- og Håndværkerforening	Bymæssigt

Herudover kan der selvfølgelig forekomme lokalsamfundsforeninger i storkommunernes mellembyer og tidligere kommunecentre. Dette vil imidlertid skulle undersøges ved supplerende analyser og er ikke undersøgt systematisk i denne rapport.

4.4 FORENINGERNES BETEGNELSER

I spørgeskemaet blev respondenterne bedt om at svare på, hvad de i daglig tale kalder deres forening ud fra 13 foruddefinerede betegnelser. Som det ses af tabel 4.6 herunder, er borgerforening den mest brugte betegnelse (28 %), hvorefter følger betegnelsen lokalråd (27 %). Betegnelserne beboerforening (10 %), bylaug (6 %), landsbyråd (4 %) og fællesråd (3 %) benyttes moderat. Derudover anvendes betegnelserne landsbyforening (2 %), sogneforening (2 %), udviklingsråd (2 %), håndværker- og borgerforening (1 %) og borger- og grundejerforening (1 %). Færre end 1 procent benytter betegnelserne kulturråd og bydelsråd.

Tabel 4.6 Lokalsamfundsforeningernes kaldenavn. Procent.

Betegnelse	Antal	Procent
Borgerforening	238	28
Lokalråd	225	27
Andet	111	13
Beboerforening	82	10
Bylaug	48	6
Landsbyråd	32	4
Fællesråd	29	3
Landsbyforening	21	3
Sogneforening	19	2
Udviklingsråd	15	2
Håndværker- og borgerforening	11	1
Borger- og grundejerforening	7	1
Kulturråd	4	1
Bydelsråd	3	0
Total	845	100

Note: Spørgsmål 1: ”Hvad kalder du i daglig tale din forening?”

De 13 procent, som svarede ’Andet’ til, hvad foreningen kaldes i daglig tale, fordeler sig på betegnelserne samråd (22 foreninger, 3 %), landsbylaug (14 foreninger, 2 %), lokalforum (9 foreninger, 1 %), lokaludvalg (4 foreninger, under 1 %), sport og borgerforening

(2 foreninger, under 1%) samt aktivitetsforening (2 foreninger, under 1 %). Ud over disse fremgik også betegnelserne distriktsråd, medborgerforening, landsbyklynge og borgerlaug (alle under 1 %).

De forskellige betegnelser hænger til en vis grad sammen med foreningens beliggenhed. Lokalsamfundsforeninger med betegnelsen lokalråd ligger generelt tættere på kommunens primære rådhus end foreninger med betegnelsen borgerforening.

4.5 ETABLERINGSTIDSPUNKT

Samlet set er godt 60 procent af de medvirkende foreninger i undersøgelsen etableret før 2006. Knap en tredjedel er dannet i perioden 1900–1979 og en tredjedel i perioden 1980–2006. 17 procent af alle foreningerne er dannet i perioden 2007–2010, og 20 procent er dannet efter 2011. Det bør dog bemærkes, at vi i undersøgelsen ikke har spurgt ind til, om foreningerne har skiftet betegnelse undervejs i deres levetid.

Strukturreformen i 2007 betød som nævnt, at kommunerne fik til opgave at sikre nærdemokratiet i de nye store kommuner ved at "brede demokratiet ud" (Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2004). Som det fremgår af tabellen, er lokalråd og lokalrådslignende foreninger i højere grad oprettet i 2007 eller derefter, mens borgerforeninger og lignende foreninger i højere grad er oprettet før 2007. Tallene indikerer således, at en stor del af især lokalrådene er etableret som en konsekvens af de strukturelle ændringer, der fulgte efter strukturreformen. Der skal dog tages forbehold for, at færre respondenter har svaret på dette spørgsmål (n=526). Dette er formentlig fordi, de ikke har kendskab til etableringstidspunktet.

Tabel 4.7 Foreningernes etableringstidspunkt. Procent.

	Lokalråd og lign.	Borgerforeninger og lign.	Andre	Alle
1900–1979	9	132	7	148
	4%	51%	10%	28%
1980–2006	67	91	18	176
	33%	35%	27%	33%
2007–2010	64	8	18	90
	32%	3%	27%	17%
2011 eller senere	62	26	24	112
	31%	10%	36%	21%
I alt	202	257	67	526
	100%	100%	100%	100%

Note: Spørgsmål 3: "Hvornår blev foreningen dannet? og Spørgsmål 1: "Hvad kalder du i daglig tale din forening?"

4.6 Initiativtager til dannelsen

Figur 4.6 viser, hvem der tog initiativ til, at lokalsamfundsforeningen blev dannet. Hovedparten (69 %) har svaret, at initiativet er taget af folk fra lokalområdet. En mindre andel (13 %) har svaret, at initiativet er taget af kommunen sammen med lokalområdet/lokalområderne. Forholdsvis få har svaret, at initiativet kommer fra folk fra flere lokalområder i fællesskab (6 %) og fra kommunen (5 %).

Figur 4.1 Initiativtageren til foreningens oprettelse. Procent.

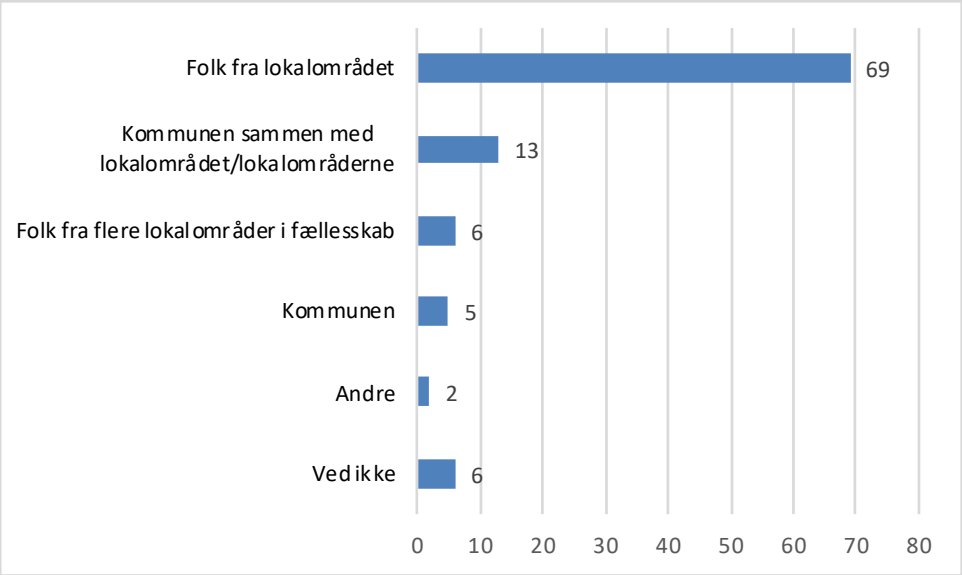

Note: Spørgsmål 4: ”Hvem tog initiativ til, at foreningen blev dannet?”. N = 845.

Figur 4.7 viser, at der blandt foreninger, der specifikt kalder sig lokalråd, er en højere andel, der er oprettet på initiativ af kommunen eller af kommunen sammen med lokalområdet/lokalområderne. Det tyder på, at det specielt er gennem initieringen af lokalråd, at kommunerne har fulgt henstillingen om at brede demokratiet ud. Kategorierne ’Folk fra lokalområdet’ og ’Folk fra flere lokalområder i fællesskab’ er her slået sammen.

Figur 4.2 Sammenhæng mellem initiativtager og foreningens kaldenavn. Procent.

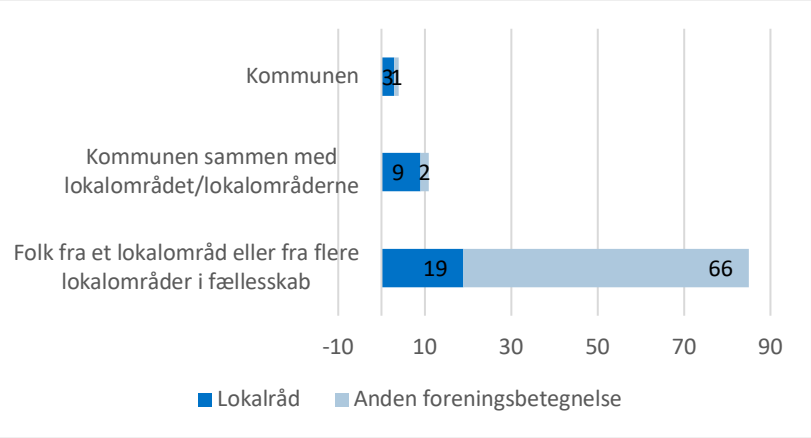

Note: Spørgsmål 4: ”Hvem tog initiativ til, at foreningen blev dannet?” og spørgsmål 1: ”Hvad kalder du i daglig tale din forening?”. N = 845.

4.7 SAMMENFATNING

Med gennemgangen af lokalsamfundsforeningernes udbredelse og etablering har vi i dette kapitel vist, at lokalsamfundsforeninger på landsplan findes i langt de fleste kommuner (vores angivelser viser, at de findes i 81 ud af de 98 kommuner). Hvad angår udbredelsen af disse foreninger internt i kommunerne, og om de er bymæssigt lokaliseret eller ej, har vi identificeret 47 kommuner, som har lokalsamfundsforeninger, hvor afstanden fra dem til kommunens primære rådhus er på under 5 kilometer. Det drejer sig om 90 lokalsamfundsforeninger, hvoraf 51 er bymæssigt beliggende. I langt størsteparten af kommunerne er den lokalsamfundsorienterede organisering altså i overvejende grad et landdistriktsfænomen.

Borgerforening og lokalråd er de to hyppigst forekommende betegnelser for lokalsamfundsforeningerne. Foreningernes betegnelse hænger sammen med deres alder og beliggenhed. Lidt under to tredjedele af foreningerne er dannet før 2007, og en god tredjedel er dannet i 2007 eller senere. Foreninger, der kalder sig borgerforeninger, er typisk ældre end lokalrådene, og de ligger med større afstand til rådhuset end foreninger med betegnelsen lokalråd. Betegnelsen lokalråd er mere udbredt blandt de foreninger, der er dannet i perioden efter den kommunale strukturreform.

Initiativet til dannelsen af foreningerne er for hovedpartens vedkommende taget af folk fra lokalområdet. Der er generelt et fåtal, der er dannet på initiativ fra kommunen, men for foreninger, der i daglig tale kalder sig lokalråd, er initiativet til dannelsen i højere grad taget af enten kommunen eller i et fællesskab mellem kommunen og lokalområdet/lokalområderne, end det er taget af folk fra lokalområderne alene.

5 ORGANISERING, MØDEAKTIVITET OG INDTÆGTSKILDER

Ressourcer til rådighed. Foto: Colourbox.

"[Vi er] en enkeltstående forening for et sogn. Vi er 23 landsbyråd i [kommunen]"

"Vi udgør 2 små byer, og så arbejder vi sammen med 3 andre byer i vores lokalområde"

5.1 INDLEDNING

Dette kapitel indeholder analyser af foreningernes organisering som enkelt- eller flersognsforeninger og enkeltstående foreninger eller paraplyforeninger samt foreningernes mødeaktivitet og indtægtskilder. Disse ting fortæller noget om de organisatoriske og økonomiske ressourcer, foreningerne har. Foreningernes ressourcer kan have betydning for håndteringen af lokale opgaver og realiseringen af foreningens formål og planer. De spørgsmål, der besvares i kapitlet, lyder:

- Hvordan er foreningerne organiseret, hvor aktive er foreningernes bestyrelser mht. mødeaktivitet, og hvor får foreningerne deres økonomiske ressourcer fra?

5.2 ENKELTSTÅENDE FORENING, PARAPLYFORENING ELLER KLYNGE

En del af lokalsamfundsforeningerne dækker geografisk set de samme områder som de tidligere sognekommuner frem til 1970 eller kirkesognene. Nogle lokalsamfundsforeninger fungerer som enkeltstående foreninger, mens andre er paraplyforeninger for flere selvstændige foreninger eller indgår i landsbyklynger.

Som det fremgår af figur 5.1 nedenfor, er det mest udbredt blandt foreningerne at være knyttet op på ét lokalområde end på flere lokalområder. 65 procent af respondenterne har svaret, at deres forening er en enkeltstående forening for ét enkelt sogn/lokalområde,

mens 11 procent af har svaret, at deres forening er en enkeltstående forening, der dækker over to eller flere sogne/lokalområder. Herudover har 14 procent af respondenterne svaret, at deres forening er en paraplyforening i ét sogn/lokalområde, mens 7 procent er med i paraplyforeninger, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i to eller flere sogne/lokalområder. De fleste paraplyforeninger dækker således også blot ét sogn/lokalområde.

Figur 5.1 Fordelinger af enkeltstående foreninger, paraplyforeninger samt enkeltsogns- og flersognsforeninger. Procent.

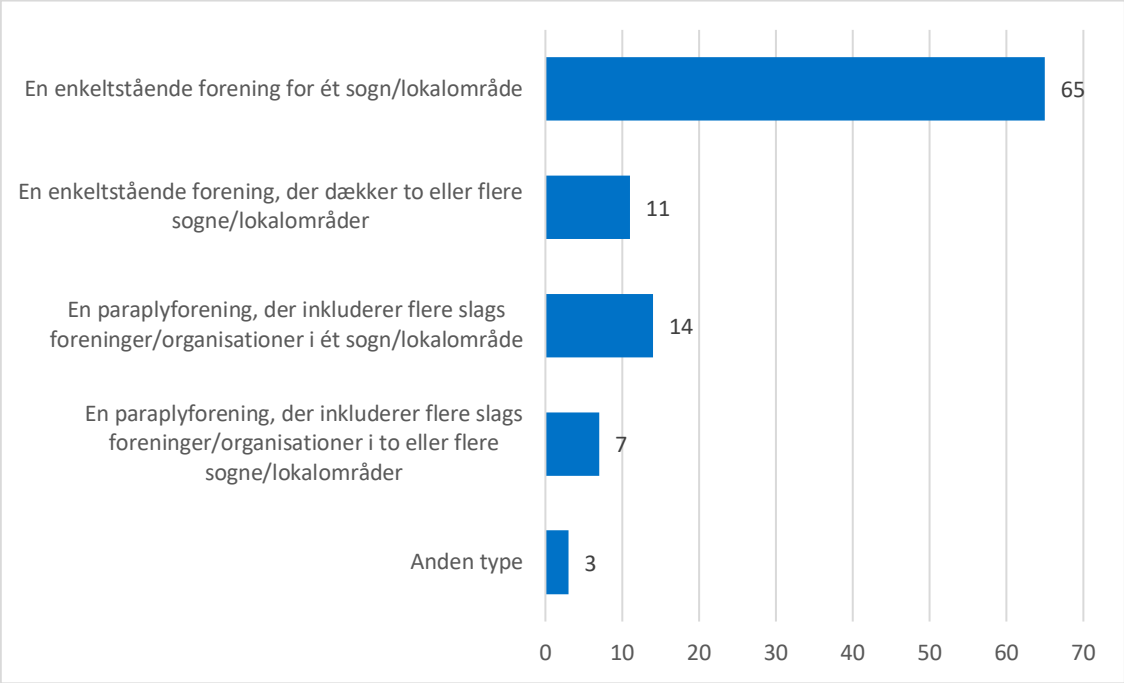

Note: Spørgsmål 5: Hvilken af følgende typer er din forening?". N = 845.

Samlet set er der flest af de enkeltstående foreninger for et sogn/lokalområde, der i daglig tale benytter betegnelsen borgerforening (42 %). Det gælder for de tre resterende foreningstyper, at de alle sammen i højest grad benytter betegnelsen lokalråd. Halvdelen af de enkeltstående foreninger, som dækker over to eller flere sogne/lokalområder samt paraplyforeninger, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i ét sogn/lokalområde, benytter foreningsnavnet lokalråd. For paraplyforeninger, som dækker flere slags foreninger/organisationer i to eller flere sogne/lokalområder, gælder det for 35 procent.

De senere år er fænomenet 'landsbyklynger' opstået, bl.a. på initiativ fra Realdania, DGI og Lokale og Anlægsfonden. En landsbyklynge har lighedstræk med de ovenfor gennemgåede flersognsforeninger. De etableres for at finde sammen om fælles institutioner og mødesteder, markedsføring, naturstier osv. Vores undersøgelse er ikke direkte rettet mod landsbyklynger, men vi kan se af besvarelserne, at der også indgår enkelte landsbyklynger. I spørgeskemaet var der desuden et særskilt spørgsmål, som adresserede om foreningen indgik i en landsbyklynge. 32 procent af foreningerne angiver, at det er tilfældet.

5.3 Bestyrelsernes størrelse

Størrelsen på foreningernes bestyrelser kan også være en indikator på den tilslutning og de ressourcer, den råder over, fx når der skal organiseres og iværksættes aktiviteter i lokalsamfundet, samarbejdes med andre foreninger og institutioner og med kommunen. Som det fremgår af figur 5.2, har hovedparten af bestyrelserne mellem fire og syv personer i bestyrelsen.

Figur 5.2 Antal medlemmer af foreningens bestyrelse. Procent.

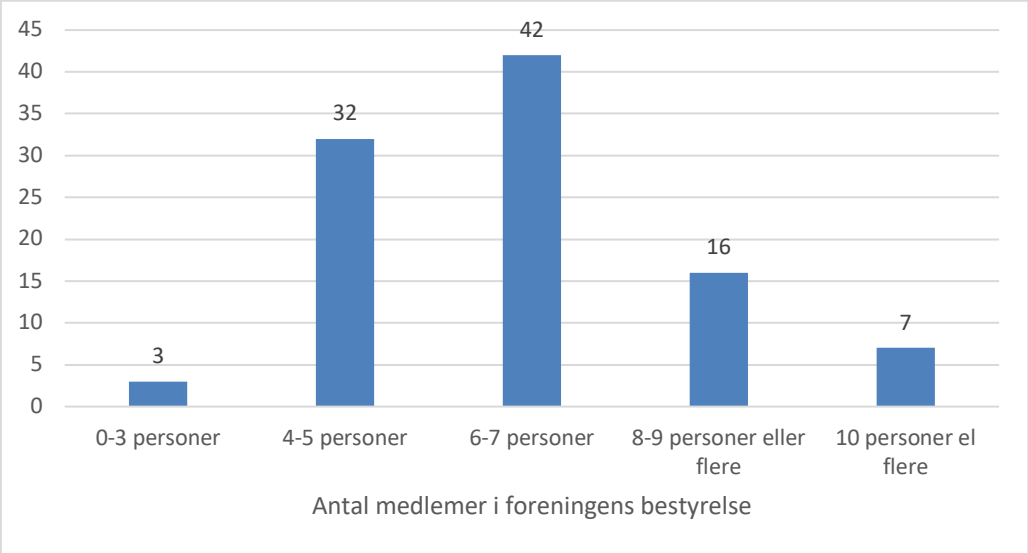

Note: Udregningerne i figuren er baseret på en sammenlægning af svarene fra spørgsmål 40_1 (mænd i bestyrelsen), 40_2 (kvinder i bestyrelsen) og 40_3 (andet køn i bestyrelsen). N = 830.

5.4 Bestyrelsens mødeaktivitet

De frivilliges deltagelse i bestyrelsesarbejdet er også en indikator for aktivitetsniveauet i foreningen. Vi har undersøgt aktivitetsniveauet ved at spørge, hvor mange bestyrelsesmøder foreningerne holder i løbet af et år. Da spørgeskemaet blev udsendt sommeren 2020, har respondenterne svaret på, hvor mange bestyrelsesmøder, der blev afholdt i foreningen i 2019.

Tabel 5.3. på næste side indikerer, at der er tale om forholdsvist aktive frivillige foreningsbestyrelser. Overordnet set har flest foreninger, nemlig 53 procent, afholdt mellem 6 til 10 bestyrelsesmøder i 2019. 35 procent af foreningerne har afholdt 1 til 5 bestyrelsesmøder, mens 11 procent af foreningerne har afholdt over 10 møder. Desuden er der en ganske lille del af foreningerne (1 %), der ikke har haft møder i 2019. I tolkningen af data bør der selvsagt tages forbehold for den skævhed, som skyldes, at det måske netop er repræsentanter for de aktive bestyrelser, der har svaret på spørgeskemaet, og i mindre grad de repræsentanter, der ikke er aktive.

Figur 5.3 Antal bestyrelsesmøder holdt i 2019. Procent.

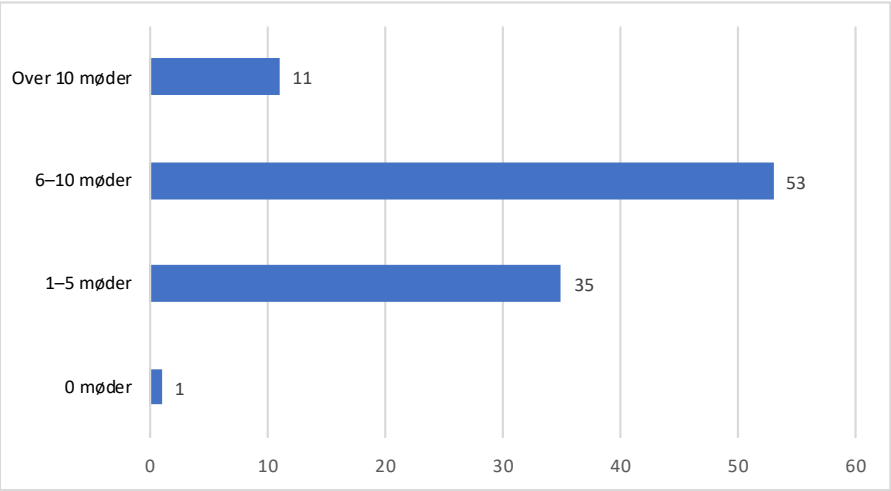

Note: Spørgsmål 7: ”Hvor mange bestyrelsesmøder blev der holdt i foreningen i 2019?”. N = 845.

En nærmere undersøgelse af sammenhængen mellem bestyrelsens mødeaktivitet og foreningens etableringstidspunkt viser, at foreninger, der er etableret før 2007, generelt set holder flere bestyrelsesmøder end de yngre foreninger.

Figur 5.4 Bestyrelsesmøder afholdt i 2019 ud fra foreningens etableringstidspunkt. Procent.

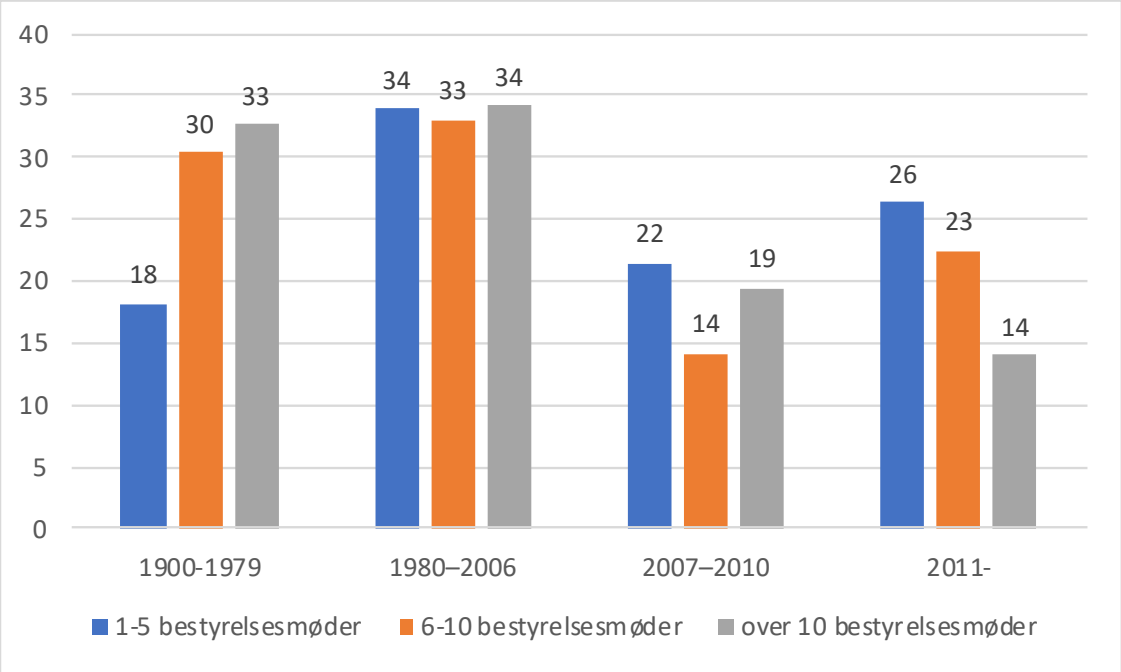

Note: Spørgsmål 3: ”Hvornår blev foreningen dannet?” og spørgsmål 7: ”Hvor mange bestyrelsesmøder blev der holdt i foreningen i 2019?”. N = 526.

5.5 INDTÆGTSKILDER

Hvad angår indtægtskilder, er der naturligvis forskel på, om der er tale om fx et lokaludvalg i Københavns Kommune, som er tildelt formel kompetence og har en betydelig økonomi at gøre godt med, eller om der er tale om et lokalråd i et befolkningsmæssigt mindre lokalsamfund. De følgende to fritekstsvar blandt spørgeskemabesvarelserne illustrerer fint disse forskelle på stor og lille økonomi:

"Spørgsmålene går ud fra, at vi er en fattig forening. Vi er et lokalpolitisk råd med basisfinansiering fra kommunen, så om det er 'let' eller 'svært' at inddrage borgerne… Det kræver en stor indsats, men vi har også i vidt omfang fået resurserne, der gør det muligt" (fritekstsvar fra et formelt lovbestemt lokaludvalg).

"Et meget lille lokalråd i et lille landsbysamfund. Det er nok begrænset, hvor meget vi skal forvente at få udrettet, hvis vi skal være realistiske. Det er desværre også begrænset hvor mange ressourcer, kommunen vil afsætte til et område af vores størrelse. Vi oplever derfor at stå bagerst i køen ret længe" (fritekstsvar fra et mindre lokalråd).

Det skal igen siges, at de lovbestemte lokaludvalg kun udgør en lille del af lokalrådene i undersøgelsen. Der er imidlertid også identificeret mere almindelige lokalsamfundsforeninger, som disponerer over forholdsvis mange økonomiske midler. Et eksempel fra en sådan forening kan findes blandt fritekstsvarene:

"Jeg har gennem de seneste 5 år hjemsøgt midler til omkring 50 lokale projekter – badebro – sauna – restaurering af fyrtårn – bredbånd og meget andet – i alt hjemsøgt en kr. 12 millioner" (fritekstsvar fra en lokalsamfundsforening med højt aktivitetsniveau).

Fordelingen af foreningernes indtægtskilder fortæller noget om foreningernes robusthed og potentialer og kommunernes tilgang til økonomisk understøttelse af det lokale demokrati. At finansiere sine aktiviteter med midler søgt i puljer eller indtjent via afholdelse af arrangementer kan være udtryk for en stor selvstændig indsats og handlekraft fra foreningernes side.

Det skal siges, at vi ikke har indblik i omfanget af foreningernes indtægter og indtægtskilder, men udelukkende har data, der viser, hvilke typer af indtægtskilder foreningerne har haft de seneste fem år, og i hvor høj grad foreningerne henter deres indtægter fra disse indtægtskilder.

Det fremgår af figur 5.5 på næste side, at kontingent fra medlemmer og midler søgt via kommunale puljer er de to hyppigst forekommende indtægtskilder. I alt modtager 60 procent af foreningerne kontingent fra deres medlemmer, mens 61 procent modtager midler søgt fra kommunen.

Flere af de oplyste indtægtskilder fordrer en stor indsats fra foreningernes side i form af ansøgninger til kommunen, LAG/FLAG, lokale og landsdækkende fonde, afholdelse af velgørenhedsevents, indhentning af sponsorater og gennemførelse af borgerindsamlinger. En nyere form for borgerinddragende finansieringsform, nemlig borgerbudgettering, hvor

penge stilles mere frit til rådighed for lokalsamfund, er den indtægtskilde, som færrest foreninger har erfaringer med (16 %).

Figur 5.5 Lokalsamfundsforeningernes indtægtskilder. Procent.

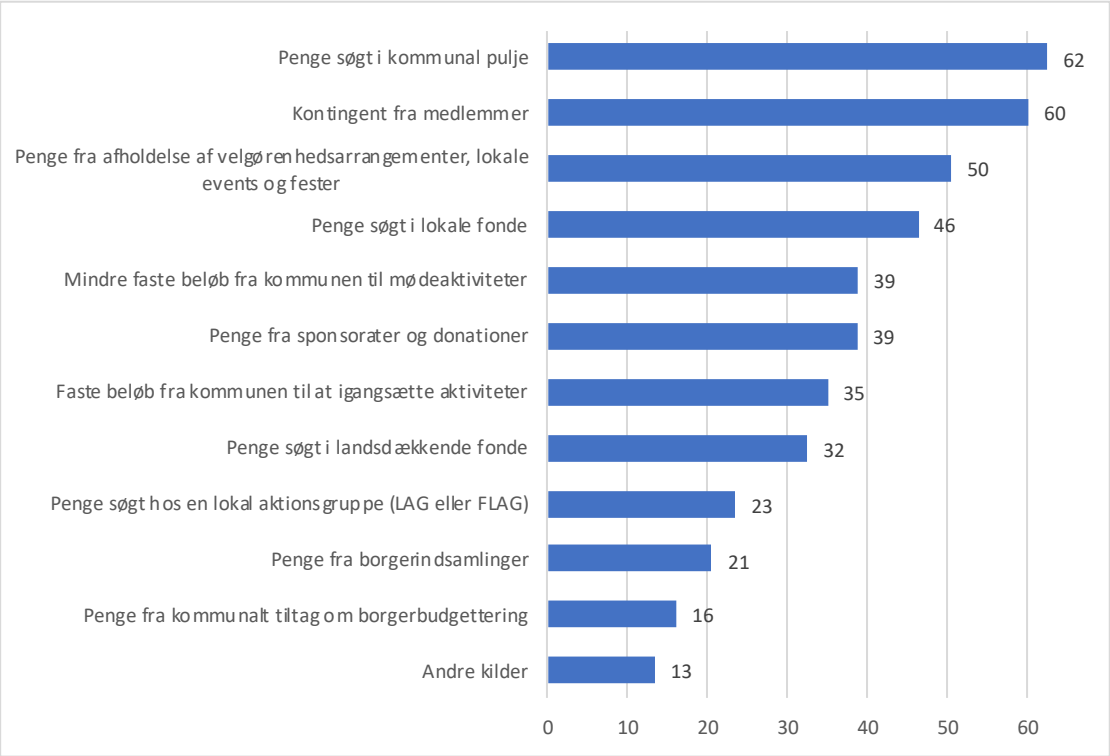

Note: Spørgsmål 14: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år?”. N = 845.

I forlængelse heraf har vi lavet en nærmere undersøgelse af de tre hyppigst forekommende indtægtskilder: Penge søgt i kommunal pulje, Kontingent samt Penge fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester.

5.5.1 Penge søgt i kommunal pulje

Først ses der nærmere på den mest fremtrædende kategori for foreningernes økonomiske midler, nemlig penge søgt i en kommunal pulje. Som det fremgår af figur 5.6 på næste side, er der nogle forskelle på tværs af de forskellige foreningsbetegnelser. Det er i højest grad landsbyråd, som har penge søgt i en kommunal pulje. 81 procent af disse har haft denne indtægtskilde til rådighed de sidste ca. 5 år. Til sammenligning er det kun halvdelen af foreningerne med betegnelsen bylaug, som har denne indtægtskilde til rådighed. Desuden er der hos foreninger med betegnelsen lokalråd 68 procent, der har søgt penge i kommunale puljer, mens det hos borgerforeninger er 58 procent.

Figur 5.6 Penge søgt i kommunal pulje og foreningens navn. Procent

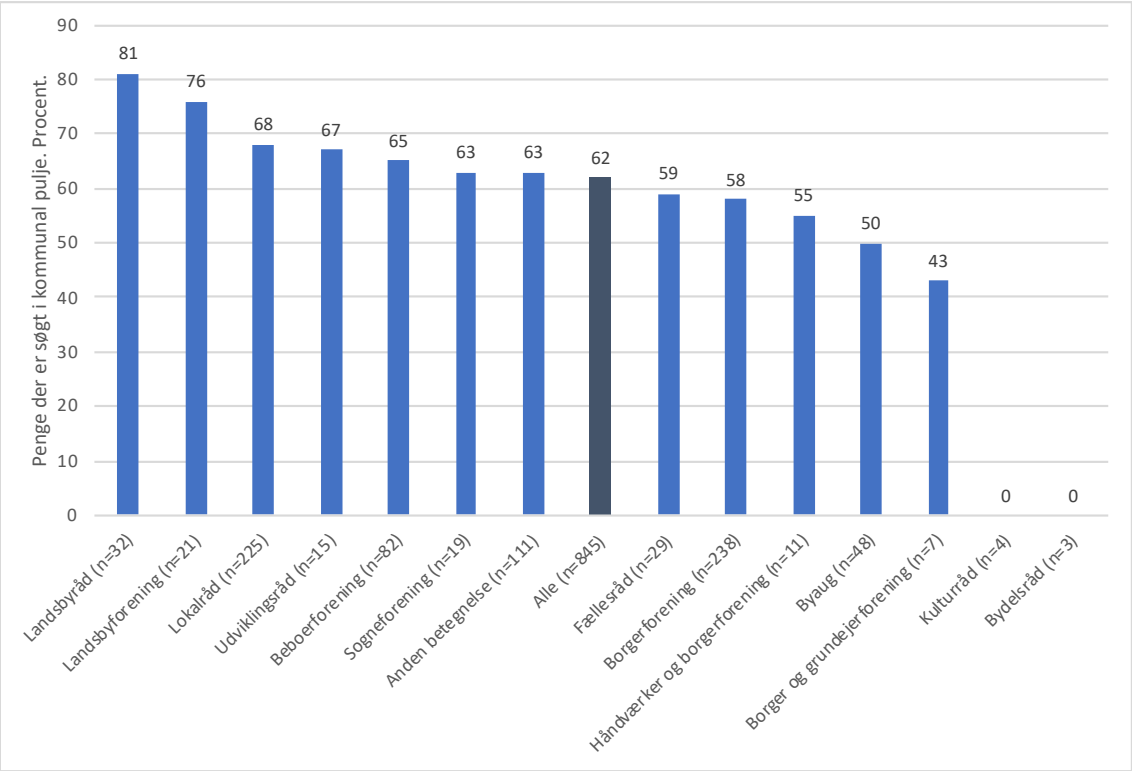

Note: Spørgsmål 14_5: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? Svar: ”Penge, som vi har søgt i en kommunal pulje” og Spørgsmål 1: ”Hvad kalder du i daglig tale din forening?”. N = 845.

5.5.2 Kontingent

Som det fremgår af figur 5.7 på næste side, har foreninger med betegnelserne borgerforening, beboerforening, bylaug og landsbyforening i udpræget grad flest kontingentbetalende medlemmer sammenlignet med foreninger med betegnelsen lokalråd og landsbyråd.

Foreningsbetegnelserne borgerforening og beboerforening benytter begge enten ordet ’borger’ eller ’beboer’ i deres betegnelse. Ovenstående forskelle kan muligvis forklares ved, at disse foreninger rent organisatorisk opererer tættere på borgerne, hvorfor de også i højere grad har medlemmer, der betaler kontingent. Omvendt gælder det for foreninger med betegnelserne landsbyråd og lokalråd, at de i højere grad benytter kommunen som finansieringskilde.

Som det fremgår af figur 5.8 (også på næste side), er foreningstypen ’enkeltstående foreninger for ét sogn/lokalområde’, den, som i størst grad gør brug af kontingentbetaling, nemlig i 69 procent af tilfældene. Et godt stykke herefter kommer paraplyforeninger, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i to eller flere sogne/lokalområder med 53 procent. Derudover gælder det, at paraplyforeninger, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i ét sogn/lokalområde samt enkeltstående foreninger, der dækker

over to eller flere sogne/lokalområder, i lavest grad benytter sig af kontingentbetalende medlemmer (henholdsvis 43 % og 42 %).

Figur 5.7 Kontingentbetalende medlemmer og foreningens navn. Procent.

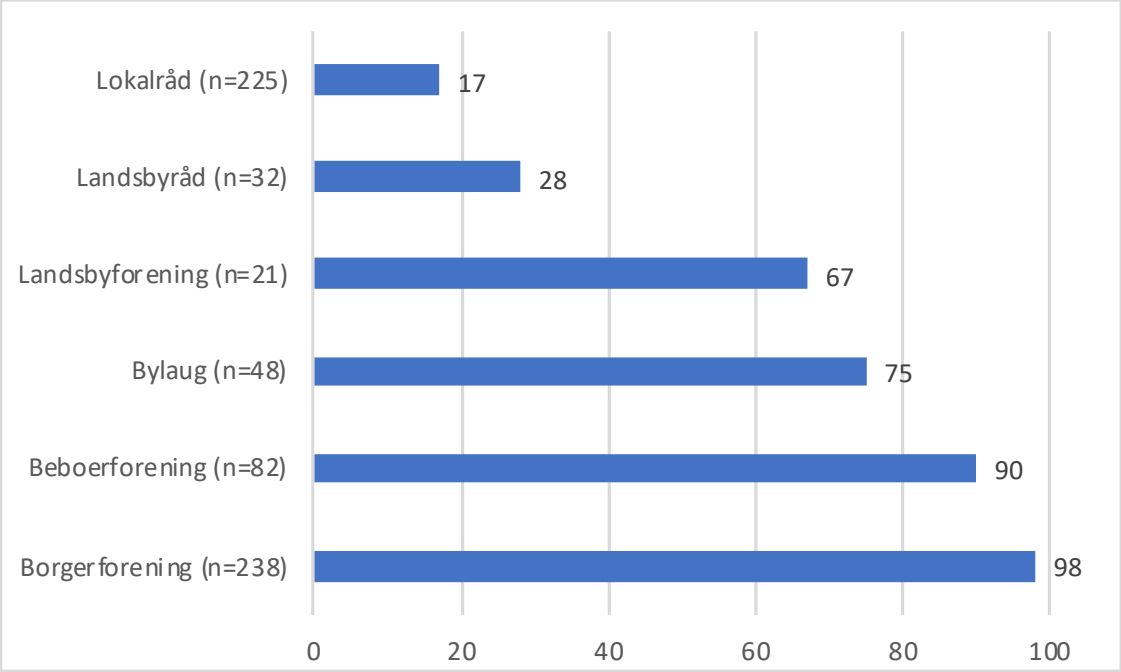

Note: Spørgsmål 14: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? Svar: ”Kontingent fra vores medlemmer” og spørgsmål 1: ”Hvad kalder du i daglig tale din forening?”. N = 663.

Figur 5.8 Kontingentbetalende medlemmer og foreningstype. Procent.

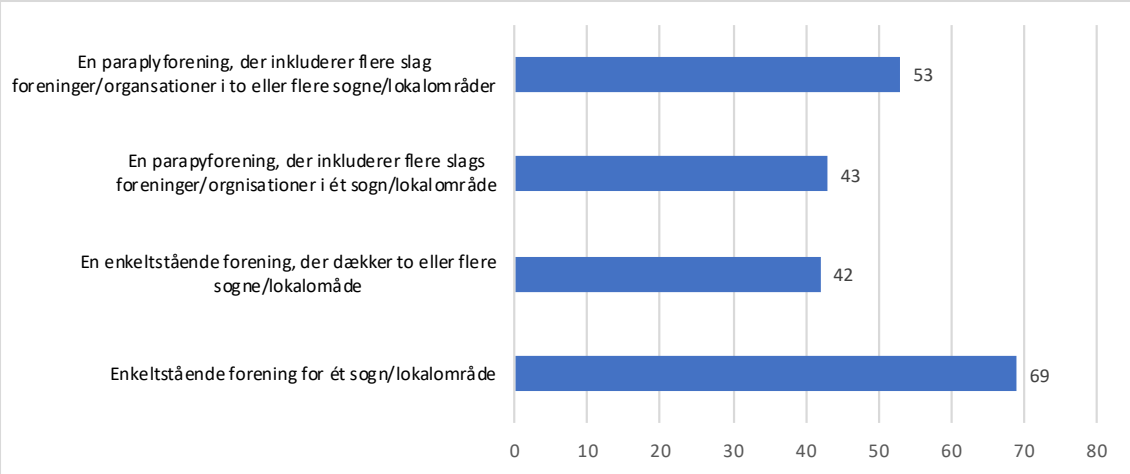

Note: Spørgsmål 14_1: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? (Sæt ét kryds i hver linje) – Kontingent fra vores medlemmer” og Spørgsmål 5: ”Hvilken af følgende typer er din forening?”. N = 845.

5.5.3 Midler fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester

Indtægter fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester nævnes også som en væsentlig indtægtskilde. Ses dette i relation til foreningens betegnelse, findes der forskelle på, hvorvidt de forskellige foreninger har denne indtægtskilde eller ej. Figur 5.9 viser, at blandt foreninger med betegnelsen lokalråd er det kun 30 procent, der får penge fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester, mens det blandt borgerforeninger, beboerforeninger og sogneforeninger er 70 procent eller mere. Også her ser vi dermed, at sidstnævnte foreninger i højere grad opererer tættere på det lokale niveau.

Figur 5.9 Penge fra afholdelse af velgørenhedsevents og foreningens navn. Procent.

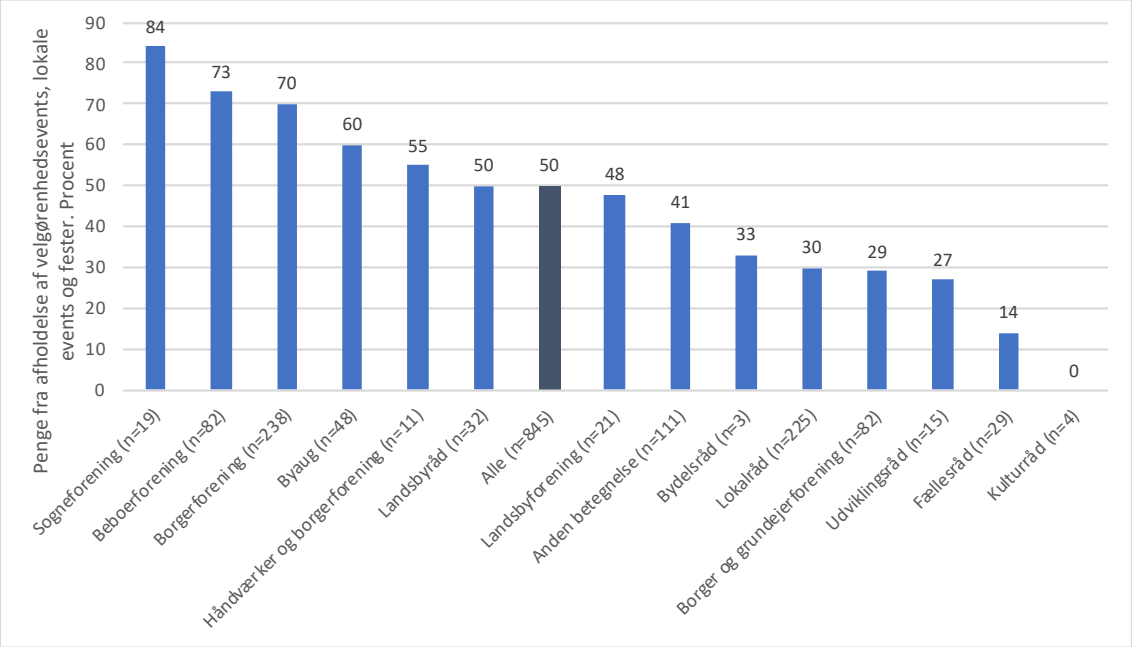

Note: Spørgsmål 14_10: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? Svar: ”Penge fra afholdelse af velgørenhedsevents, lokale events og fester” og spørgsmål 1: ”Hvad kalder du i daglig tale din forening?”. N = 845.

Figur 5.10 på næste side viser, at enkeltstående foreninger for ét sogn/lokalområde er den foreningstype, der i højest grad (56 %) har haft penge til rådighed inden for de sidste år fra afholdelse af velgørenhedsevents, lokale events og fester. Et godt stykke herefter kommer paraplyforeninger, som inkluderer flere slags foreninger/organisationer i ét sogn/lokalområde med 47 procent. Henholdsvis 40 og 38 procent af de enkeltstående foreninger, der dækker to eller flere sogne/lokalområder samt paraplyforeninger, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i to eller flere sogne/lokalområder, har denne type indtægter.

Figur 5.10 Penge fra afholdelse af velgørenhedsevents og foreningstype. Procent.

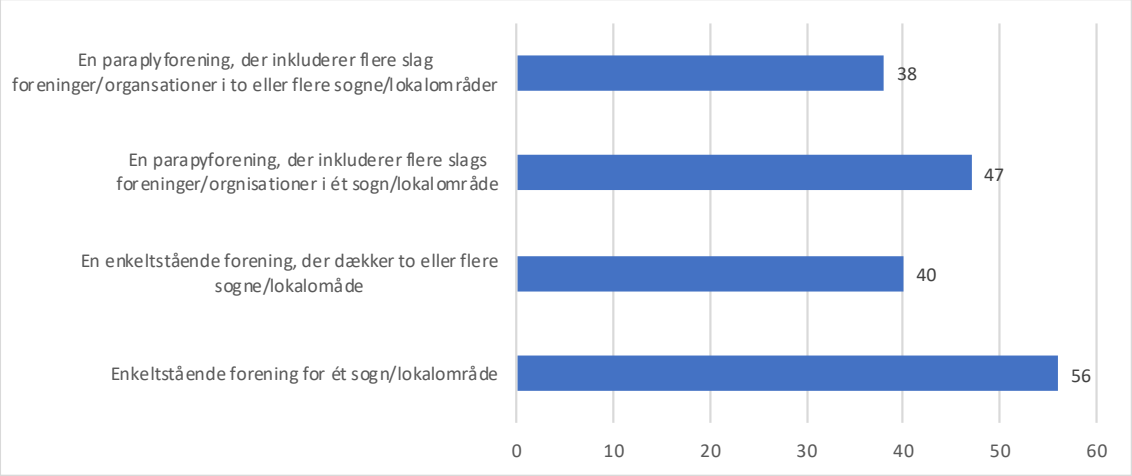

Note: Spørgsmål 14: ”Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? Svar: ”Penge fra afholdelse af velgørenhedsevents, lokale events og fester” og Spørgsmål 5: ”Hvilken af følgende typer er din forening?” N = 845.

5.5.4 Andre indtægtskilder til rådighed

Svarene i kategorien ’Andre kilder’ indeholder både de ovenfor nævnte indtægtskilder, men bringer også andre mere specifikt beskrevne indtægtskilder frem. De kan sammenfattes i to overordnede grupper: 1) Indtægter skabt gennem netværk, aktiviteter og initiativer i lokalområdet og 2) Indtægter skabt gennem kontakter ud af lokalområdet. Samlet rummer de seks former for indtægtskilder, hvoraf eksempler vises i tabel 5.1 på næste side. Svarene vidner om, at der findes mange forskellige indtægtskilder i lokalsamfundsforeningerne.

Hvad angår indtægter skabt i lokalområdet, drejer det sig om *lokale donationer* fra private, sponsorer, støtteforeninger og andre foreninger i lokalområdet, men også arv fra privatpersoner eller nedlagte foreninger. Hertil kommer *udlejnings- og ejendomsaktivitet*, som kan handle om udlejning af stole, borde, telte, shelters eller cykler, huslejeindtægter fra lejligheder, salg af høstakke, drift og udlejning af fælleshus mm. Der tjenes også penge gennem *arrangementer, aktiviteter og events*, hvor der bidrages med hjælp mod betaling, uddeles blade, sælges blomster ved selvpluk, indsamles aviser, afvikles loppemarked og laves lotteri samt genereres overskud gennem egne arrangementer og fester som fællesspisning og byfest. Den sidste interne indtjeningskilde nævnt i svarene vedrører *reklame- og annonceindtægter* fra egne blade, lokalområdets fælles blad, udgivelse af kalender indeholdende annoncer samt indtægter fra salg af annonceplads/annoncering på lokalområdets hjemmeside.

Indtægter skabt ved kontakter ud af lokalområdet dækker oftest over *driftsopgaver*, hvor man, som en form for samproduktion (Brudney & England, 1983), i samspil med kommunen engagerer sig i snerydning, vedligeholdelse af grønne områder, affaldsindsamling, landsbypedelfunktion, omlægning af busservice og naturgenopretning, eller der modtages penge fra kommunen til foreningens daglige virke. Der nævnes også mange konkrete *fonde og puljer* som indtægtskilde, fx midler fra puljer til etablering af fibernet, Grøn

ordning/VE-midler, lokale fonde og banker, kommunale landsbyrådspenge, energiselskaber, en nationalpark, Landdistriktspuljen, Danmarks Naturfond, Lokale og Anlægsfonden, Friluftsrådet, Varelotteriet, en pris, områdefornyelsesmidler mm.

Tabel 5.1 Andre indtægtskilder, foreningerne har haft til rådighed de sidste fem år

Indtægter skabt ved netværk, aktiviteter, initiativer i lokalområdet				**Indtægter skabt ved ekstern kontakt**	
Lokale donationer	**Udlejnings- eller ejendomsaktivitet**	**Arrangementer og events**	**Reklame- og annoncepenge**	**Driftsopgaver**	**Fonde og puljer**
Støtteforening	Udlejning af stole, borde	Sejlskibsevent	Reklamer i sognenyt	Græsklipning Snerydning	Penge for tilslutning til fiberbredbånd
Støttebeløb fra foreninger under paraplyen	Teltudledning	Julebelysning støttet af virksomheder	Reklameannoncer i lokalblad	Opsamling af affald	Statslig pulje til støtte til fibernet
Private donationer	Huslejeindtægt fra lejligheder	Hjælpecykelløb mod betaling	Annoncering i det lokale "Fællesnyt"	Overskud for omlægning af skolebus	Nationalparken
Ifm. konkrete projekter kan der være tale om indsamling eller andet	Indtægter ved salg af høstakke	Hjælp ved byens banko med opsætning af borde	Foreningen udgiver hvert år annoncebetalt kalender	Naturgenopretning udført for EU-midler via konsulentfirma	Vi fik penge fra kommunen, da vi begyndte at arbejde med energi og klima
Sponsorer	Medborgerhus med millionomsætning og rekreativt område med sheltere, som giver udlejeindtægter	Nogle af pengene fra salg af en vand i den lokale brugs går til fællesrådet	Vi udgiver et blad, en gang om året, hvor vi tjener på annoncer	Årligt beløb fra kommunens landdistriktsråd fordi vi er med i Landsbypedelordning	Lokale og Anlægsfonden, Landdistriktspuljen, Spar Nord fonden, Varelotteriet, Friluftsrådet, Danmarks naturfond, energiselskab, banker, lokal fond
Penge fra en arv, bedsteforældre og borger med stor virksomhed	Udlejning af borde og stole samt hoppeborg	Overskud fra vores egne arrangementer	Vi har en lokal hjemmeside, hvor vi sælger annoncer	Kontrakt med kommunen om pasning af grønne områder	Landdistriktsrådet, Landsbyrådet
Virksomheder og indsamling fra erhvervsdrivende	Udlejning af forsamlingshus eller beboerhus	Byfest, selvpluk blomster, fællesspisning	Betaling for annoncering på vores hjemmeside	Penge indtjent gennem pedelordning	Grøn ordning - midler i tilknytning til rejste vindmøller i området
Kirken	Lejeindtægter af jord	Præmie fra deltagelse i løb og afholdelse af byfest		Kommunen betaler et årligt driftstilskud	Kommunens landsbyer administrerer et beløb i fællesskab
Overskudspulje fra genbrugsbutik	Videreforpagtning af sognegård	Loppemarked			Jubilæumsbeløb til egnsprojekt
Private forretninger og håndværkere	Aktier og obligationer	Oktoberfest			Områdefornyelsespenge fra kommunen
Grundejerforening	Cykeludlejning	Bankospil og fester			GF's trafikpris
Private donationer	Den lokale kanoplads	Indsamling af aviser			
Kontingenter	Salg af ejendom	Internt lotteri			
	Shelter-udlejning	Folkekøkken			
		Uddeling af blade			

5.6 SAMMENFATNING

I dette kapitel har vi kortlagt foreningernes organisering, mødeaktivitet og indtægtskilder. Langt de fleste lokalsamfundsforeninger fungerer som enkeltstående foreninger, der knytter sig til et bestemt lokalområde. Omkring en femtedel er dog organiseret som paraplyforeninger, der repræsenterer flere foreninger. Foreningsbestyrelserne er forholdsvis aktive, og godt halvdelen angiver, at de har afholdt mellem 6–10 bestyrelsesmøder i løbet af 2019. De ældste foreninger holder generelt flere bestyrelsesmøder end de yngre foreninger.

Med hensyn til foreningernes indtægtskilder viser undersøgelsen, at kommunale puljer, kontingent fra medlemmer og penge fra afholdelse af velgørenhedsevents er de tre hyppigst forekommende indtægtskilder. Landsbyråd, landsbyforeninger og lokalråd har i højere omfang end beboerforeninger, borgerforeninger og bylaug penge til rådighed, som er søgt i en kommunal pulje. Borgerforeninger og beboerforeninger, bylaug og landsbyforeninger har i langt højere omfang end landsbyråd og lokalråd penge til rådighed fra kontingenter. Når det gælder indtægter fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester kan der også identificeres nogle forskelle. Beboerforeninger/borgerforeninger oplyser i højere grad, at de har denne type indtægtskilde, end det er tilfældet for foreninger med betegnelsen lokalråd. Udover de her skitserede mønstre ses det i respondenternes fritekstsvar, at lokalsamfundsforeningerne får deres indtægter fra mange forskelligartede kilder, både indenfor og udenfor lokalområdet.

6 EMNER OG AKTIVITETER

Stærehoteller i Sæd-Ubjerg. Foto: Lars Thomsen

"Hvis personer i byen mangler hjælp, så er vi klar"

"Vi arbejder med en ide om at gøre den lokale skole til en klima- og energiskole"

"[Vi arbejder med] hvordan vi får tilflyttere til byen"

6.1 INDLEDNING

I dette kapitel ser vi nærmere på, hvilke emner og aktiviteter lokalsamfundsforeningerne beskæftiger sig med. Dette giver indblik i, hvad foreningerne interesserer sig for, eller er optaget af, og det kan give nogle pejlinger på den lokale udviklingskapacitet (Thuesen & Rasmussen, 2015; Tanvig & Herslund, 2020a). Et lokalområdes udvikling hænger blandt andet sammen med de ressourcer, området byder på, og befolkningens evne til, og ønske om, at aktivere disse ressourcer til gavn for den lokale udvikling (Svendsen & Sørensen, 2007; Ray, 2006). En måde at aktivere de lokale ressourcer på kan være gennem udarbejdelsen af en landsbyplan/lokal udviklingsplan (Thuesen & Ditlevsen, 2015), hvorfor vi også i kapitlet ser nærmere på udbredelsen af sådanne planer. Hensigten med kapitlet er at besvare spørgsmålet:

- Hvilke emner og hvilke former for udviklingsaktivitet er foreningerne optaget af, og hvad betyder det, at der anvendes landsbyplaner/lokale udviklingsplaner som en del af arbejdet?

6.2 EMNER, DER TAGES OP AF LOKALSAMFUNDSFORENINGERNE

Repræsentanterne for lokalsamfundsforeningerne blev i spørgeskemaundersøgelsen spurgt om, i hvor høj grad de arbejdede med 14 forskellige overordnede emner. Derudover fik de mulighed for selv at tilføje egne emner og eksempler på aktiviteter. Vores data kan dermed give et væsentligt overblik over, hvilke emner der fylder mest i foreningernes arbejde.

Det samlede billede, som er præsenteret i figur 6.1, viser en rangering af de forskellige emner. Her er det tydeligt, at 'Forskønnelse, bygningssanering og byfornyelse' er det

emne, som ligger højest placeret. 65 procent af foreningerne svarer, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' tager dette emne op. Dernæst er det 'Trafik og transport', 'Natur og friluftsliv' og 'Kulturelle tiltag', som også står højt på foreningernes dagsordener. 50–56 procent svarer, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' arbejder med dette.

'Demokrati og medbestemmelse' er gennemgående også et emne, der har relativt høj prioritet. 45 procent af foreningerne har svaret, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' tager dette emne op. 'Forhold for børn og unge' samt 'Markedsføring og bosætning' rangerer omtrent på samme niveau. I den nederste halvdel af de rangerede emner er 'Forhold for ældre' (35 %), 'Miljø og affald' (32 %), 'Erhvervs- og turismeudvikling' (28 %) og 'Økonomi' (25 %). De emner, der arbejdes mindst med, er 'Internet og mobildækning' (24 %), 'Sundhed og velvære (23 %) og 'Integration og indvandring' (8 %).

Figur 6.1 Emner, der tages op i lokalsamfundsforeningerne. Procent.

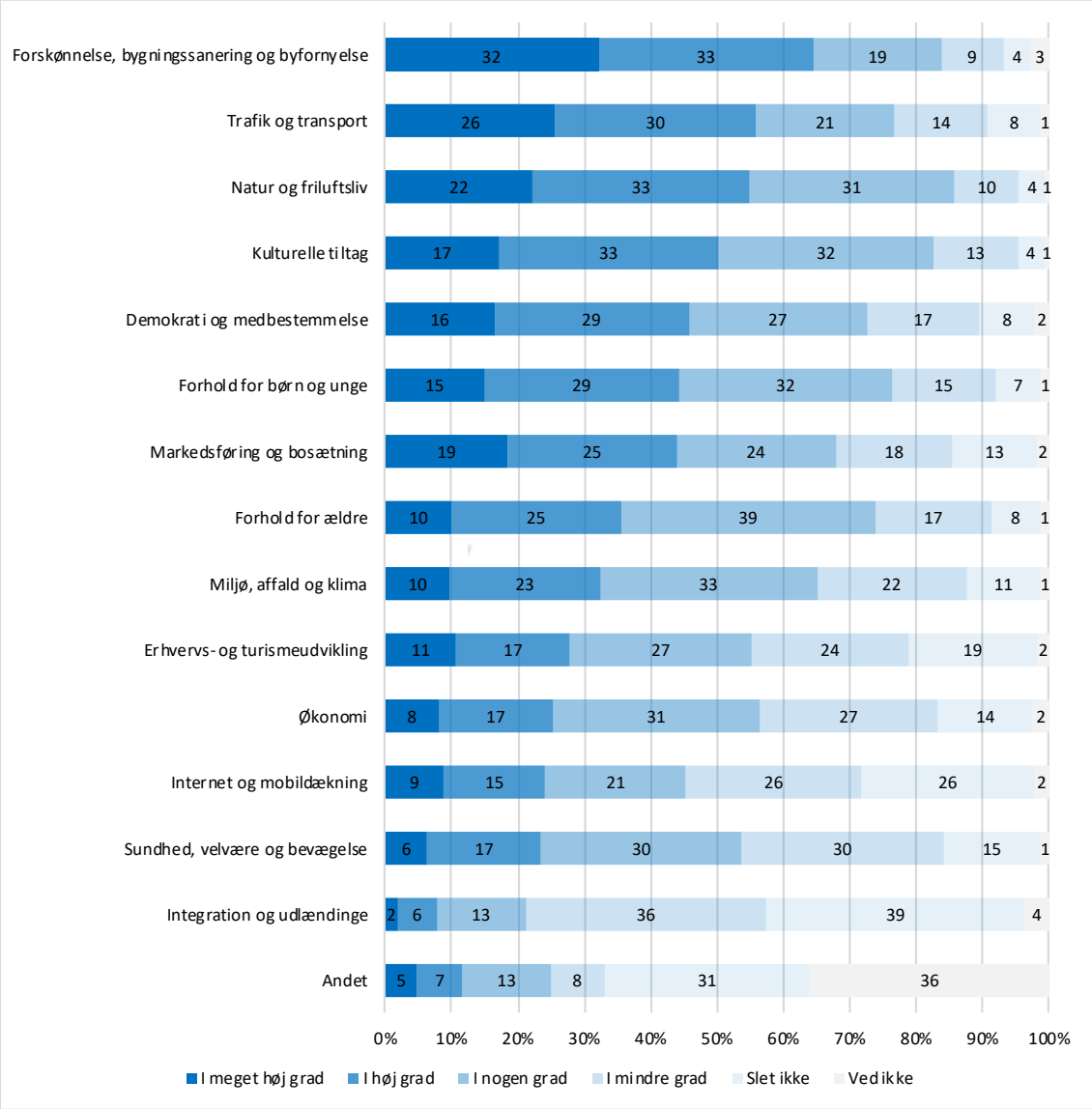

Note: Spørgsmål 12: "I hvilken grad tages følgende emner op i din forening?". N=845.

Det bør her nævnes, at det i flere tilfælde vil være vanskeligt at foretage klare afgrænsninger af emnerne. Dette gælder ikke mindst emnerne 'Økonomi' og 'Demokrati og medbestemmelse'. Økonomiske forhold kan både handle om de økonomiske ressourcer, som foreningen har til rådighed til egne aktiviteter, og de økonomiske ressourcer, som foreningen skal fordele til forskellige aktører og aktiviteter i lokalsamfundet. 'Demokrati og medbestemmelse' handler typisk om den demokratiske involvering af lokalsamfundets borgere i lokale beslutninger, og dermed vil der ofte være et overlap med flere af de øvrige emneområder. Et eksempel herpå kan være, når en lokalsamfundsforening iværksætter en underskriftsindsamling mod lukningen af offentlige institutioner målrettet fx børn og unge eller ældre i lokalsamfundet.

6.3 SELVRAPPORTEREDE EMNER OG AKTIVITETER

I alt har 12 procent af respondenterne svaret 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' ved 'Andet'-kategorien. Herefter har de fået mulighed for med egne ord at tilføje supplerende emner og konkretiseringer af de aktiviteter, deres lokalsamfundsforening er optaget af. I tabel 6.1 på næste side har vi foretaget en kvalitativ sortering af disse emner på forskellige tematiske områder.

De fleste af de selvrapporterede emner og aktiviteter korresponderer med et eller flere af de 14 på forhånd nævnte emner. En aktivitet, som især går på tværs af emnerne, er lokalsamfundsforeningernes kontakter til, og samarbejde med, andre lokale foreninger, klubber og organisationer. Her nævner flere idrætsforeningerne og beboerforeningerne som vigtige samarbejdspartnere, men derudover nævnes også andre lokalsamfundsforeninger (fx i landsbyklynger), kirke og menighedsråd, oplysningsforbund og forskellige klubber med hobbyaktiviteter (strikkeklub, lokalhistorie, brætspil mm.). Alle disse aktiviteter henvender sig i sagens natur til borgere i forskellige aldersgrupper.

Flere af respondenterne skriver, at de især har fokus på aktiviteter, der "styrker sammenholdet" i lokalsamfundet. Dette kan typisk være sociale og kulturelle aktiviteter, men kan også være sociale hjælpeaktiviteter til svage eller sårbare borgere som fx afhentning af medicin, beredskab med førstehjælp samt støtte til demente borgere. En af respondenterne skriver direkte, at "hvis personer i byen mangler hjælp, så er vi klar!". En anden væsentlig aktivitet, som er vigtig for den sociale integration, og som nævnes af flere af respondenterne, er 'velkomst af tilflyttere'.

Et emne, som også nævnes af flere, er deltagelse i uddeling af puljemidler til forskellige typer af aktiviteter og arrangementer i lokalsamfundet. Endelig er der emner, der relaterer sig til forskellige typer af uoverensstemmelser og konflikter mellem naboer eller nabolag, eller sager som skyldes, at en borger ikke efterlever bestemmelserne i en lokalplan eller bestemmelser om bopælspligt. I nogle tilfælde fører dette til, at lokalrådene foretager nabohøringer og påtager sig rollen som mæglere i stridsspørgsmål mellem naboer eller nabolag.

Tabel 6.1 Eksempler på selvrapporterede emner og aktiviteter

Samarbejde med andre lokale foreninger, klubber og organisationer	**Handelsliv og lokal virksomhed**	**Kommunale forhold**	**Drift og vedligeholdelse af anlæg og arealer**	**Sociale og kulturelle arrangementer**	**Sundhed og tryghed**	**Natur og miljø**
Samarbejde med landsbyråd	Støtte til lokal købmand	Referater fra byråd og udvalgsmøder	Egnshus	Juletræsfest	Førstehjælp	Vindmølle
Menighedsråd	Støtte til forretningsliv, handelsliv	Helhedsplan	Medborgerhus	Julestue Fastelavn	Lægedækning	Vedvarende energi
Kirken	Kontakt til sommerhusområder	Lokalplaner	Bogcafe	Skt. Hans-aften	Medicinhentning	Højspændingsledninger
Idrætsforeninger	Turisme	Letbane	Havnefront	Sommerfest	Demensberedskab	Kystsikring
Beboerforeninger		Byggegrunde og byggesager	Botanisk have	Revy	Nærpoliti	Fjorden
Landsbyklynger		Skoler	Hvilebænke	Hjerteløb	Efterlysninger af kæledyr	Dyrelivet
Oplysningsforbund		Kontakt til borgmester	Frugtlund			Biodiversitet
Strikkeklub		Bopælspligt	Gadebelysning			Økologi
Brætspil			By-pedeller			Rågeregulering
Lokalhistorie			Vedligeholdelse af legeplads			
Litteraturkreds			Trampestier			
			Cykelstier			
			Vejforskønnelse			

6.4 TYPER AF PRIORITERINGER

Tabel 6.1. ovenfor viser, at foreningerne gennemfører mange forskelligartede aktiviteter. Man kan imidlertid også forestille sig, at foreningerne koncentrerer sig om nogle bestemte forhold og aktiviteter. En faktoranalyse, som undersøger korrelationerne mellem de 14 definerede emner, viser, at der overordnet set kan sondres mellem tre grundlæggende emneområder: Sociale og kulturelle aktiviteter, Politisk og strategisk orienterede aktiviteter og Miljø, klima og transport (se tabel 6.2 på næste side).

6.4.1 SOCIALE OG KULTURELLE AKTIVITETER

Sociale og kulturelle aktiviteter er det område, der fylder mest i det samlede billede (forklarer 35 procent af variansen). Her er der tale om foreninger, som i høj grad er optaget af sociale aktiviteter, herunder 'forhold for børn', 'forhold for ældre', 'sundhed, velvære og bevægelse', 'integration' og 'kulturelle tiltag'. Disse emner er karakteriseret ved at orientere sig indadtil i lokalsamfundet. Blandt eksempler på tiltag inden for denne kategori er fx sommerfest, julebelysning og andre aktiviteter, der kan skabe samvær og sammenhold, og som kan bidrage til at give identitet til området og dets befolkning, samtidig med at der under denne kategori også findes eksempler på aktiviteter af mere funktionel karakter, såsom hjælpeaktiviteter til svage eller sårbare borgere.

6.4.2 POLITISK OG STRATEGISK ORIENTEREDE AKTIVITETER

Det andet emneområde handler om økonomisk og politisk/demokratisk og boligmæssig udvikling og -forskønnelse. Der er her tale om foreninger, der prioriterer byfornyelse, markedsføring og bosætning samt erhvervs- og turismeudvikling, 'internet- og mobildækning' og 'økonomi'. Hvor økonomi kan knytte an til flere forskellige emner, er bredbåndsudfordringer en problematik, der særligt knytter sig til tyndtbefolkede områder.

Her er der tale om foreninger, som i deres prioritering af aktivitetsområder har en mere politisk tilgang til lokalsamfundsforeningsarbejdet. Emnerne, der her arbejdes med, har typisk en længere tidshorisont og en mere strategisk orientering, som forudsætter kontakt og samarbejde med de lokale myndigheder. I spørgeskemaets åbne tekstfelt nævnes bl.a. fastholdelse af skole, børnehave, lokalbrugs og erhvervsliv, byggesagsansøgninger vedrørende udvikling af byen, lokal udviklingsplan osv.

6.4.3 MILJØ, KLIMA OG TRANSPORT

Det tredje emneområde prioriterer især de natur- og miljømæssige rammer i og omkring lokalsamfundet og herunder også trafik og transportforhold. Hvor miljø i denne sammenhæng kan dække over både affaldshåndtering, oprensning af søer og strandrensning samt naturudvikling, kan klima dække over fx delebiler eller klimasikring. En deltager uddyber i spørgeskemaet, at de i deres lokalområde arbejder for at få gjort den lokale skole til en 'klima- og energiskole', hvilket er et eksempel på, at det kan være vanskeligt at afgrænse emnerne fuldstændigt. Andre eksempler på transportrelaterede emner er 'cykelstier' og 'trafiksikkerhed'. Det skal også bemærkes, at lokalsamfundsforeninger, der arbejder med disse emner, også er optaget af 'demokrati og medbestemmelse'.

Tabel 6.2. Tre overordnede aktivitets- og emneområder. Faktoranalyse.

	1	2	3
Forhold for børn	0,742		
Forhold for ældre	0,737		
Sundhed, velvære og bevæg	0,594		0,453
Integration og udlændinge	0,517		
Kulturelle tiltag	0,588	0,447	
Forskønnelse, sanering og byfornyelse		0,456	0,417
Markedsføring og bosætning		0,740	
Demokrati og medbestemmelse		0,473	0,474
Erhvervs og turismeudvikling		0,717	
Miljø, affald og klima			0,757
Trafik og transport			0,656
Natur og friluftsliv			0,610
Internet		0,578	
Økonomi	0,434	0,456	

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 9 iterations.
b. I tabellen vises kun kvotienter, som er højere end 0,4

På baggrund af resultaterne fra faktoranalysen har vi udarbejdet nogle samlede mål for, hvor meget foreningerne er involveret i emner, der hører under tre forskellige områder: Sociale og kulturelle aktiviteter, Politiske og strategisk orienterede aktiviteter samt Miljø, klima og transport. Disse er konstrueret ved at lægge svarene i enkelte områder sammen og omregne dem til skalaer, som går fra 0-100. Jo højere score, jo mere er foreningerne optaget af emner på det opgældende område. Nedenstående tabel 6.3 viser, hvordan gennemsnitsværdierne fordeler sig på tværs af forskellige foreningsbetegnelser, afstande til rådhuset, urbaniseringsgrader og foreningernes etableringstidspunkt.

Tabel 6.3 Score på skala for aktiviteten på tre forskellige aktivitets- og emneområder. Gennemsnit (0–100)

	Sociale og kulturelle aktiviteter.	Politiske og strategisk orienterede aktiviteter.	Miljø, klima og transport.
Foreningernes betegnelser	ns	*	*
Lokalråd og lignende	49 (17)	53 (19)	66 (17)
Borgerforening og lignende	46 (19)	48 (21)	52 (22)
Andre	47 (22)	50 (20)	61 (21)
Afstand til primære rådhus)	*	*	ns
0–5 km	45 (21)	38 (19)	63 (23)
6–10 km	45 (20)	47 (20)	59 (22)
11–15 km	48 (18)	51 (19)	58 (19)
16 km eller mere	49 (18)	54 (21)	58 (21)
Urbaniseringsgrad (EUROTAT DEGURBA)	ns	*	*
Tæt befolkede områder (mindst 50% i bycentre)	53 (21)	46 (19)	69 (20)
Mellembefolkede områder (byer og forstæder)	45 (19)	49 (21)	60 (21)
Tyndt befolkede områder (mindst 50% i landdistrikter)	47 (19)	51 (21)	56 (21)
Foreningens etableringstidspunkt	ns	ns	*
1900–1979	48 (19)	51 (20)	55 (23)
1980–2006	45 (19)	48 (21)	58 (20)
2007–2010	47 (20)	52 (20)	63 (18)
2011–	49 (18)	51 (22)	62 (19)

Note: N=845. *Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle. Standardafvigelser i parentes.

Hvad angår Sociale og kulturelle aktiviteter, finder vi statistisk signifikante forskelle på tværs af afstande til rådhuset, idet der ses en tendens til, at foreninger, der ligger længst væk fra rådhuset, er lidt mere optaget af disse aktiviteter, end foreninger der ligger relativt tæt på rådhuset.

Når det gælder politisk og strategisk orienterede aktiviteter finder vi, at foreninger med betegnelsen lokalråd og lignende er lidt mere involverede her end borgerforeninger og lignende. Afstand spiller også en rolle, idet lokalsamfundsforeninger, der ligger længere

væk fra rådhuset, generelt er betydeligt mere optaget af politiske og strategiske aktiviteter, end det er tilfældet for foreninger, der ligger tæt på. Foreninger med en afstand på 16 km eller mere scorer 54, mens foreninger, der ligger mellem 0 og 5 km, har en gennemsnitlig score på 38. Forskellene gør sig også gældende på tværs af foreninger, der hører til i områder med forskellige grader af urbanisering.

Endelig finder vi også signifikante forskelle i gennemsnitsværdierne for aktiviteter på miljø-, klima- og transportområdet. Lokalråd og lignende er generelt mere optaget af dette område, end det er tilfældet for foreninger med andre betegnelser. Det ses desuden, at foreninger, der hører til i tæt befolkede områder, er signifikant mere optaget af miljø, klima og transport, end det er tilfældet for foreninger, der hører til i tyndt befolkede områder. Der er også forskelle, som knytter sig til foreningernes etableringstidspunkt, idet de yngste foreninger generelt er lidt mere optaget af miljø, klima og transport end de ældre foreninger.

6.5 LOKALE UDVIKLINGSPLANER

En lokal udviklingsplan eller en landsbyplan er et dokument, der beskriver lokale borgeres visioner for et givent område, og hvordan man vil håndtere eventuelle udfordringer og tage hånd om potentialer. Planen er ikke juridisk bindende, men tydeliggør på skrift, hvor man som lokalsamfund ønsker at bevæge sig hen (Ditlevsen & Thuesen, 2015; Thuesen et al. 2019). Hvor nogle udviklingsplaner formuleres i en proces med åbne borgermøder, bliver andre til gennem et forudgående struktureret analysearbejde, evt. med hjælp fra konsulenter. I sidste ende kan udviklingsplanen fungere som et værktøj til at skabe overblik og en fælles forståelse af, hvor man som lokalsamfund bevæger sig hen, samt give konkrete bud på, hvad der skal ske, for at målsætningerne kan omsættes til realitet.

På spørgsmålet om, hvorvidt lokalrådene har en lokal udviklingsplan for deres område, og hvorledes den er blevet til, svarer i alt 59 procent "Ja" (se figur 6.2 på næste side). Heraf angiver lidt over en tredjedel, at de har formuleret en udviklingsplan *uden* hjælp fra kommunen, det være sig enten ved egen hjælp eller med hjælp fra en konsulent, de selv har engageret. Omkring en tredjedel af dem, der svarer, at de har en lokal udviklingsplan, angiver, at planen er lavet enten med hjælp fra kommunen og/eller en konsulent tilbudt af kommunen.

Mere end en tredjedel (37 %) oplyser imidlertid, at de ikke har formuleret en fælles vision for lokalområdet, der har udmøntet sig i en lokal udviklingsplan.

At et lokalområde har udarbejdet en nedskrevet plan, det være sig ved egen indsats eller med hjælp udefra, vidner om en strategisk tilgang til udvikling. Samtidig kan planen være første skridt i en demokratisk proces, hvor det at formulere planen er et delmål, der kan skabe engagement og forpligtigelse blandt de involverede (Gallent et al., 2008; de Haan et al., 2018). Udviklingsplanen danner rammerne for den demokratiske beslutningsproces og giver en smagsprøve på, hvad den eventuelt kan resultere i.

Figur 6.2 Udviklingsplan i lokalområdet. Procent.

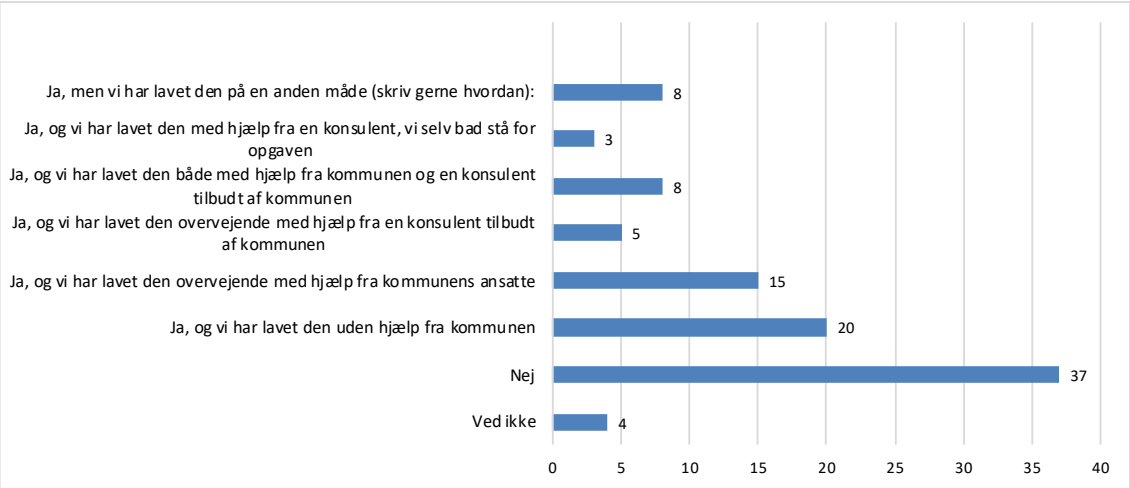

Note: Spørgsmål 13: ”Har jeres lokalområde en lokal udviklingsplan/landsbyplan, hvor I sammen har formuleret visioner for lokalområdets udvikling?”. N=845.

Tabel 6.4 på næste side viser, at lokalsamfundsforeninger, der ligger i de tæt befolkede områder, i højere grad har en lokal udviklingsplan, end det er tilfældet for foreninger i tyndt befolkede områder. For foreninger i tæt befolkede områder er det 67 procent, i de medium befolkede områder er det 64 procent, og i de tyndt befolkede områder er det 55 procent.

Vi finder, at foreningens etableringstidspunkt spiller en rolle. De ældste foreninger har den laveste andel med en udviklingsplan. Blandt de yngste foreninger, som er dannet efter kommunalreformen i 2007, er der en betydelig højere andel, der har en udviklingsplan.

Analyserne viser også, at foreninger der er dannet af kommunen, er mere tilbøjelige til at have en lokal udviklingsplan (79 %), end de foreninger, der er dannet af folk fra lokalområdet (61 %), og at foreninger uden kontingentbetalende medlemmer er mere tilbøjelige til at have en udviklingsplan end foreninger med kontingentbetalende medlemmer. Vi finder dog ingen signifikante forskelle på tværs af henholdsvis foreningernes forskellige betegnelser, kommunestørrelse, afstand til det primære rådhus eller regional placering.

Tabel 6.4 Sammenhængen mellem at have en udviklingsplan og en række parametre

	Andele af foreninger, der har en udviklings-plan. Procent.	n
Foreningernes betegnelser (ns)		
Lokalråd	63	55
Borgerforening	66	119
Landsbyforening	61	118
Landsbyråd	61	81
Bylaug	56	53
Beboerforening	58	70
Kommunestørrelse (ns)		
Op til 250 km2	66	98
251–500 km2	59	145
501–750 km2	57	244
751–1000 km2	60	138
1001og større	58	163
Region (ns)		
Region Hovedstaden	65	65
Region Sjælland	55	137
Region Syddanmark	64	244
Region Midtjylland	59	253
Region Nordjylland	51	146
*Urbaniseringsgrad (DEGURBA)**		
Tæt befolkede områder (mindst 50% i bycentre)	67	79
Mellembefolkede områder (byer og forstæder)	64	233
Tyndt befolkede områder (mindst 50% i landdistrikter)	55	533
*Foreningens etableringstidspunkt**		
1900–1979	51	148
1980–2006	59	176
2007–2010	61	90
2011 eller senere	66	112
*Initiativ til foreningsdannelsen**		
Folk fra lokalområdet eller fra flere lokalområder	61	630
Kommunen	79	43
Kommunen sammen med lokalområdet/lokalområderne	72	106
*Kontingentbetalende medlemmer**		
Ja	53	506
Nej (+ved ikke)	67	339

Note: Spørgsmål 13: ”Har jeres lokalområde en lokal udviklingsplan/landsbyplan, hvor I sammen har formuleret visioner for lokalområdets udvikling?”. N=845.

I den sidste del af dette kapitel skal vi se nærmere på sammenhængen mellem udviklingsplaner og lokalsamfundsforeningernes prioritering af de tre grupper af emne- og aktivitetsområder: Sociale og kulturelle aktiviteter, Politiske og strategisk orienterede aktiviteter samt Miljø, klima og transport. Antagelsen er her, at foreninger, der har udviklingsplaner, også vil være mere involveret og arbejde mere aktivt med hver af disse områder, end foreninger der ikke har udviklingsplaner.

Som det fremgår af nedenstående tabel 6.5, bekræfter vore data denne antagelse. Foreninger med udviklingsplaner har en noget højere gennemsnitlig score for aktiviteten på samtlige tre områder. De største forskelle ser ud til at findes i forhold til Miljø-, klima og transport, hvor foreninger med udviklingsplaner har en gennemsnitlig score på 64, mens foreninger uden udviklingsplaner har en score på 51. Et væsentligt opmærksomhedspunkt her er dog, at det selvsagt med denne type data ikke er muligt at afgøre årsagsretningen. Det kan således også være udtryk for, at foreninger, som i forvejen er meget optaget af de tre emneområder, er mere tilbøjelige til at udarbejde udviklingsplaner.

Tabel 6.5 Lokale udviklingsplaner og aktiviteten på tre forskellige aktivitets- og emneområder. Gennemsnit (0–100).

	Sociale og kulturelle aktiviteter.	Politiske og strategisk orienterede aktiviteter.	Miljø, klima og transport.
	*	*	*
Foreninger, som *ikke har* en udviklingsplan (+ved ikke)	42 (18)	44 (19)	51 (21)
Foreninger, som *har* en udviklingsplan	51 (19)	55 (20)	64 (19)
Alle	47 (22)	50 (20)	58 (21)

Note: N=796–820. *Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$. Standardafvigelser i parentes.

6.6 SAMMENFATNING

Nærværende kapitel har haft til formål at identificere, hvilke emner og former for udviklingsaktiviteter lokalrådene er optaget af, samt at afdække udbredelsen af landsbyplaner/lokale udviklingsplaner.

I forhold til hvilke emner, lokalrådene er optaget af, så er 'Forskønnelse, bygningssanering og byfornyelse det emne, der ligger højest placeret. En del herefter er det emnerne 'Trafik og transport', 'Natur og friluftsliv' og 'Kulturelle tiltag', som står højt på foreningernes dagsorden. Omvendt er det særligt 'integration og indvandring', som foreningerne i lavest grad er optaget af. Ydermere er der overordnet flere af respondenterne, der indikerer, at de særligt har fokus på aktiviteter (såsom sociale og kulturelle aktiviteter, men også hjælpeaktiviteter til svage/sårbare borgere), der styrker sammenholdet i lokalsamfundet.

En nærmere analyse af sammenhængene mellem emnerne, som lokalsamfundsforeningerne arbejder med, viste, at de kunne sammenfattes i tre overordnede emneområder: Sociale og kulturelle aktiviteter, politisk og strategisk orienterede aktiviteter samt miljø,

klima og transport. Især de to sidstnævnte var også knyttet til emnet demokrati og medbestemmelse.

Forskelligheden i prioriteringer kan også være en indikator på den lokale udviklingskapacitet, der præger de enkelte lokalområder. Her kan argumenteres for, at særligt områderne politisk og strategiske aktiviteter og miljø, natur og transport har en karakter, der fordrer politisk indsigt og ressourcer. Forskellene på, hvilke emner foreningerne tager op og arbejder med, kan således afspejle bevidste prioriteringer og strategier, samt at der er særlige behov og udfordringer i de enkelte lokalsamfund.

Afslutningsvist fokuserede kapitlet på landsbyplaner/lokale udviklingsplaner, hvor lidt over en tredjedel af foreningerne (37 %) angav, at de ikke har sådanne planer. Det gælder for de foreninger, der har en udviklingsplan, at der er forskel i relation til urbaniseringsgraden. Der er flest i de tæt befolkede områder og færrest i de tyndtbefolkede områder, der har en plan, og foreninger, der er dannet af kommunen, er mere tilbøjelige til at have en udviklingsplan, end foreninger der er dannet af lokalsamfundet.

Lokalsamfundsforeninger, der har en udviklingsplan, kan ses som eksempler på mere udadvendte lokalsamfund, der søger at udnytte lokale ressourcer og påvirke udviklingen i lokalområdet i en bevidst formuleret retning. Udviklingsplanerne taler således ind i den resultatorienterede demokratitilgang (Fung &Wright, 2001; Sørensen & Torfing, 2005) og den neoendogene udviklingstilgang (Ray, 2001, 2006; Gkartzios & Lowe, 2019), som blev skitseret i kapitel 2.

7 KOMMUNIKATION OG NETVÆRK

Gadbjerg Lokalråd på Gadbjerg.dk. Foto: Jørgen Dalgaard.

"Vi samarbejder med forskellige foreninger i lokalområdet for at få så mange events op at stå som mulig + vi giver gerne en hånd med, hvis der er behov for det"

"Vi samarbejder med de andre lokalråd og borgerforeninger i kommunen gennem lokalforeningsrådet"

"Vi forsøger p.t. at etablere et samarbejde om erhvervsudvikling, som skal involvere en landsdækkende erhvervsorganisation"

7.1 INDLEDNING

Kommunikation og netværk er afgørende for at få ideer og forslag fra borgerne og for at kunne aktivere lokale ressourcer og styrke inddragelsen i nærdemokratiet. Vi har tidligere i kapitel 5 undersøgt, hvordan lokalsamfundsforeninger indhenter økonomiske midler fra både lokale aktører og aktører uden for lokalområdet. Disse eksempler på relationer suppleres i dette kapitel med informationer om samarbejde med nabolokalområder, andre lokalområder i kommunen samt lokalområder i andre egne af landet. Vi undersøger desuden hyppigheden af henvendelser fra borgerne til lokalsamfundsforeningen samt anvendelsen af hjemmesider og Facebook til at interagere med borgere i lokalområdet. Derudover gennemgås lokalsamfundsforeningernes oprettelse af arbejdsgrupper ud over bestyrelsen samt foreningernes samarbejdsrelationer med andre aktører i lokalområdet. Kapitlet besvarer det følgende spørgsmål:

- Hvor ofte modtager foreningerne henvendelser fra borgerne i deres område, i hvilket omfang anvender de arbejdsgrupper, og i hvilken grad indgår de i samarbejdsrelationer med andre aktører i lokalområdet og med lignende foreninger uden for lokalområdet?

7.2 HENVENDELSER FRA BORGERNE TIL FORENINGERNE

Det fremgår af figur 7.1, at over halvdelen (59 %) af foreningerne angiver, at de modtager henvendelser fra områdets borgere flere gange om året. Dernæst er det hver fjerde forening (25 %), der modtager henvendelser fra områdets borgere én eller flere gange om

måneden. En mindre andel af foreningerne modtager henvendelser fra områdets borgere i lavere grad, dvs. henholdsvis mindre end én gang årligt (5 %) eller én gang årligt (5 %). Der er imidlertid også en mindre andel af respondenterne, der angiver, at deres forening meget ofte modtager henvendelser fra områdets borgere, dvs. én gang om ugen (2 %) eller flere gange ugentligt (4 %).

Figur 7.1 Henvendelser fra borgere i lokalområdet. Procent

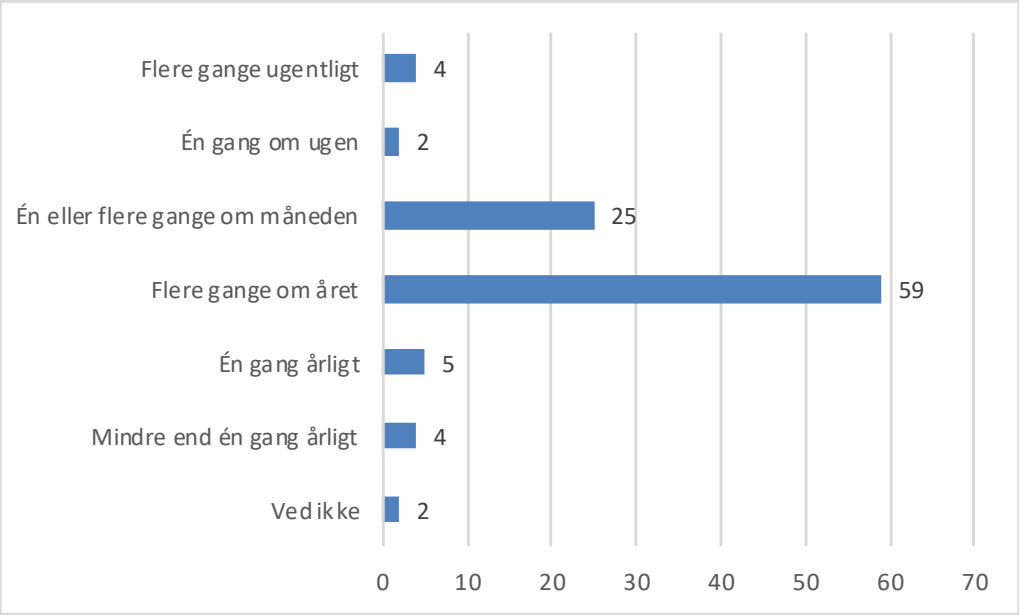

Note: Spørgsmål 9: Hvor ofte modtager foreningen henvendelser fra områdets borgere? N=845.

Vi har tidligere set, at 60 procent af respondenterne angiver, at deres forening modtager kontingent fra medlemmer, hvilket er en første indikation på, at mange af foreningerne har en aktiv relation til medlemmer. En nærmere undersøgelse af sammenhængen mellem afstand til kommunens primære rådhus, og hvor ofte man modtager henvendelser fra borgerne, viser ingen statistisk signifikante sammenhænge. Derudover findes der heller ikke nogen sammenhænge mellem kontakthyppigheden med borgere i lokalområdet, og hvorvidt foreningerne er enkeltsognsforeninger eller flersognsforeninger.

7.3 Kommunikation på nettet og Facebook

Ligesom i store dele af det øvrige samfund har kommunikationen i foreningerne i høj grad ændret sig fra at anvende aviser, medlemsblade og papiropslag til nu også at benytte onlinekommunikation på hjemmesider og sociale medier. Det gælder også i lokalsamfundene, hvor hjemmesider, Facebook-profiler og Facebookgrupper kan være en effektiv måde at dele information og invitere til samarbejde på (Johansen og Fisker, 2020).

Et eksempel på, hvordan en lokalsamfundsforening benytter online kommunikation, er lokalrådet i Gadbjerg, hvis hjemmeside kan tilgås her: Gadbjerg Lokalråd. På denne hjemmeside henvises der også til Gadbjergs sider på de sociale medier, som er Gadbjergs Facebook, Gadbjergs YouTube, og Gadbjerggrupperne på Facebook Gadbjergs offentlige

Facebookgruppe og Gadbjerg Og Omegn - Uden Regler. Lokalområdet Gadbjerg må altså siges at være godt repræsenteret på internet og sociale medier.

Størstedelen af de adspurgte foreninger (74 %) har svaret ja til, at de har en hjemmeside på internettet, hvor de kan informere om deres møder og aktiviteter (Spsm 10), og mange (78 %) har en gruppe på Facebook, hvor der informeres om møder og aktiviteter (Spsm. 11). Ganske få (1 %) har svaret 'ved ikke' til disse spørgsmål. En fjerdedel af foreningerne har ikke en hjemmeside, og godt en femtedel (21 %) har ikke en Facebookgruppe.

Der er desuden spurgt ind til, om de foreninger, der har en Facebookgruppe, benytter den til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde. Denne fordeling fremgår af nedenstående figur 7.2.

Figur 7.2 Facebook-gruppens anvendelse som medie til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde. Procent.

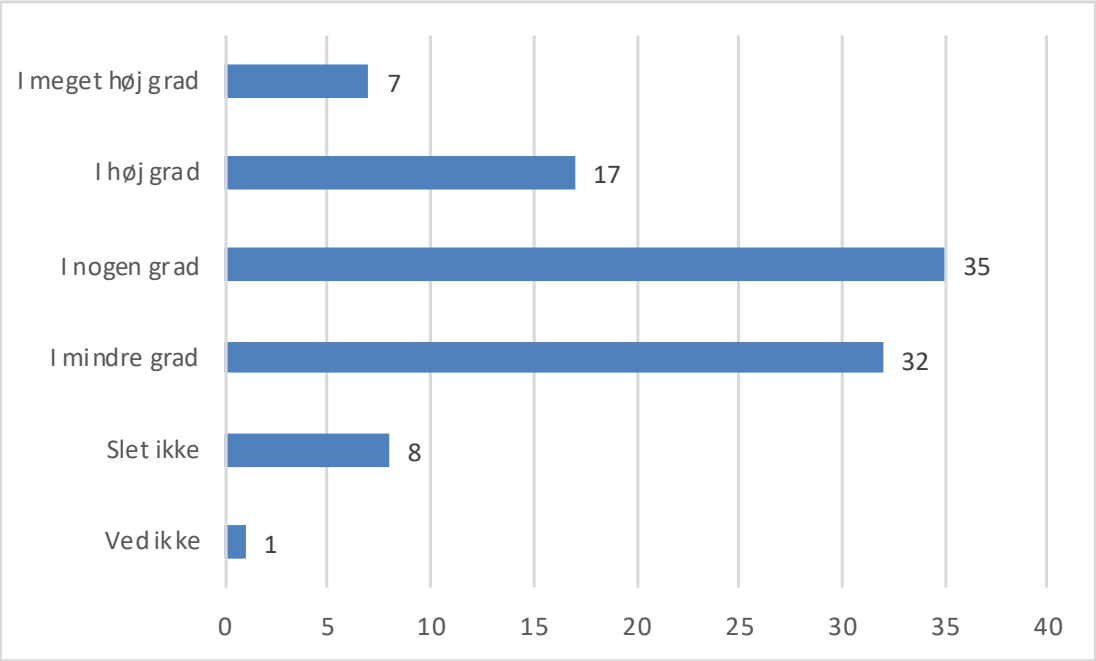

Note: Spørgsmål 11: "Benyttes Facebook-gruppen til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde?" Besvarelser er afgivet for respondenter, der har svaret "Ja" ved spørgsmålet. N = 656.

Fordelingen viser, at lige knap en fjerdedel (24 %) af foreningerne 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' benytter deres Facebookgruppe til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde. 35 procent har svaret 'i nogen grad', og 40 procent har svaret, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' benytter deres Facebookgruppe til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde.

7.4 OPRETTELSE AF ARBEJDSGRUPPER

Blandt de adspurgte foreninger har to tredjedele (66 %) arbejdsgrupper, hvor andre end bestyrelsen/ledelsen deltager, mens en tredjedel (33 %) angiver, at de ikke har arbejdsgrupper. Eksempler på arbejdsgrupper er bl.a. grupper til vedligeholdelse af diverse arealer, byforskønnelse, grøn omstilling, specifikke projektgrupper og fondssøgning.

Tabel 7.1 Tilstedeværelsen af arbejdsgrupper. Procent

	Foreninger der har arbejdsgrupper, hvor andre end bestyrelsen/ledelsen deltager. Procent.	N
Foreningernes betegnelser (ns)		
Lokalråd	67	221
Borgerforening	64	253
Landsbyforening	57	21
Landsbyråd	69	32
Bylaug	58	48
Beboerforening	62	82
*Foreningstype**		
Enkeltstående forening for ét lokalområde	64	545
Enkeltstående forening for to eller flere lokalområder	53	91
Paraplyforening der inkluderer flere slags foreninger i ét lokalområde	78	116
Paraplyforening der inkluderer flere slags foreninger i to eller flere lokalområder	82	60
*Udviklingsplan**		
Nej	55	310
Ja	73	526
Urbaniseringsgrad (DEGURBA) (ns)		
Tæt befolket område	73	79
Medium befolket område	66	229
Tyndt befolket område	65	528
Afstand til primære rådhus (ns)		
0-5 km	61	87
6-10 km	64	191
11-15 km	70	201
16-20 km	63	136
21-25 km	66	99
26 km eller mere	71	122
I alt	66	845

Note: *Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

I en nærmere analyse af, hvilke foreninger der har etableret arbejdsgrupper, finder vi, at det især er paraplyforeninger, altså foreninger, der inkluderer flere slags foreninger, der har disse arbejdsgrupper. I tabel 7.1 ovenfor ses, at det for paraplyforeninger for flere foreninger i et lokalområde er 78 procent, der har arbejdsgrupper. For paraplyforeninger, der dækker to eller flere lokalområder, er dette 82 procent. Af tabellen fremgår det også, at der er langt flere af foreningerne, der har en lokal udviklingsplan, som også har arbejdsgrupper, end det er tilfældet for foreninger uden en lokal udviklingsplan. Med andre ord indikerer dette, at foreninger, der arbejder strategisk med udviklingen, også er mere tilbøjelige til at nedsætte og involvere arbejdsgrupper.

Vi finder imidlertid i forhold til arbejdsgrupper ingen statistisk signifikante forskelle i relation til foreningernes betegnelser, urbaniseringsgraden for det område, de er en del af, eller for afstanden til det primære rådhus.

7.5 Samarbejde med andre lokale og frivillige aktører

Ud over kommunikationen med borgerne i form af henvendelser og via hjemmesider og sociale medier blev der i spørgeskemaet spurgt til, hvordan og i hvilken grad lokalsamfundsforeningerne indgår i et samarbejde med andre lokale og frivillige aktører. Figuren nedenfor viser en fordeling, som er rangeret ud fra 11 svarkategorier, der vedrører forskellige former for samarbejde med andre lokale og frivillige aktører.

Figur 7.3 Foreningernes samarbejde med andre lokale og frivillige aktører. Procent.

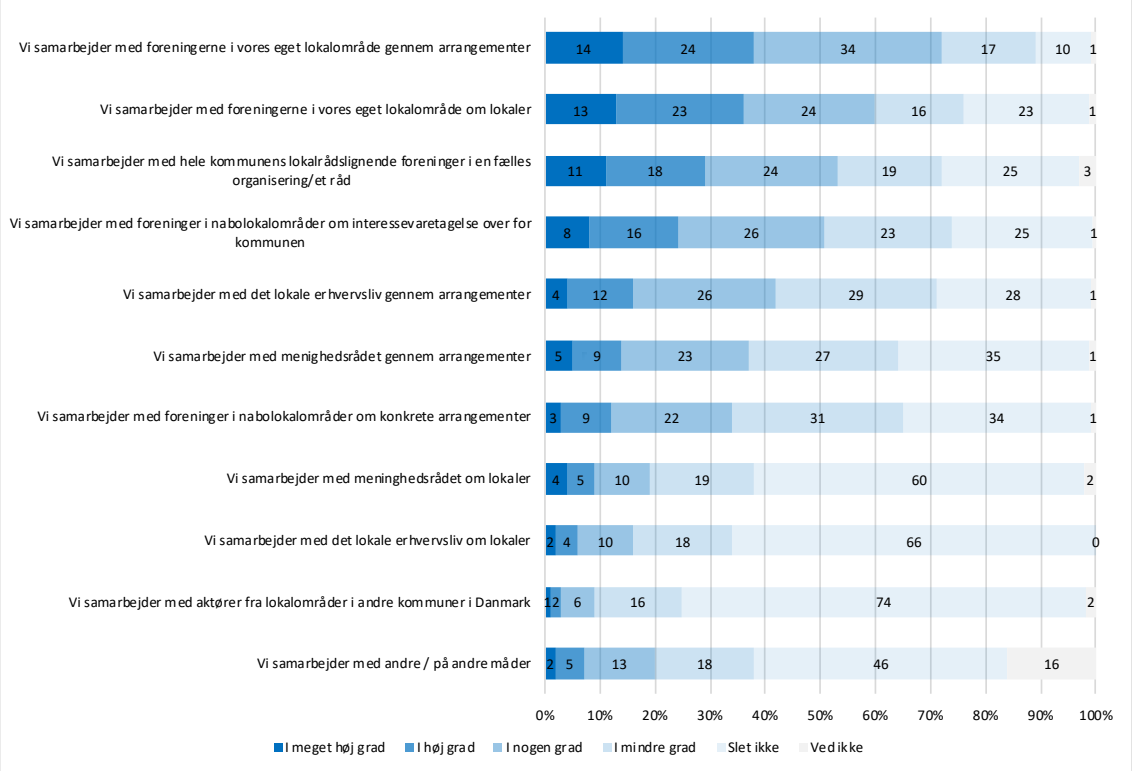

Note: Spørgsmål 17: ”Hvordan og i hvilken grad indgår din forening i samarbejde med andre lokale og frivillige aktører?”. N = 845.

Som det fremgår af figur 7.3, er det især samarbejde med andre foreninger om arrangementer og lokaler, der er fremtrædende. Henholdsvis 36 og 38 procent af foreningerne samarbejder i 'meget høj grad' eller 'i høj grad' med andre foreninger i deres eget lokalområde gennem arrangementer eller om lokaler.

Dernæst samarbejder 29 procent af foreningerne 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd, og 24 procent samarbejder 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' med foreninger i nabolokalområder om interessevaretagelse over for kommunen. Dette vidner om, at der i en vis udstrækning findes samarbejdsfora, som kan være med til at samordne lokalområders interesser over for kommunen. Etablering af samarbejdsrelationer med nabolokalområder kan betyde, at lokalsamfundsforeningerne opnår kontakt med et større antal borgere i kommunen og dermed bliver mere synlige, og at de har lettere ved at blive hørt og opnå indflydelse i forhold til fx kommunale aktører. Resultaterne siger dog ikke noget om, hvorvidt den fælles organisering/rådet er dannet på lokalsamfundenes eget initiativ, eller det er oprettet som en del af kommunernes politikker for nærdemokrati eller landdistrikter.

Yderligere gælder det, at en mindre del af de adspurgte lokalsamfundsforeninger 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med det lokale erhvervsliv gennem arrangementer (16 %). Derudover er der også en mindre del af foreningerne, 14 procent, der angiver, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med menighedsrådet gennem arrangementer, mens 9 procent 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med menighedsrådet om lokaler. 12 procent af respondenterne angiver, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med foreninger i nabolokalområder om konkrete arrangementer.

Endelig er der en meget lille del på 6 procent af de adspurgte lokalsamfundsforeninger, der 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med det lokale erhvervsliv om lokaler, og 3 procent, der 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med aktører fra lokalområder i andre kommuner i Danmark.

Ved den sidstnævnte svarkategori 'Vi samarbejder med andre/på andre måder' har 7 procent af foreningerne svaret, at de gør dette 'i meget høj grad' eller 'i høj grad'. En lille del af foreningsrepræsentanterne angiver dermed, at der findes andre samarbejdsaktører og andre måder at samarbejde på, end dem vi har indfanget med de definerede svarkategorier.

7.5.1 ØVRIGE SAMARBEJDSPARTNERE OG -MÅDER

En gennemgang af fritekstsvarene for 'Andet'-kategorien viser, at denne hovedsageligt indeholder tre former for samarbejdspartnere. Det drejer sig først og fremmest om *samarbejde med andre foreninger i lokalområdet*, som udgør lidt over halvdelen af fritekstsvarene på dette spørgsmål. Hernæst følger *samarbejde med myndigheder, organisationer, rådgivere, fonde osv.*, som udgør lidt over en fjerdedel. Den sidste gruppering af samarbejdspartnere kan placeres under overskriften *tværgående samarbejde med andre lokalområder* og udgør lige under en femtedel af fritekstsvarene på dette spørgsmål.

På næste side ses eksempler på, hvilke samarbejdspartnere som nævnes af respondenterne, hvoraf der i nogle tilfælde også nævnes mere konkret, hvad der samarbejdes om.

Tabel 7.2 Inddeling af fritekstsvarene for 'Andet'-kategorien på samarbejdspartnere

Samarbejde med andre foreninger i lokalområdet	Samarbejde med myndigheder, organisationer, rådgivere, fonde osv.	Tværgående samarbejde med andre lokalområder
Vi driver et fællesareal sammen med kroens venner. Mest pga. sammenfald i bestyrelserne	Vi samarbejder med kommunen om et større projekt. Det er en bevilling af forsøgsmidler til landsbyudvikling fra ministeriet	Landsbyerne i kommunen om fælles initiativer til kommunen, fx bevarelse af selvstændige skoler
Vejformænd og forsamlingshuset	Samarbejde med forvaltning i kommunen	Lokalråd, landdistriktsrådet og landsbyambassadører i kommunen
Med sportsklubben. Vi bruger deres lokaler til alle arrangementer	Kommunen og forsyningsselskabet	Vi er påbegyndt at lave et klyngesamarbejde
Klubber og Samvirke	Skov og Naturstyrelsen, Kystdirektoratet	Borgerforeningernes samvirke
Vi samarbejder med foreninger i lokalområdet for at få så mange events op at stå som muligt + vi giver gerne en hånd med ved behov	Arbejdsgruppen for Kultur- & Idrætscenter forhandler med sommerhusudlejningsfirma vedr. etablering af abonnementsordning vedr. brug af sportshal og fitnesscenter	Vi har oprettet en landsbyklynge for to nabolandsbyer, arbejder for bedre infrastruktur, har opnået en cykelsti via samarbejdet
Lokalrådet består af 8 foreningsrepræsentanter fra lokalområdet - er derfor bredt orienteret og samarbejder på kryds og tværs	Vi samarbejder med Livredningstjenesten om strandrensning m.m. Vi samarbejder med turistforeningen om oplysning til turister om lokalområdet	Vi samarbejder med landsbyerne i syd i kommunen, vi er 9 landsbyer, der fast samarbejder
Samarbejde med skoler om at få lov at holde arrangementer i deres lokaler, evt. med indlæg fra stedet	Vi samarbejder med borgerne, embedsværket/politikerne. Vi har også opgaver, som vi varetager, hvor andre samarbejder med os, fx lokalt miljøarbejde og kulturelle puljer	Vi samarbejder med de andre lokalråd og borgerforeninger i kommunen gennem lokalforeningsrådet
Vi løser fx opgaver for festival i vores område og får indtjening herved	Eksterne rådgivere	Landsbyforum som dækker alle landsbyer i kommunen
Vi samarbejder med den lokale privatskole om strandrensning	Kommunale udvalg og andre interesseorganisationer	Vi arbejder i øjeblikket på samarbejde ml. 4 små landsbyer
Ved lokale arrangementer støtter vi op	Naturstyrelsen	Vi sparrer i et Østudvalg
Personlig kontakt til andre foreninger	Partier, politikere og miljøorganisationer	Landdistriktsrådet
Borgerforening og grundejerforening om arrangementer	Uformelle møder med erhvervsrådet og Handelsstandsforeningen	Vi har en deltager i Landsbyrådet i kommunen
Vi inddrager ofte pensionistforeningen som frivillige hjælpere	Kommunen - vandrefestival hvert år	De tre andre nabolandsbyer i et bydelsfællesskab via kommunen
Vi samarbejder med menighedsråd om pilgrims- og naturvandringer	Vi samarbejder med byudviklere omkring udvikling/udnyttelse af det offentlige rum	Lokalrådene i vores del af kommunen i et fast samarbejde
Vi samarbejder med flere grundejerforeninger, vandværket, idrætsforeningen, skolerne, børneinstitutionerne, kirken, højskolen, missionsforeningen, interessegrupper, privatpersoner (ildsjæle). Og vi samarbejder med politikerne op til valg omkring valgmøder	Danmarks Naturfredningsforening, Bygningskulturforeningen, lokale boligforeninger/grundejerforeninger. Samarbejde om høringssvar til lokalplaner, protester over kommunal håndtering af byudvikling - manglende borgerinddragelse, fælles protester mod den kommunalt førte byudviklingspolitik	Lokalrådet er med i et klyngesamarbejde, lokalrådet er med i et egnssamarbejde, der dækker 7 lokalråd og den nærliggende større by. Der bliver holdt foreningernes dag første søndag i september, hvor 16 til 20 foreninger deltager

En anden del af fritekstsvarene uddyber udelukkende, hvad der samarbejdes om. Her nævnes blandt andet enkeltpersoners og aktive borgeres ideer og forslag, erfaringsudveksling, kultur - og andre begivenheder herunder musik- og fællesarrangementer samt festivaler, fælles stisystemer, loppemarked, hjertestarter, solceller og vindmøller, lokalplaner og høringssvar, Folkemødet, ad hoc projekter, projektudvikling, hjælp til praktisk arbejde, fælles nyhedsbreve, vedligeholdelse af grønne områder og legepladser, udarbej-

delse af oplysningsmateriale/reklame for området, samarbejde om foreningernes dag lokalt samt samarbejde om fælles trafikproblemer som fx etablering af en cykelsti på en statsvej eller en ny jernbane over Fyn.

7.5.2 Komprimering af samarbejdstyperne

En faktoranalyse viser, at samarbejdsrelationerne kan sammenfattes i tre forskellige typer af aktører, som foreningerne samarbejder med.

Tabel 7.3 Faktoranalyse: Tre overordnede typer af samarbejde, foreningerne indgår i

	Component		
	1	2	3
Vi samarbejder med foreningerne i vores eget lokalområde gennem arrangementer	0,681		
Vi samarbejder med foreningerne i vores eget lokalområde om lokaler	0,724		
Vi samarbejder med menighedsrådet gennem arrangementer	0,821		
Vi samarbejder med menighedsrådet om lokale	0,712		
Vi samarbejder med det lokale erhvervsliv gennem arrangementer			0,634
Vi samarbejder med det lokale erhvervsliv om lokaler			0,847
Vi samarbejder med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd		0,745	
Vi samarbejder med foreninger i nabolokalområder om konkrete arrangementer		0,772	
Vi samarbejder med foreninger i nabolokalområder om interessevaretagelse overfor kommunen		0,837	
Vi samarbejder med aktører fra lokalområder i andre kommuner i Danmark			0,562

Extraction Method: Principal Component Analysis.
Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.
a. Rotation converged in 5 iterations.
b. I tabellen vises kun kvotienter som er højere end 0,4

Der findes her et klart mønster: Den første gruppe er optaget af samarbejde med foreninger i eget lokalområde og menighedsrådet gennem arrangementer og lokaler. Den anden inkluderer samarbejde med det lokale erhvervsliv, og den tredje gruppe indeholder samarbejdsrelationer med foreninger i nabolokalområder om konkrete arrangementer samt interessevaretagelse over for kommunen og yderligere med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd. De første grupper af samarbejdsrelationer foregår overvejende på det lokale plan, mens den tredje gruppe i højere grad er samarbejdsrelationer, som går på tværs af henholdsvis nabolokalområder og kommunens lokalområder mere bredt.

7.6 Sammenfatning

Dette kapitel har beskrevet, hvor ofte foreningerne kommunikerer og samarbejder med lokale borgere. Kommunikation og samarbejde – både internt og eksternt – udgør væsentlige aspekter af foreningernes lokaldemokratiske fundament. Vi fandt, at lidt mere end halvdelen af foreningerne har kontakt med borgere i lokalområdet flere gange om året (59

%), mens en fjerdedel af foreningerne oplyste at have kontakt én eller flere gange om måneden (25 %).

I forlængelse heraf blev det undersøgt, i hvilken grad foreningerne benytter online-medier til at kommunikere med borgerne. 74 procent oplyste, at de benytter en hjemmeside, når foreningen skal informere om møder og aktiviteter, og 78 procent angav, at de har en Facebookgruppe til dette formål. Lige knap en fjerdedel af foreningerne benyttede desuden 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' Facebookgruppen til at modtage henvendelser med ideer og kommentarer fra borgerne.

Arbejdet i lokalsamfundsforeningerne foregår ikke kun til bestyrelsesmøderne, men finder også sted i arbejdsgrupper, hvor andre end bestyrelsen/ledelsen deltager. Her oplyste to tredjedele af foreningerne, at de har nedsat arbejdsgrupper, og analysen viste desuden, at denne type organisering især findes i paraplyforeningerne. Det er samtidig mere udbredt at anvende arbejdsgrupper, hvis man har udarbejdet en lokal udviklingsplan.

Afslutningsvis var der fokus på foreningernes samarbejdsrelationer i og uden for lokalområdet. De mest udbredte former er samarbejde med andre foreninger i eget lokalområde gennem arrangementer eller om lokaler. Når det gælder mere politisk orienterede former for samarbejde, fandt vi, at knap en fjerdedel 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' samarbejder med foreninger i nabolokalområder om interessevaretagelse over for kommunen.

Desuden blev det vist, at samarbejdsrelationerne kan sammenfattes i tre forskellige grupper. Den første består af samarbejde med henholdsvis foreninger fra eget lokalområde og menighedsrådet gennem arrangementer og lokaler. Den anden type består af samarbejde med det lokale erhvervsliv om både arrangementer og lokaler. Den tredje type vedrører samarbejde med foreninger i nabolokalområder om arrangementer og interessevaretagelse over for kommunen og samarbejde med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd.

8 FORHOLDET TIL KOMMUNEN

Dialogmøde i Jedsted-Vilslev, Lokalråd Ribe Nord. Foto: Johnny Tauman, RYK IND RIBE

"Mokoko - [er]en bus med en kommunal medarbejder, [der holder] en dag på købmandens p-plads. Mokoko står for mobilt kommunekontor"

"[Kommunen afholder] temadage, som bare handler om at få lokalrådene ind på geled og arbejde for kommunen - uden at få meget igen eller at blive hørt"

8.1 INDLEDNING

Det resultatorienterede demokrati skitseret i kapitel 2 kommer til udtryk ved, at lokale aktører er aktivt involverede og har mulighed for at deltage i lokalpolitiske beslutningsprocesser – ikke blot gennem høringer og dialog med politikere og politiske institutioner, men også ved selv at tage initiativ til forslag og forandringer (Fung & Wright, 2001, 2003). Afholdelsen af møder og arrangementer samt dialog mellem det lokale og det kommunale niveau kan ses som indikatorer på nærdemokrati i praksis, og det fortæller samtidig noget om, hvor institutionaliserede forbindelserne er mellem parterne. I dette kapitel ser vi nærmere på relationerne mellem lokalsamfundsforeningerne og kommunerne. Spørgsmålet, vi adresserer, er:

- I hvilket omfang deltager foreningerne i møder med kommunen, hvad kendetegner møderne med hensyn til dialog, initiativ samt indhold til møderne, og hvad er foreningernes vurderinger og tilfredshed med samspillet med kommunen?

8.2 DELTAGELSE I FASTE MØDER MED KOMMUNEN

Over halvdelen af foreningsrepræsentanterne (57 %) oplyser, at de afholder årlige faste møder med deres respektive kommuner. Som det fremgår af tabel 8.1, er lokalråd og lignende foreninger betydeligt mere tilbøjelige til at afholde faste møder med kommunen, end det er tilfældet for borgerforeninger og lignende. Foreninger, hvor afstanden til kommunens primære rådhus er under fem kilometer, deltager også mere i møder med kommunen, end foreninger hvor afstanden til rådhuset er større. Vi ser også, at andelen af foreninger, der holder årlige møder med kommunen, er størst blandt dem, der hører til i de arealmæssigt største kommuner (>750 km^2).

Tabel 8.1 Deltager din forening i faste møder med kommunen?

	Deltager i faste møder med kommunen (Ja) Procent.	n
Alle lokalrådsforeninger	57	845
*Foreningstype**		
Lokalråd og lignende	79	304
Borgerforeninger og lignende	38	430
Andre	71	111
*Afstand til primære rådhus**		
0-5 km	74	90
6-10 km	56	192
11-15 km	58	202
16 km eller mere	53	361
*Kommunestørrelse (areal)**		
Op til 250 km^2	59	98
251–500 km^2	59	145
501–750 km^2	54	244
751–1000 km^2	69	138
1001 km^2 eller større	62	163
*Region**		
Region Hovedstaden	59	65
Region Sjælland	51	137
Region Syddanmark	64	244
Region Midtjylland	58	253
Region Nordjylland	51	146
*Urbaniseringsgrad (EUROSTAT DEGURBA)**		
Tæt befolket område	87	79
Medium befolket	62	233
Tyndt befolket	51	533
*Foreningens etableringstidspunkt**		
1900–1979	43	148
1980–2006	57	176
2007–2010	76	90
2011–	65	112

Note: Spørgsmål 18: ”Deltager din forening i faste møder med kommunen?”
*Statistiske forskelle i gruppen: $p < 0.05$; ns=ingen signifikante forskelle. N=845

En sammenligning på tværs af regioner viser nogle forskelle. Blandt lokalsamfundsforeninger, der er hjemmehørende i Region Syddanmark, er der 64 procent, som afholder faste møder med kommunen, mens det blot er 51 procent af lokalsamfundsforeningerne i Region Sjælland og Region Nordjylland.

Lokalsamfundsforeninger fra kommuner med lav urbaniseringsgrad er mindre tilbøjelige til at deltage i faste møder med kommunen, end lokalsamfundsforeninger fra kommuner med medium eller høj urbaniseringsgrad.

Endelig viser analysen i tabellen, at lokalsamfundsforeninger, der er dannet i perioden efter kommunalreformen, generelt betragtet har en større andel, som afholder faste møder med kommunen. Blandt foreninger med etableringstidspunkt i perioden 2007-2010 er andelen 76 procent, mens den for foreninger med etableringstidspunkt i perioderne 1900-1979 og 1980-2006 er henholdsvis 43 og 57 procent.

8.3 INITIATIV OG INDHOLD PÅ MØDERNE

Hvem der er initiativtager til møderne mellem lokalsamfundsforening og kommune kan fortælle noget om institutionaliseringen af møderne, og hvem der udøver sin indflydelse på lokalområdet. Den følgende analyse er baseret på data fra de foreninger, der ved det forudgående spørgsmål har svaret, at de har faste møder. Procentangivelserne er derfor baseret på i alt 483 besvarelser.

Som det fremgår af nedenstående figur 8.1, har mere end halvdelen af foreningerne svaret, at faste møder med kommunen i 'meget høj grad' (19 %) eller i 'høj grad' (37 %) sker på initiativ af kommunen. Knap en tredjedel af foreningerne (30 %) svarede, at det 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er lokalsamfundsforeningerne, der er initiativtageren. Kommunerne er dermed i højere grad end foreningerne den aktive og initiativtagende part, når det handler om møder mellem kommune og lokalsamfundsforening.

Figur 8.1 Hvad karakteriserer de faste møder mellem kommunen og lokalsamfundsforeningerne? Procent.

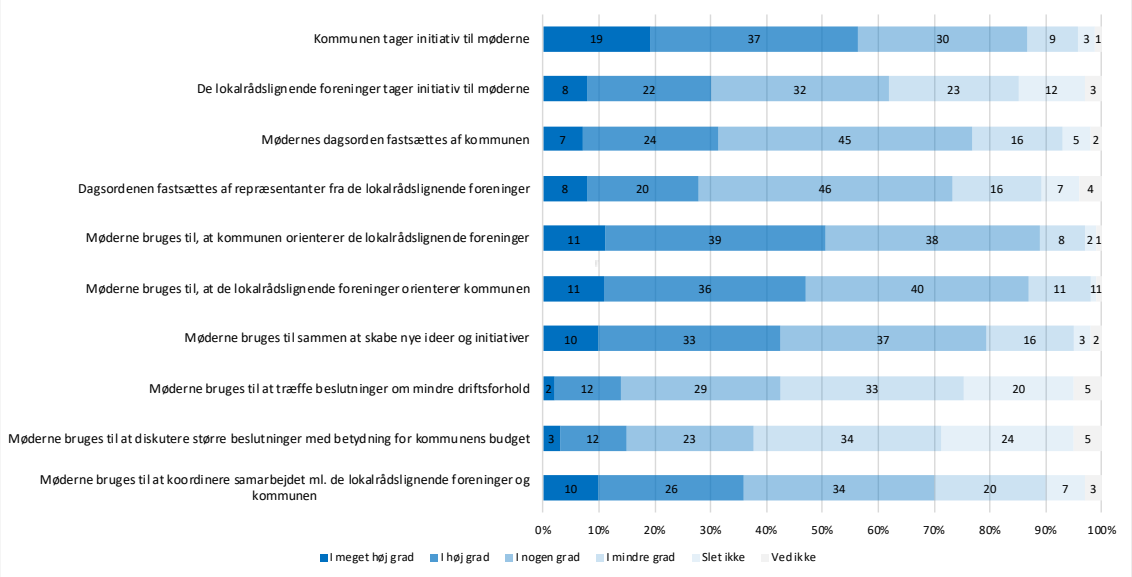

Note: Spørgsmål 20: "Hvad karakteriserer de faste møder mellem kommunen og de lokalrådslignende foreninger?" Bemærk, at svarene er baseret på det udvalg af foreningsrepræsentanter som oplyser, at de holder møder med kommunen. N=483.

Spørgsmålet om initiativ og indflydelse er også væsentligt, når der er tale om udarbejdelse af dagsordener til møderne, fordi det kan give information om rollefordelingen lokalsamfundsforening og kommune imellem. Her finder vi imidlertid, at fordelingen samlet set er mere ligelig, idet 31 procent svarer, at det 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er kommunen, der fastsætter dagsordenen, mens der tilsvarende er 28 procent, der svarer, at det er foreningerne. Dette kan bakkes op af resultaterne af telefoninterviewene med kommunale repræsentanter foretaget i foråret 2020, der viste, at punkter til dagsordenen ofte indhentes fra både kommune og lokalsamfundsforening, mens kommunen står for den administrative udarbejdelse af selve dagsordenen.

50 procent af foreningsrepræsentanterne har svaret, at møderne 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er karakteriseret ved, at det er kommunen, der orienterer lokalsamfundsforeningerne. Der findes her en klar statistisk sammenhæng mellem foreninger, der melder, at de faste møder initieres af deres respektive kommuner, at dagsordenen fastsættes af kommunen, samt at møderne karakteriseres ved, at kommunen informerer foreningerne. Her er det således kommunen, der udviser initiativ i forhold til møderne og den lokale udvikling, og som søger at inddrage lokalsamfundsforeningerne i de faste møder.

47 procent oplyser omvendt, at møderne 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er karakteriseret ved, at foreningerne orienterer kommunen. Her ses en positiv sammenhæng mellem de lokalsamfundsforeninger, der er initiativtagere til møderne, foreninger der udarbejder dagsordener til møderne, samt møderne som forum for orientering fra forening til kommune. Lokalsamfundsforeninger, der scorer højt på disse tre typer af spørgsmål, kan ses som eksempler på politisk initiativtagende foreninger, der i tråd med det tidligere beskrevne neo-endogene udviklingsperspektiv indgår i relationer udover deres lokalområde.

I tillæg hertil findes også en sammenhæng mellem de initiativtagende lokalsamfundsforeninger og det at finansiere sine aktiviteter gennem midler skaffet via sponsorater og donationer fra lokale fonde og/eller midler skaffet via lokale velgørenhedsarrangementer og events.

Udover spørgsmålene om hvem der tager initiativ til møderne og fastsætter dagsordnerne, har foreningerne også fået spørgsmål om samskabelse, drøftelser af driftsforhold og beslutninger med betydning for kommunens budget samt koordineringen af samarbejdet forening og kommune imellem. Lidt mere end en tredjedel (36 %) giver udtryk for, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' benytter møderne til koordination af samarbejdet, og 43 procent svarer, at de'i meget høj grad' eller 'i høj grad' anvender møderne til samskabelse af nye ideer og initiativer. Blandt de foreninger, der har faste møder med kommunen, er koordination og samskabelse således noget som en forholdsvis stor del af lokalsamfundsforeningerne er involveret i igennem deres relation til kommunen.

8.4 UFORMELLE MØDER MED KOMMUNEN

Udover de faste møder blev foreningerne spurgt om, hvor ofte de er i kontakt med kommunalpolitikere eller kommunens forvaltning gennem telefon, mail eller uformelle møder. Her oplyser en femtedel (20 %), at de har kontakt med forvaltningen 'en eller flere gange om måneden' og lidt mere end hver tiende (12 %) oplyser, at de har kontakt med politikere 'en eller flere gange om måneden'. 58 procent oplyser, at de har kontakt med

forvaltningen 'flere gange om året', og 51 procent har kontakt med politikere flere gange om året. Samlet set er det en relativt beskeden andel, som har kontakt med forvaltning og politikere mindre end én gang om året – henholdsvis 10 og 17 procent. Der er altså en forholdsvis høj kontaktfrekvens, og den er højere med kommunens forvaltning, end den er med kommunalpolitikerne.

Figur 8.2 Lokalsamfundsforeningernes kontakt med kommunens forvaltning/kommunalpolitikere gennem telefon, mail eller uformelle møder? Procent.

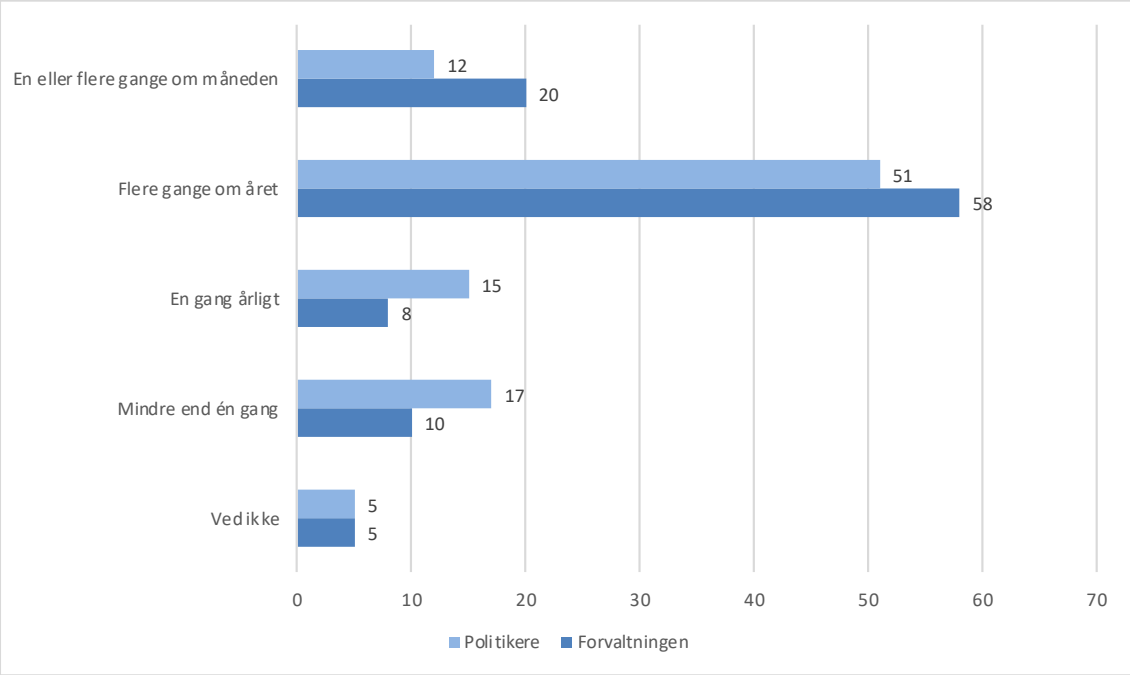

Note: Spørgsmål 21 og 22: "Hvor ofte var jeres forening i 2019 – udover de faste møder – i kontakt med kommunalpolitikere/kommunens forvaltning gennem telefon, mail eller uformelle møder?". N = 845.

8.5 Arrangementer

Arrangementer og møder udover de faste møder kan være med til at skabe synlighed og bygge bro mellem de lokale aktører og repræsentanter for hele kommunen. De kan også bidrage til idéskabelsesprocesser, aktivere lokale ressourcer samt skabe nye forbindelser på tværs af forskellige lokale aktører. Der er i dette tilfælde tale om en mere uformel form for indflydelse end den, der finder sted ved de faste møder.

Som vist i figur 8.3 på næste side svarer lidt mere end halvdelen af foreningerne i undersøgelsen (53 %), at deres kommune afholder temadage, konferencer og/eller læringsforløb for foreningerne i løbet af året. Sådanne indsatser kan ses som et udtryk for, at kommunerne ønsker at skabe en arena, hvor nye netværk kan tage form og som en metode til at engagere og aktivere lokalsamfundsforeningerne.

Figur 8.3 Kommunalt arrangerede temadage, konferencer og læringsforløb for lokalsamfundsforeninger. Procent.

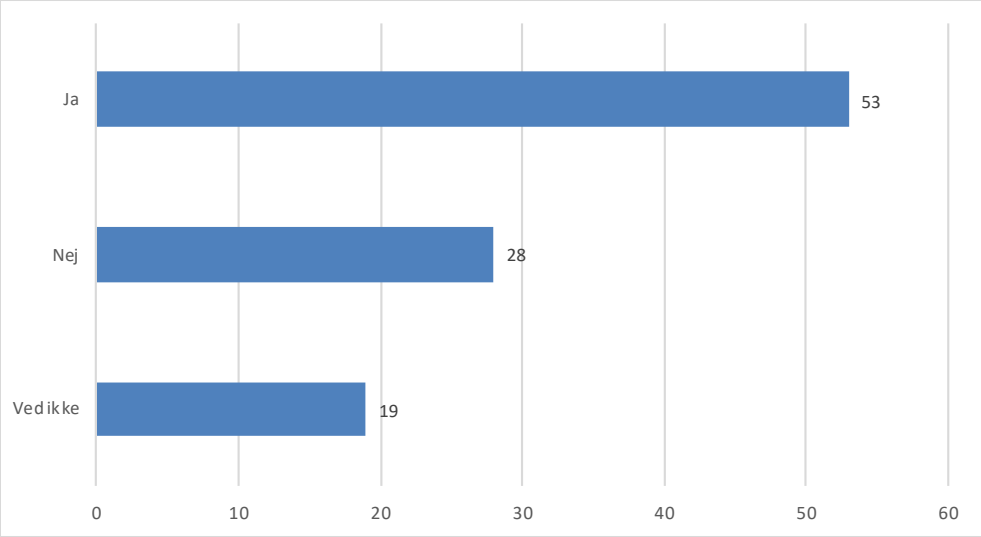

Note: Spørgsmål 23: ”Arrangerer kommunen temadage, konferencer og læringsforløb for lokalrådslignende foreninger?”. N = 845.

63 procent af de adspurgte repræsentanter for lokalsamfundsforeningerne angiver desuden, at der er enten lokalpolitikere eller repræsentanter fra den kommunale forvaltning til stede ved møder, som foreningen selv deltager i eller arrangerer i deres lokalområde.

Figur 8.4 Kommunalpolitikeres og forvaltningsansattes deltagelse i møder i lokalområdet som lokalsamfundsforeningen deltager i/er medarrangør af. Procent.

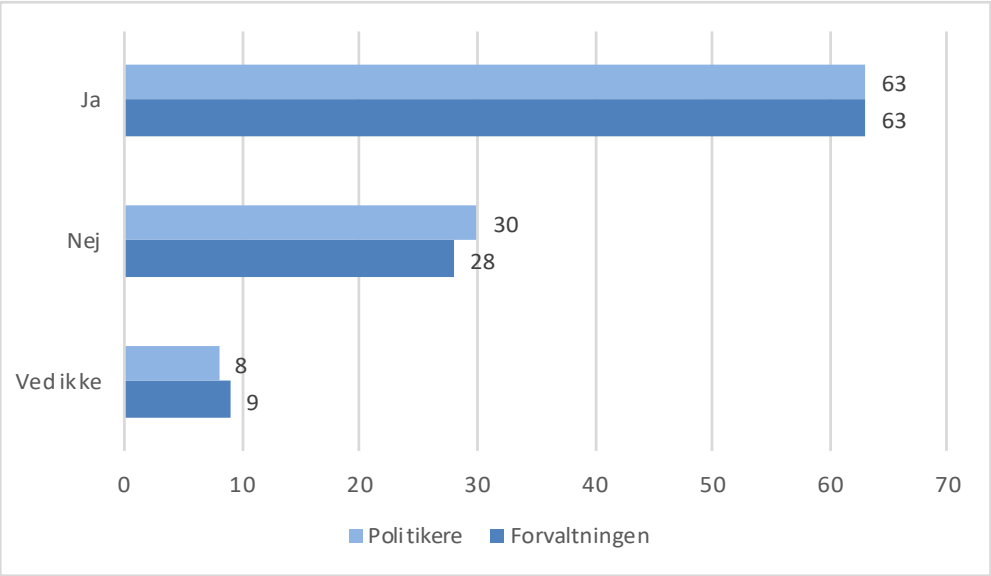

Note: Spørgsmål 24 og 25: ”Deltager kommunalpolitikere/forvaltningen i møder som I deltager i/er medarrangør af, som finder sted i jeres lokalområde?” N = 845.

8.6 KOMMUNIKATION FRA KOMMUNEN

Den mest anvendte kommunikationsform, når lokalsamfundsforeningerne skal modtage oplysninger fra deres kommune, er gruppe-e-mails. Som vist i figur 8.5 svarer i alt 39 procent af de adspurgte, at de 'i meget høj grad' eller 'høj grad' gør brug af kommunens kommunikation på denne måde. 17 og 19 procent angiver, at de 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' får informationer fra kommunen via henholdsvis nyhedsbreve eller artikler i lokalavisen. Der er færre respondenter, der har kendskab til, og benytter sig af, en kommunal Facebook- eller hjemmeside målrettet lokalområderne.

Hvor både e-mails og nyhedsbreve kan være en struktureret og målrettet kommunikationsform, er der risiko for, at de ikke når frem til de rette modtagere (fx. ved formandsskifte), ligesom det er afhængigt af enkeltpersoner i foreningerne, om indholdet bliver videreformidlet i lokalområdet. Som vi har redegjort for i metodeafsnittet, har vi desuden nogle steder erfaret, at kommunernes oplysninger på lokalsamfundsforeningerne kan være forældede, og i forbindelse med registreringen var vi i stand til at identificere et større antal faktiske lokalsamfundsforeninger, end dem vi har kunnet få oplyst gennem kommunerne. Dette vanskeliggør i sagens natur en effektiv kommunikation fra kommune til lokalsamfundsforening. Facebooksider og hjemmesider, derimod, vil kunne tilgås af flere og tillægger dermed ikke kommunen et særligt ansvar.

I de åbne svar nævner foreningerne desuden en række andre kommunikationsmidler, herunder fx Instagram, videomøder og personlige kontakter til landdistriktskoordinatorer eller andre repræsentanter fra forvaltningen.

Figur 8.5 Anvendte medier i kommunens kommunikation med lokalsamfundsforeningerne. Procent.

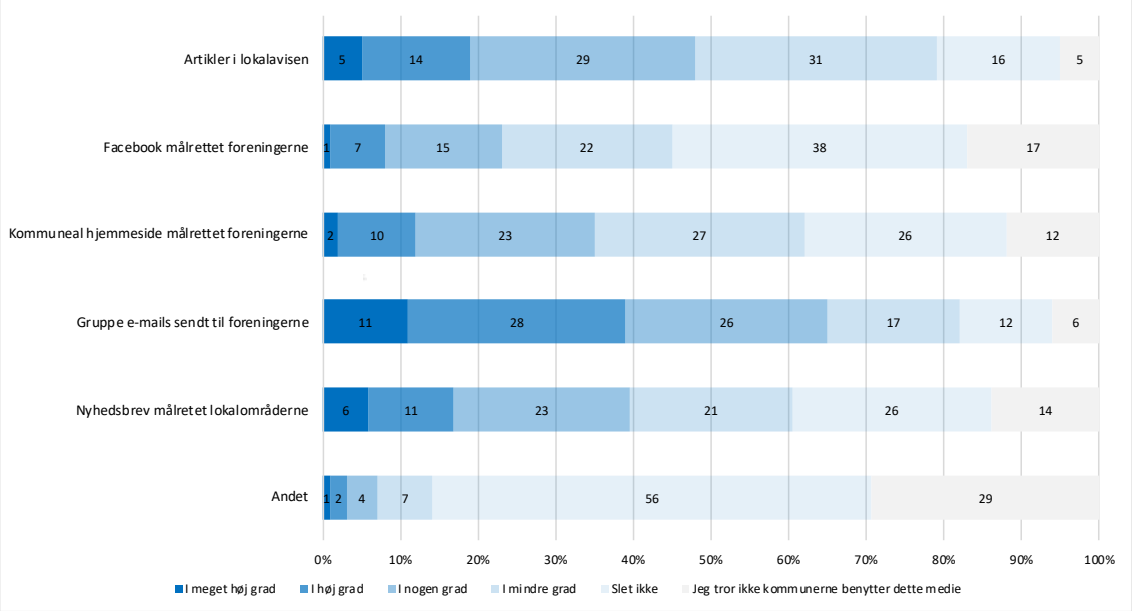

Note: Spørgsmål 26: "Kommunerne bruger forskellige medier, når de videregiver oplysninger til lokalområderne. I hvilken grad benytter du dig af følgende fra kommunen?". N=845.

8.7 FORENINGERNES ERFARINGER OG VURDERINGER AF SAMARBEJDET MED KOMMUNEN

I spørgeskemaundersøgelsen har vi desuden spurgt foreningerne om, hvordan de oplever samarbejdet og samspillet med deres kommune. Resultaterne giver et indblik i, hvordan samarbejdet fungerer set ud fra lokalsamfundsforeningernes perspektiv. Vi gennemgår i det følgende deres oplevelse af ligeværdighed og inddragelse, deres oplevelse af information fra, og kommunikation med, kommunen, samt deres oplevelse af kommunale aktørers viden om foreningerne og kommunens ressourcer på området. Det kan alt sammen aflæses i figur 8.6 på næste side.

8.7.1 LIGEVÆRDIGT SAMSPIL OG INDDRAGELSE

En væsentlig forudsætning for at etablere og vedligeholde et konstruktivt samarbejde mellem lokalsamfundsforening og kommune er, at samspillet opleves som ligeværdigt, og at parterne inddrages, når der træffes beslutninger af betydning for lokalområdet. Knap en femtedel af respondenterne (19 %) mener, at kommunen 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' indgår i et ligeværdigt samspil med dem. Det er dog værd at bemærke, at der også findes en vis skepsis, idet 38 procent af foreningerne mener, at kommunen 'i mindre grad' eller 'slet ikke' indgår i et ligeværdigt samspil med foreningerne. 12 procent af foreningerne svarer 'ved ikke'.

På samme vis finder vi også en skepsis, når det gælder vurderingen af, hvorvidt kommunen tager lokalsamfundsforeningen med på råd ved afgørelser af betydning for lokalområdet. Kun godt en femtedel mener, at dette 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er tilfældet, mens 41 procent af foreningerne mener, at de kun 'i mindre grad' eller 'slet ikke' tages med på råd.

8.7.2 INFORMERING OM SPØRGSMÅL AF BETYDNING FOR LOKALOMRÅDET

Situationen ser lidt bedre ud, når det gælder oplevelsen af kommunens evne til at informere om spørgsmål af betydning for lokalområdet. Her er det samlet set godt en fjerdedel (26 %) af foreningerne i undersøgelsen, der mener, at kommunen 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' informerer om spørgsmål af betydning for lokalområdet. Knap en tredjedel af foreningerne (30 %) mener, at de 'i mindre grad' eller 'slet ikke' holdes informeret af kommunen om spørgsmål af betydning for lokalområdet.

8.7.3 KOMMUNAL STØTTE OG VIDEN OM LOKALSAMFUNDSFORENINGERNE

En væsentlig forudsætning for, at lokalsamfundsforeningerne ser kommunen som en troværdig samarbejdspartner, er oplevelsen af, at kommunens politikere og embedsfolk har kendskab til, og viden om, foreningernes rolle og opgaver. Godt en tredjedel (34 %) af foreningerne mener, at kommunalpolitikerne 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' har viden om foreningernes rolle. Ligeledes er der 36 procent, som vurderer, at de ansatte i forvaltningen har viden om foreningernes rolle. Knap en femtedel (19 %) af foreningerne svarer, at dette kun 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er tilfældet. Når det gælder lokalsamfundsforeningernes opfattelse af, om der er ansat personer i kommunen til at understøtte foreningernes arbejde, svarer 36 procent, at dette 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er

tilfældet, mens godt en fjerdedel svarer, at dette kun 'i mindre grad' eller 'slet ikke' er tilfældet.

8.7.4 Anerkendelse af den frivillige indsats

I de fleste kommuner har der gennem de senere år været et fokus på, hvordan der kan skabes øget inddragelse af lokale aktører og foreninger, hvilket bl.a. har udmøntet sig i nationale frivilligcharters og kommunale frivillighedspolitikker (Frivilligcharter 2013; Levinsen & Ibsen, 2020; Ibsen & Levinsen, 2020). Dette vidner om, at borgernes frivillige engagement i foreningsliv og andre lokale aktiviteter er noget, der værdsættes. I spørgeskemaundersøgelsen giver næsten halvdelen af lokalsamfundsforeningerne (49 %) udtryk for, at kommunen 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' anerkender værdien af det frivillige arbejde, der udføres af foreningerne.

Figur 8.6 Lokalsamfundsforeningernes vurderinger af samarbejdet med kommunen. Procent.

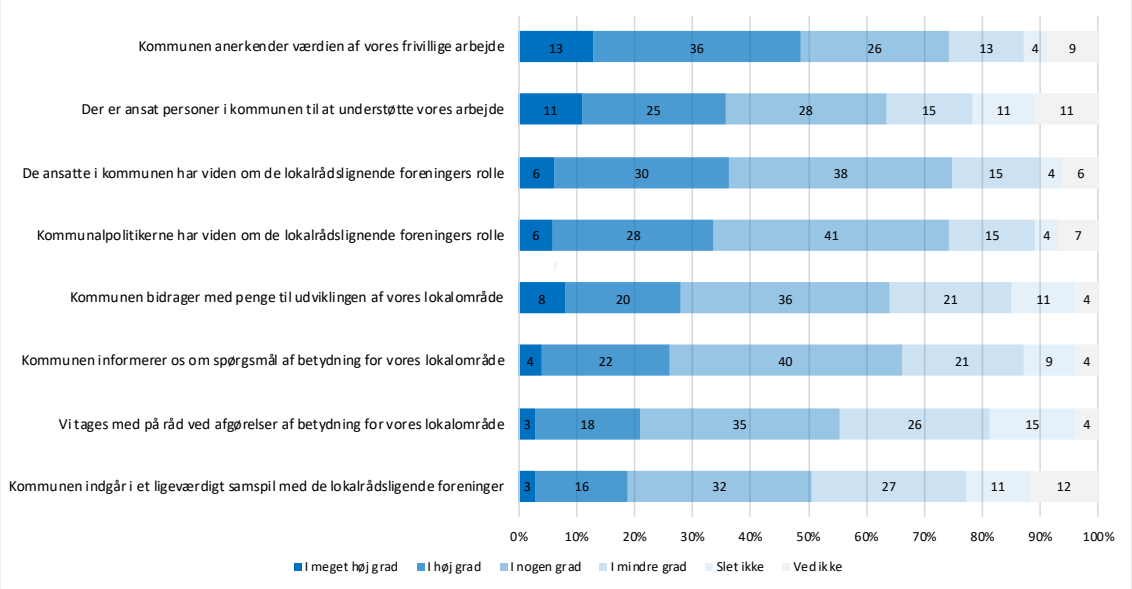

Note: Spørgsmål 27: "Hvad oplever du i din forenings kontakt med kommunen?". N=845.

Udover de ovennævnte spørgsmål, som vedrører forskellige aspekter af samarbejdet, blev foreningerne også bedt om at svare på, hvorvidt de samlet set er tilfredse eller utilfredse med samspillet med deres kommune. Resultaterne viser, at knap tre fjerdedele af foreningerne (72 %) i undersøgelsen er 'meget tilfredse' eller 'tilfredse' med samspillet med kommunen, mens godt hver femte forening er 'utilfreds' eller 'meget utilfreds' med samspillet (21 %).

Ikke overraskende finder vi stærke statistiske sammenhænge mellem hver af de forskellige aspekter af samarbejdet og foreningernes generelle tilfredshed med samspillet med kommunen (Pearsons koef: 0.351–0.457; $p = 0.000$). De stærkeste sammenhænge findes ved oplevelsen af, at foreningen tages med på råd ved afgørelser af betydning for lokalområdet (0.404), oplevelsen af et ligeværdigt samspil med lokalsamfundsforeningerne

(0.456), og ved kommunens anerkendelse af lokalsamfundsforeningernes frivillige indsats (0.457). I nedenstående figur 8.8 illustreres sammenhængen mellem oplevelsen af at blive taget med på råd (den vandrette akse) og generel tilfredshed med samspillet (den lodrette akse). Som det fremgår, er andelen af 'tilfredse' og 'meget tilfredse' betydeligt lavere ved de foreninger, der slet ikke og kun i mindre grad bliver taget med på råd, end blandt de foreninger, der oplever at blive taget med på råd.

Figur 8.7 Sammenhængen mellem at blive taget med på råd og oplevet tilfredshed med samspillet med kommunen. Procent.

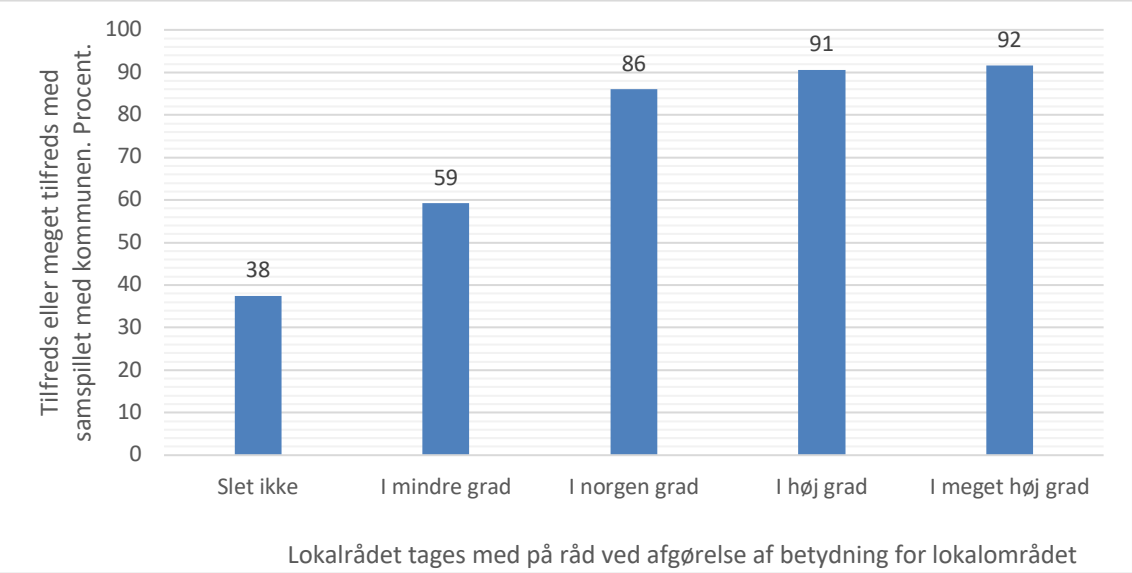

Note: Spørgsmål 27_9. "I hvilken grad er du samlet set tilfreds med din kommunes samspil med kommunen?" og Spørgsmål 27_4: "Hvad oplever du i din forenings kontakt med kommunen?" Svar: "Vi tages med på råd ved afgørelser af betydning for lokalområdet". N=845.

Som det fremgår af tabel 8.2 på næste side, viser analyserne af lokalsamfundsforeningernes tilfredshed desuden, at der er signifikante forskelle på tværs af regionerne. Lokalsamfundsforeninger, der befinder sig i Region Nordjylland og Region Syddanmark, er tilsyneladende mere tilfredse med deres samspil med deres kommune end foreninger fra Region Hovedstaden, Region Sjælland og Region Midtjylland. Blandt foreninger i Region Sydjylland svarer 77 procent af respondenterne, at de er tilfredse eller meget tilfredse med samspillet med deres kommune, mens dette er tilfældet for 59 procent af foreningerne fra Region Hovedstaden.

Der findes imidlertid ingen klar sammenhæng mellem urbaniseringsgrad og tilfredshed eller mellem afstand til primære rådhus og tilfredshed. Vi finder dog en tendens til, at lokalsamfundsforeninger i arealmæssigt små kommuner er lidt mindre tilfredse med samspillet med kommunen end foreninger i arealmæssigt store kommuner.

Tabel 8.2 Lokalsamfundsforeningernes tilfredshed med samspillet med kommunen

	Tilfreds eller meget tilfreds med samspillet med kommunen. Procent.	n
Alle foreninger	72	845
Foreningstype (ns)		
Lokalråd og lignende	73	304
Borgerforeninger og lignende	70	430
Andre	74	111
Afstand til primære rådhus (ns)		
0–5 km	68	86
6–10 km	71	181
11–15 km	73	188
16–20 km	77	128
21–25 km	69	95
26 km eller mere	69	110
*Kommunestørrelse (areal)**		
Op til 250 km^2	64	98
251–500 km^2	61	145
501–750 km^2	76	244
751–1000 km^2	82	138
1001 km^2 eller større	73	163
*Region**		
Region Hovedstaden	59	65
Region Sjælland	69	128
Region Syddanmark	77	243
Region Midtjylland	70	222
Region Nordjylland	74	130
Urbaniseringsgrad DEGURBA (ns)		
Tæt befolket område	67	79
Medium befolket	73	233
Tyndt befolket	71	533
Foreningens etableringstidspunkt (ns)		
1900–1979	71	148
1980–2006	73	176
2007–2010	72	90
2011 eller senere	71	112
Kontingentbetalende medlemmer (ns)		
Ja, kontingentbetalende medlemmer	72	508
Nej, ingen kontingent + ved ikke	72	339

Note: Spørgsmål 27_9. ”I hvilken grad er du samlet set tilfreds med din kommunes samspil med kommunen?” (Tilfreds og meget tilfreds). *Statistisk signifikante forskelle i gruppen $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

8.8 SAMMENFATNING

I dette kapitel har vi undersøgt samspillet mellem lokalsamfundsforeningerne og kommunen. Det blev vist, at en forholdsvis stor andel af foreningerne deltager i faste møder med kommunen. Andelen er lavest blandt lokalsamfundsforeninger, som er hjemmehørende i kommuner med lav befolkningstæthed, mens den er højest for lokalsamfundsforeninger hjemmehørende i kommuner i Region Syddanmark. Foreninger dannet efter strukturreformen deltager mere i faste møder med kommunen end de foreninger, som er dannet tidligere.

Hvad angår mødernes karakteristika, så er det i højere grad kommunen end foreningerne, der tager initiativ til møderne. Foreninger, som finder, at møderne initieres af kommunen, finder også, at kommunen fastlægger mødernes dagsorden, og at det er kommunen, der orienterer foreningerne på møderne. En lignende sammenhæng ses blandt respondenter, der mener, at møderne initieres af foreningerne, da disse respondenter også anfører, at det er foreningerne, der fastlægger dagsordenen, og at det er foreningerne, der orienterer kommunen på møderne.

Møderne mellem kommune og lokalsamfund anvendes primært til orientering, men mere end en tredjedel og lidt mindre end halvdelen angiver, at de også anvendes til henholdsvis at koordinere samarbejdet samt til samskabelse af nye ideer.

Kontaktfrekvensen gennem telefon, e-mail eller uformelle (ikke faste) møder mellem lokalsamfundsforeningerne og kommunens forvaltning og politikere er forholdsvis høj, og den er lidt højere med kommunens forvaltning end med kommunalpolitikerne. Der er få, der svarer, at de har kontakt med forvaltning og politikere mindre end én gang om året.

Mere end halvdelen af respondenterne giver udtryk for, at kommunerne afholder temadage, konferencer og læringsforløb for lokalsamfundsforeningerne. Når det kommer til møder i lokalområdet, som lokalsamfundsforeningerne arrangerer eller deltager i, har lidt over tre femtedele oplevet, at kommunalpolitikerne eller repræsentanter fra forvaltningen deltager i disse møder.

Lokalsamfundsforeningerne oplyser, at de, blandt en række forud angivne mulige kommunale kommunikationsmedier anvendt overfor foreningerne, i højest omfang gør brug af kommunens gruppe-e-mails, mens de i et noget lavere omfang anvender kommunens nyhedsbreve og artikler i den lokale avis. Nederst ligger anvendelsen af kommunale hjemmesider eller Facebooksider målrettet lokalsamfundene, hvor flest også har angivet, at de ikke tror, at kommunen benytter disse medier.

Der er i kapitlet identificeret en vis skepsis ift. svarene på, hvad foreningerne oplever i deres kontakt med kommunen. Det gælder bl.a. i relation til, hvorvidt der eksisterer et ligeværdigt samspil mellem lokalsamfundsforeningerne og kommunen, og hvorvidt kommunen tager foreningen med på råd ved afgørelser af betydning for lokalområdet. Også når det gælder oplevelsen af kommunens evne til at informere om spørgsmål af betydning for lokalområdet hælder resultaterne mod den skeptiske side, selvom det ser lidt bedre ud.

Foreningerne svarer mere positivt bekræftende, når det handler om, hvorvidt de finder, at kommunen har kendskab til og viden om lokalsamfundsforeningernes rolle og opgaver, samt om der er ansat personer i kommunen til at understøtte lokalsamfundsforeningernes arbejde. De højeste angivelser ses dog i relation til, hvorvidt kommunen anerkender værdien af det frivillige arbejde, der udføres i lokalsamfundsforeningerne, hvor næsten halvdelen af respondenterne giver udtryk for, at det 'i meget høj grad' eller 'i høj grad' er tilfældet.

Resultaterne vedrørende foreningernes samlede tilfredshed med samspillet med kommunen viser, at knap tre fjerdedele af foreningerne i undersøgelsen er 'tilfredse' eller 'meget tilfredse' med samspillet med kommunen, mens godt hver femte forening er 'meget utilfreds' eller 'utilfreds' med samspillet. Der er stærke statistiske sammenhænge mellem hver af de forskellige ovennævnte oplevelser i kontakten med kommunen og lokalsamfundsforeningens generelle tilfredshed med samspillet med kommunen. Hvis man ikke oplever at blive taget med på råd, er man fx mere utilfreds.

9 SERVICENEDLÆGGELSER/-OPRETTELSER I LOKALOMRÅDET

Demonstration mod skolenedlæggelse i Nordjylland. Foto: Annette Aagaard Thuesen

"Bogbussen er nedlagt og der er etableret spots i stedet"

"Man har to gange forsøgt at nedlægge det lokale plejehjem"

"Friskolen gik konkurs, butikken er på vej"

9.1 INDLEDNING

Et af formålene med kommunalreformen i 2007 var, at sammenlægningen af kommuner ville give bedre muligheder for at opnå servicemæssige og økonomiske stordriftsfordele. På det kommunale område fandt der også en politisk centralisering sted, som betød en reduktion i antallet af kommunalpolitikere i nogle kommuner. I dette kapitel undersøger vi lokalrådenes erfaring med og oplevelse af servicenedlæggelser i lokalområderne efter reformen i 2007, ligesom vi analyserer lokalområdernes eget engagement i oprettelsen af institutioner og services. De spørgsmål, vi søger svar på, lyder:

- Hvad er foreningernes erfaringer med, og oplevelse af, nedlæggelser/nedprioriteringer af service i lokalområderne, og i hvilken udstrækning har man selv engageret sig i oprettelse af services og institutioner?

Eftersom kommunalreformen fandt sted en del år tidligere end denne spørgeskemaundersøgelse, skal der selvsagt tages nogle forbehold i forhold til tolkningen af resultaterne. Først og fremmest kan der være en tendens til at lave en direkte (kausal) kobling mellem reformen og mange af de forandringer, der efterfølgende har været i de sammenlagte

kommuner og herunder i lokalsamfundene. Trods den politiske og institutionelle centralisering, som har fundet sted i tiden efter kommunalreformen, så er det ikke nødvendigvis alle forandringer i fx serviceudbud mht. skoler, sundhed og forretningsliv, der kan tilskrives reformen. Eksempelvis har den tiltagende fraflytning fra nogle landdistrikter været en demografisk forandring, som har været i gang før kommunalreformen i 2007. Et andet forbehold knytter sig til respondenternes forudsætninger for at huske, hvornår hvilke ændringer skete, og ikke mindst sandsynligheden for, at man i nogle tilfælde kan have glemt, hvilke services og institutioner der er nedlagt i perioden. Yngre respondenter eller tilflyttere vil naturligvis heller ikke have de samme forudsætninger for at erindre, hvad der er sket tidligere i deres lokalsamfund.

9.2 Omfanget af nedlæggelser og nedprioriteringer af service/institutioner

I spørgeskemaundersøgelsen har vi spurgt repræsentanterne for lokalsamfundsforeningerne, om der siden kommunalreformen i 2007 har været nedlæggelser/nedprioriteringer af en række oplistede institutioner og services i deres lokalområde.

Figur 9.1 Nedlæggelser/nedprioriteringer af institutioner eller services (kommunale/private) i lokalområdet. Procent.

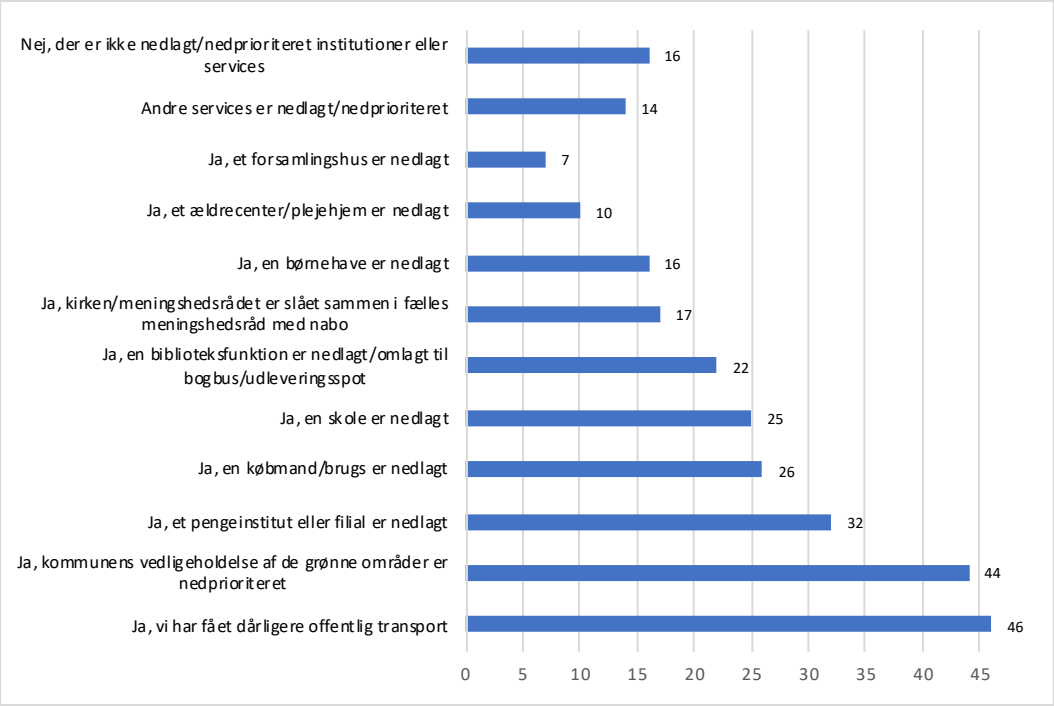

Note: Spørgsmålene 29_1–29_12: ”Er der siden kommunesammenlægningen i 2007 nedlagt/nedprioriteret institutioner eller services (kommunale/private) i jeres lokalområde?”. N=845.

De mest udbredte oplevelser af forringelser blandt respondenterne vedrører dårligere offentlig transport (46 %) og nedprioritering af den kommunale vedligeholdelse af grønne områder (44 %). En fjerdedel har oplevet nedlæggelser af en skole, godt en femtedel har oplevet nedlæggelser af et lokalt bibliotek (22 %), 16 procent har oplevet nedlæggelser

af børnehaver, og 10 procent har oplevet nedlæggelser af ældrecentre/plejehjem. Herudover oplyses også om nedlæggelser af private services som pengeinstitutter eller pengeinstitutfilialer (32 %) og købmænd (26 %). 17 procent har angivet, at deres menighedsråd er blevet slået sammen til et fælles menighedsråd med nabosognet.

Flere af lokalsamfundsforeningerne har oplevet lukninger af flere offentlige kommunale institutioner og services i perioden. Mest udbredt er sammenfaldet mellem lukninger af skoler og biblioteksfunktioner, men også i nogen grad børnehaver og ældrecentre/plejehjem.

Omkring 100 respondenter har angivet supplerende oplysninger om andre ting, som er blevet nedlagt. Omkring en fjerdedel af disse vedrører vedligeholdelse af veje, fortove, stier, rabatter samt snerydning. Omkring en femtedel vedrører områdets skole, som enten har været eller er lukningstruet, har fået overbygningen (udskolingen) fjernet, er blevet halveret årgangsmæssigt eller har fået fælles ledelse med andre skoler. Nogle nævner desuden, at en fritids- eller ungdomsklub er blevet nedlagt, at rådhusbygninger er blevet nedlagt eller erstattet af et digitaliseret borgerservicekontor, samt at et postkontor er nedlagt eller postomdelingen er blevet nedprioriteret. Andre anfører, at der er færre butikker end tidligere, samt at man har problemer med at opretholde et forsamlingshus eller et fælles mødested i en nedlagt skole. Herudover nævnes kommunal tandpleje, vedligeholdelse af boldbaner, lokal dagpleje, den lokale kro og hotel samt genbrugscontainere, som ting, der er nedlagt eller nedprioriteret i lokalområderne.

Et par respondenter har i uddybende bemærkninger anført, at der også er services, som er blevet forbedret siden 2007. Her nævnes fx forbedringer inden for ældre- og hjemmepleje, mens man et andet sted nævner, at biblioteksbetjeningen er blevet bedre via en selvbetjeningsløsning. En enkelt respondent bemærker desuden, at man selv har bedt kommunen om ikke at slå græsset så ofte af hensyn til bier og insekter.

Forståeligvis er der enkelte, der nævner, at det kan være svært at huske eller have viden helt tilbage til tidspunktet omkring strukturreformen i 2007. Det kan også være vanskeligt at huske, om nedlæggelsen skete inden eller efter 2007. Igen enkelte andre forklarer, at deres lokalsamfund er så lille, at nedlæggelserne er sket endnu tidligere, og at der i dag kun er skolebussen tilbage som offentlig service.

Den type serviceforringelse, der er mest udbredt, er som nævnt nedprioriteringer af services i form af dårligere offentlig transport. Når det gælder afstand til det primære rådhus, finder vi statistisk signifikante forskelle. Som det fremgår af tabel 9.1 på næste side, gælder det for foreninger, der har mellem 11–15 km til det primære rådhus, eller mere end dette, at de i langt højere grad har oplevet ringere offentlig transport i deres lokalsamfund siden strukturreformen i 2007 end foreninger, der har kortere afstand til rådhuset.

Tabel 9.1 Lokalområder, der har fået dårligere offentlig transport i området siden 2007.

	Lokalområder, der har fået dårligere offentlig transport i området siden 2007. Procent.	n
Urbanisering (EUROSTAT DEGURBA) (ns)		
Tæt befolket område	39	79
Medium befolket område	43	233
Tyndt befolket område	48	533
*Afstand til primære rådhus**		
0–5 km	36	90
6–10 km	36	192
11–15 km	51	202
16 km eller mere	51	361
Alle	46	845

Note: Spørgsmålene 29_8: ”Er der siden kommunesammenlægningen i 2007 nedlagt/nedprioriteret institutioner eller services (kommunale/private) i jeres lokalområde?: Dårligere offentlig transport”. N=845.
*Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

Hvad angår nedlæggelse af skoler, som er den anden mest nævnte, viser tabel 9.2, at der er signifikante forskelle i relation til urbaniseringsgraden (DEGURBA-inddelingen). I tæt befolkede områder er det 9 procent af foreningerne, der har erfaringer med skolelukninger siden 2007, mens det er 29 procent af dem, der kommer fra et tyndt befolket område, som har oplevet at få nedlagt skoler. Der ses desuden en tendens til, at lokalsamfundsforeninger med kort afstand til rådhuset (0-5 km) i lidt mindre grad har oplevet skolelukninger, end foreninger hvor afstanden er større. Forskellene er dog ikke statistisk signifikante.

Tabel 9.2 Lokalområder, der har fået nedlagt skoler i området siden 2007.

	Lokalområder, der har fået nedlagt skoler i området siden 2007. Procent.	N
*Urbanisering (DEGURBA)**		
Tæt befolket område	9	79
Medium befolket område	19	233
Tyndt befolket område	29	533
Afstand til primære rådhus (ns)		
0–5 km	16	90
6-10 km	23	192
11–15 km	25	202
16 km eller mere	27	361
Alle	25	845

Note: Spørgsmålene 29_1: ”Er der siden kommunesammenlægningen i 2007 nedlagt/nedprioriteret institutioner eller services (kommunale/private) i jeres lokalområde?: Skole”. N=845.
*Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

9.3 Betydningen af mistet service/institutioner

Foreningsrepræsentanterne er også blevet spurgt om, hvad nedlæggelsen/nedprioriteringen af service har betydet for deres lokalområder. Blandt dem, der har oplevet nedlægninger/nedprioriteringer af service, er der forskelle i deres vurderinger af, om man i lokalområdet har vænnet sig til det, eller om man har accepteret det. 45 procent angiver, at de enten er 'helt enige' eller 'enige' i, at man har vænnet sig til det. Til sammenligning er der 35 procent, der erklærer sig 'helt enige' eller 'enige' i, at man har accepteret det. Disse betragtninger kan ses i tråd med, at godt halvdelen (51 %) af respondenterne er 'uenige' eller 'meget uenige' i, at nedlukningerne/nedprioriteringerne ikke har haft nogen speciel betydning. Derudover angiver knap halvdelen (46 %) af respondenterne, at de er 'helt enige' eller 'enige' i, at nedlægningerne/nedprioriteringerne medførte en trist stemning i lokalområdet. Her skal det selvfølgelig påpeges, at det ikke er noget, som hele lokalområdets befolkning har fået mulighed for at svare på, og altså udelukkende er udtryk for lokalsamfundsforeningens syn på spørgsmålet.

Det gælder for en stor andel af foreningerne, nemlig 76 procent, at de er 'meget uenige' eller 'uenige' i, at nedlukningerne/nedprioriteringen af service har medført, at de er holdt op med at kæmpe for deres lokalområdes udvikling. 61 procent af foreningerne tilkendegiver desuden, at de er 'helt enige' eller 'enige' i, at det har medført, at de blot vil kæmpe endnu mere for deres lokalområdes udvikling.

Afslutningsvis gælder det i relation til hverdagsmøderne i lokalområdet, at 28 procent af respondenterne erklærer sig 'enige' eller 'helt enige' i, at de ikke møder hinanden så ofte mere, mens det på den anden side er 24 procent af respondenterne, der erklærer sig 'uenige' eller 'meget uenige' i dette. Derudover angiver 35 procent af respondenterne, at de er 'helt enige' eller 'enige i', at det er blevet sværere at få folk til at deltage i aktiviteter og arrangementer efter nedlægningen/nedprioriteringen, mens 28 procent er 'uenige' eller 'meget uenige' i dette.

Figur 9.2 Vurderinger af hvad nedlægningen/nedprioriteringen af service har betydet for foreningernes lokalområde

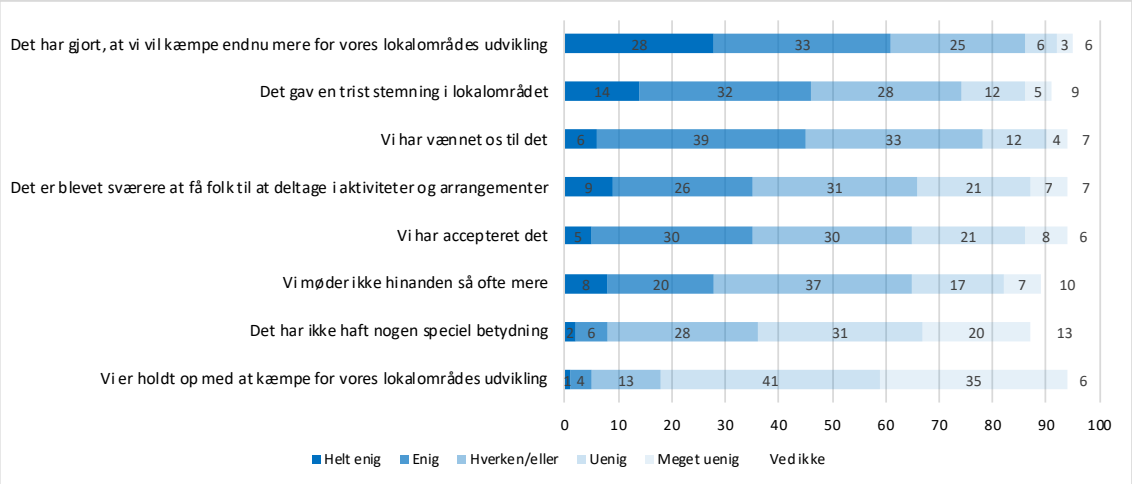

Note: Spørgsmål 30: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om, hvad nedlægningen/nedprioriteringen af service har betydet for jeres lokalområde?". N = 706.

Ses der nærmere på den kategori, som flest af foreningerne har erklæret sig 'helt enig' eller 'enig' i, findes der signifikante forskelle i relation til afstand til det primære rådhus.

Figur 9.3 Lokalsamfundsforeninger, hvor nedlæggelsen har gjort, at de vil kæmpe mere for lokalområdets udvikling fordelt ud fra afstand til det primære rådhus. Procent.

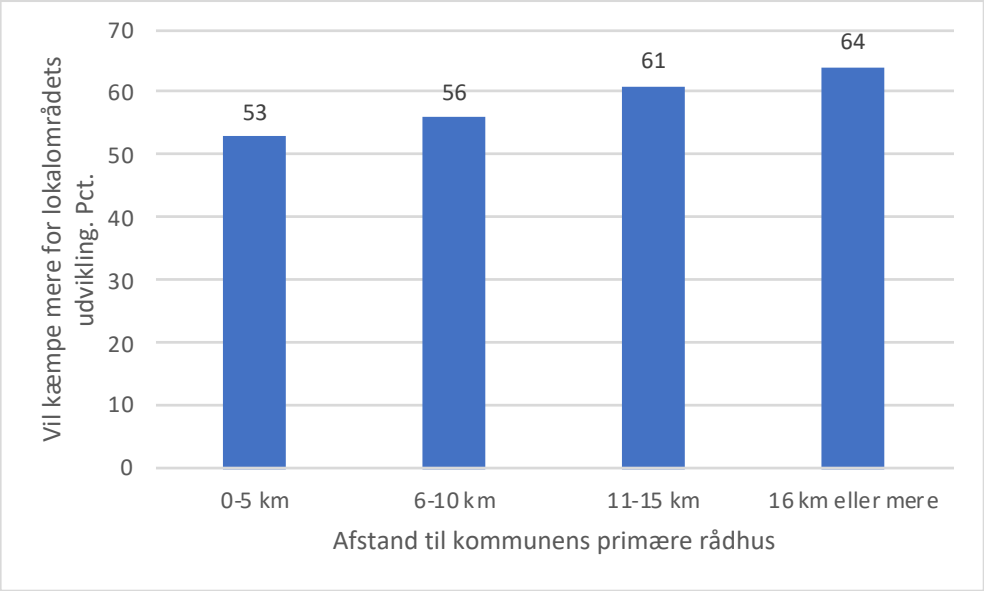

Note: Spørgsmål 30_7: "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om, hvad nedlægningen/nedprioriteringen af service har betydet for jeres lokalområde? Svar: Det har gjort, at vil kæmpe endnu mere for vores lokalområdes udvikling". N = 706.

Foreninger med 11–15 km eller mere til det primære rådhus angiver ifølge figur 9.3 i højere grad, at nedlæggelserne har gjort, at de vil kæmpe mere for lokalområdets udvikling. Foreninger, der ligger i et tæt befolket område, angiver i mindre grad, at de har vænnet sig til nedprioriteringerne end foreninger i de øvrige områder (se tabel 9.3).

Tabel 9.3 Andele af lokalsamfundsforeninger, der har vænnet sig til nedprioriteringerne.

	Lokalsamfundsforeninger, der er helt enige/enige i, at de har vænnet sig til nedluknin-gerne/nedprioriteringerne i området. Procent.	n
*Urbanisering (DEGURBA)**		
Tæt befolket område	28	58
Medium befolket område	47	172
Tyndt befolket område	51	428
Afstand til primære rådhus (ns)		
0–5 km	33	55
6–10 km	49	140
11–15 km	52	163
16–20 km	46	112
21–25 km	46	85
26 km eller mere	51	103

Note: *Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

Når det gælder oplevelsen af, at 'det gav en trist stemning i lokalområdet' samt oplevelsen af, at 'det er blevet sværere at få folk til at deltage i aktiviteter og arrangementer', findes ingen signifikante forskelle på tværs af urbaniseringskategorierne eller afstande til rådhuset.

9.4 LOKALOMRÅDERNES EGET ENGAGEMENT I OPRETTELSE AF SERVICE/INSTITUTIONER

Respondenterne blev også spurgt til, hvorvidt lokalområderne selv har engageret sig i opretholdelse eller etablering af services eller institutioner som erstatning for nedlæggelserne. Besvarelserne fra lokalsamfundsforeningerne viser her, at lidt under en tredjedel (31 %) af lokalområderne selv har oprettet services, institutioner eller selskaber for at erstatte nedlæggelserne/nedprioriteringerne. Omvendt er der 63 procent af lokalområderne, der ikke har.

I analyserne finder vi statistisk signifikante forskelle på tværs af urbaniseringsinddelingen (se tabel 9.4). Lokalsamfundsforeninger i tyndt befolkede områder har i langt højere grad gjort dette end lokalområderne i de tæt befolkede områder. I forlængelse heraf findes også forskelle, når det gælder afstanden til det primære rådhus. De foreninger, der har mellem 0–5 km og 6–10 km har i noget lavere grad oprettet services, institutioner eller selskaber. Med andre ord indikerer dette, at lokalområder i tyndt befolkede områder har et større engagement i selv at oprette services, institutioner eller selskaber, end fx lokalområder i tæt befolkede områder. En respondent skriver da også som eksempel på dette i et fritekstsvar: *"Det forventes, at lokalområderne klarer tingene selv, hvilket ikke er tilfældet i hovedbyen/erne"*.

Tabel 9.4 Lokalområder, der selv har oprettet services, institutioner eller selskaber.

	Lokalområder, der selv har oprettet services, institutioner eller selskaber. Procent.	n
Foreningernes betegnelser (ns)		
Lokalråd	32	186
Borgerforening	32	200
Landsbyforening	54	13
Landsbyråd	24	29
Bylaug	33	29
Beboerforening	33	64
Foreningstype (ns)		
Enkeltstående forening for ét lokalområde	32	429
Enkeltstående forening for to eller flere lokalområder	26	76
Paraplyforening der inkluderer flere slags foreninger i ét lokalområde	38	88
Paraplyforening der inkluderer flere slags foreninger i to eller flere lokalområder	42	55
Udviklingsplan (ns)		

Nej	31	253
Ja	34	414
*Urbanisering (DEGURBA)**		
Tæt befolket område	15	61
Medium befolket område	33	166
Tyndt befolket område	36	440
*Afstand til primære rådhus**		
0–5 km	24	54
6–10 km	22	149
11–15 km	37	169
16–20 km	34	111
21–25 km	43	81
26 km eller mere	38	103
Tilstedeværelse af kommunalpolitikere i lokalområde (ns)		
Nej	31	192
Ja	34	431
Alle	31	706

Note: Spørgsmål 31: ”Har I i lokalområdet selv oprettet services, institutioner eller selskaber for at erstatte nedlæggelserne/nedprioriteringerne?”. Tabellen viser andelen af respondenter, der har svaret ”Ja”.
*Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

9.5 TYPER AF SERVICE, SOM LOKALOMRÅDERNE HAR OPRETTET

Afslutningsvis blev der spurgt mere ind til, hvilke former for service, institutioner eller selskaber, lokalområderne har oprettet. Som vist i figur 9.4 på næste side er der flest respondenter, der angiver, at de i lokalområdet har oprettet vedligeholdelsesgrupper til pleje af grønne områder på frivillig basis, nemlig 11 procent. Dernæst er det friskoler (9 %), og lige herefter kommer fælleshus, forsamlingshus eller multihus-lignende mødested (8 %) samt fribørnehaver (6 %). Der er ingen af lokalområderne, der har oprettet en ny kirke.

I spørgeskemaet var der også den åbne svarkategori ’Andet’, som 5 procent af respondenterne anvendte. De hyppigst nævnte ting og aktiviteter, som man har oprettet, er ungdomsklubber- eller huse samt børneklubber, legepladser samt forskellige former for transport- og kørselsordninger. Desuden nævnes oprettelse af turistkontor, natur- og kulturcenter, stier, bytteskab/genbrugsbutik, stordagpleje, døgnhjemmepleje, senioraktivitet, hjemmeside, et udviklingsforum for flere landsbyer samt et initiativ til opkøb af salgbare boliger for at undgå, at de forfalder.

Figur 9.4 Services, institutioner eller selskaber, som lokalområderne har oprettet. Procent

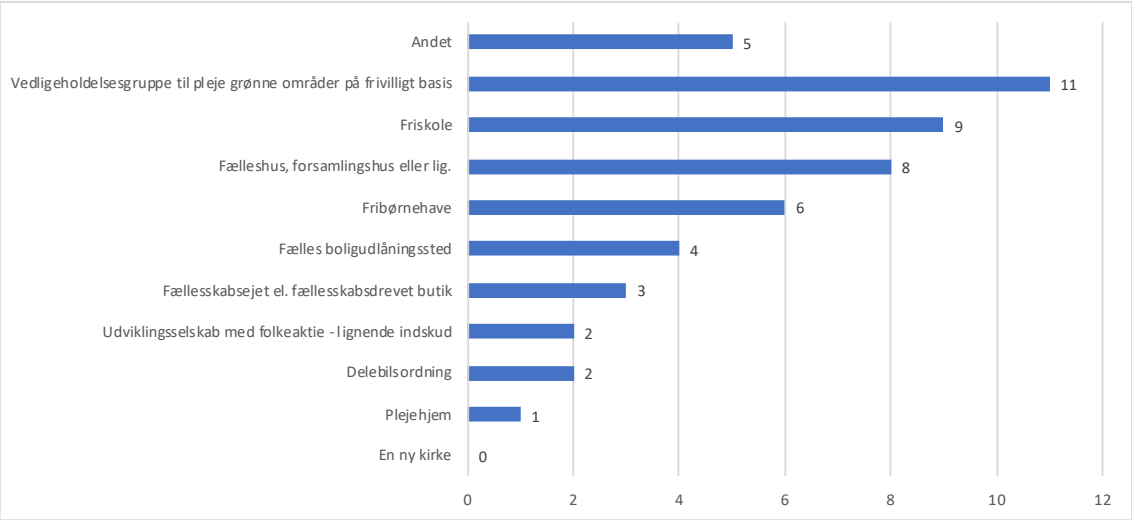

Note: Spørgsmål 31_1: ”Hvilke services, institutioner eller selskaber har I oprettet?”. N = 845.

9.5.1 Vedligeholdelsesgrupper til pleje af grønne områder på frivillig basis

Vores analyser indikerer desuden, at frivillige vedligeholdelsesgrupper er mest udbredte i lokalområder, der befinder sig relativt langt fra kommunens primære rådhus, og mindst udbredte i de lokalsamfund, der ligger tæt på rådhuset.

Figur 9.5 Andelen af foreninger med frivillige vedligeholdelsesgrupper til pleje af grønne områder i forhold til afstand til det primære rådhus

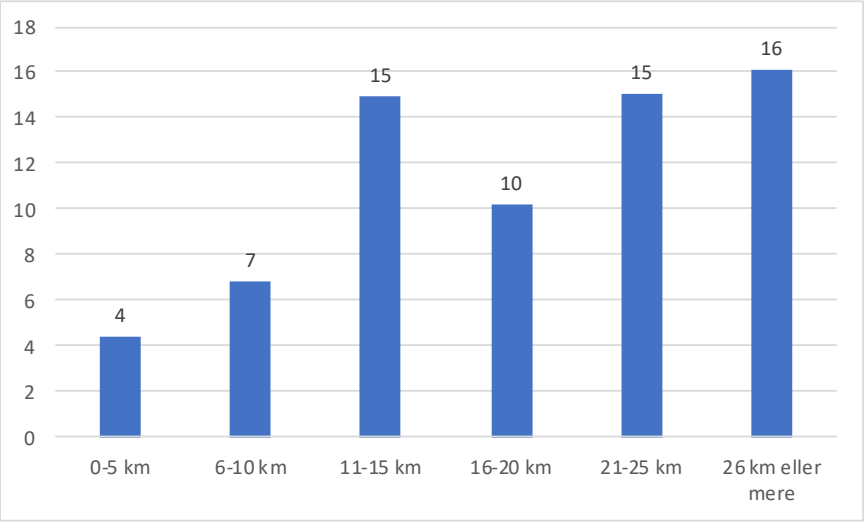

Note: Spørgsmål 31_1: ”Hvilke services, institutioner eller selskaber har I oprettet?”. N = 845.

I tråd med ovenstående ser der også ud til at være en sammenhæng mellem urbaniseringsgrad og eksistensen af vedligeholdelsesgrupper. Foreningsrepræsentanter fra tyndt befolkede områder har også i højere grad kendskab til eksistensen af frivillige lokale vedligeholdelsesgrupper, end repræsentanter som kommer fra tæt befolkede områder.

To respondenter har da også som supplerende bemærkning til spørgsmålet, om der er nedlukket/nedprioriteret andre end de i spørgeskemaet anførte services og institutioner, skrevet:

"I byen findes der gartnere, her findes der (gratis) frivillige. Hvilket giver en skævvridning af muligheder og koster på skønhedsbarometret"

Figur 9.6 Andelen af vedligeholdelsesgrupper til pleje af grønne områder på frivillig basis sorteret ud fra befolkningstæthed. Procent.

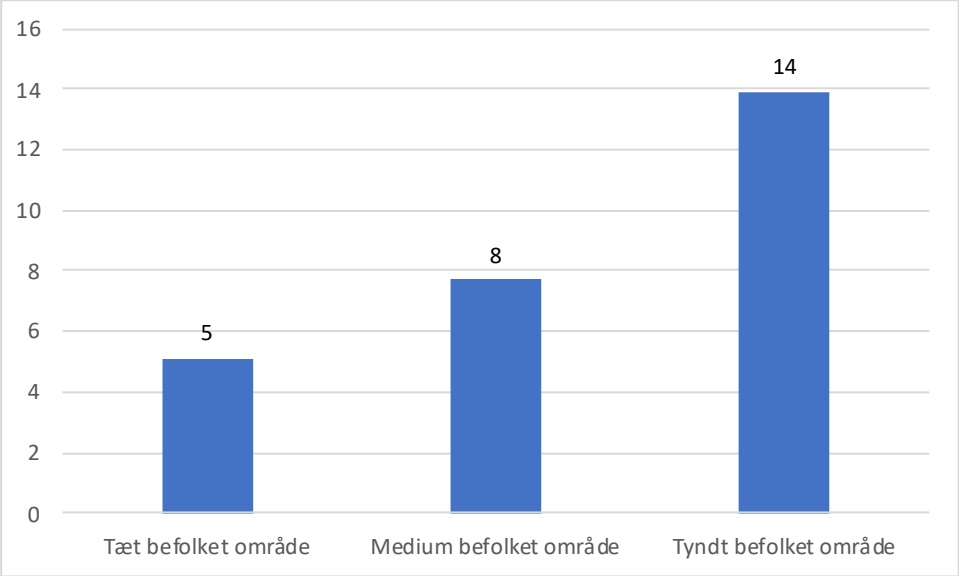

Note: Spørgsmål 31_1: "Hvilke services, institutioner eller selskaber har I oprettet?". N = 845.

9.6 Sammenfatning

Mange lokalsamfund har efter reformen oplevet offentlige servicenedlæggelser og heraf større afstand til skoler, daginstitutioner og biblioteker. I samme tidsperiode har private services som fx dagligvarebutikker og pengeinstitutter ligeledes været under et centraliseringspres. Nogle steder er servicenedlæggelser eller nedprioriteringer blevet mødt af lokalsamfundenes egen oprettelse af forskellige former for friinstitutioner eller -organiseringer.

Vi skal tage forbehold for de begrænsninger, der kan være i respondenternes forudsætninger for at huske, hvilke forandringer der har fundet sted siden 2007. Desuden skal vi igen gøre opmærksom på, at mange af de forandringer, der har været i denne periode, ikke nødvendigvis kan tilskrives kommunalreformen. Det, som var været væsentligt for os, har imidlertid været at få et indblik i borgernes oplevelser af forandringerne, og her

antager vi, at repræsentanterne for lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeninger er vigtige aktører, der bidrager aktivt til at vedligeholde den lokale erindring og identitet.

Dette kapitel har vist, at de mest fremherskende oplevelser af forringelser handler om oplevelser af dårligere offentlig transport (46 %) samt ringere kommunal vedligeholdelse af grønne områder (44 %). Herefter er det særligt nedlæggelse af skoler, børnehaver, ældrecentre og plejehjem samt lokale biblioteker, der nævnes. Omkring en fjerdedel har oplevet nedlæggelse af en skole, 16 procent har oplevet nedlæggelser af børnehaver, og 10 procent har oplevet nedlæggelser af plejehjem. Hertil kommer også nedlæggelser af services inden for den private sektor, hvor det især er lukninger af lokale pengeinstitutter og købmænd, der opleves.

Analyserne viste også, at repræsentanter for foreninger, der har mellem 11-15 km til det primære rådhus, eller mere end dette, i betydeligt højere grad har oplevet ringere offentlig transport siden strukturreformen i 2007 end foreninger, der har kortere afstand til rådhuset.

Omkring halvdelen (51 %) af respondenterne var 'uenige' eller 'meget uenige' i, at nedlukningerne/nedprioriteringerne ikke har haft nogen speciel betydning. Derudover angav knap halvdelen (46 %) af respondenterne, at de var 'helt enige' eller 'enige' i, at nedlægningerne/nedprioriteringerne medførte en trist stemning i lokalområdet.

Lidt mindre end halvdelen af respondenterne (45 %) har svaret, at de enten er 'helt enige' eller 'enige' i, at man har vænnet sig til nedlæggelserne af services, og en tredjedel (35 %) er 'helt enige' eller 'enige' i, at man har accepteret det. En forholdsvis stor andel af foreningerne, 76 procent, er imidlertid 'meget uenige' eller 'uenige' i, at nedlukningerne/nedprioriteringen af service har medført, at de er holdt op med at kæmpe for deres lokalområdes udvikling.

Forandringerne siden 2007 har også haft indflydelse på lokalsamfundsforeningernes oplevelse af borgernes muligheder for at møde hinanden i lokalområdet, idet knap en tredjedel (28 %) er 'enige' eller 'helt enige' i, at de ikke møder hinanden så ofte mere. Ligeledes er der lidt mere end en tredjedel, der har svaret, at de er 'helt enige' eller 'enige i', at det er blevet sværere at få folk til at deltage i aktiviteter og arrangementer efter nedlægningen/nedprioriteringen.

Afsluttende viste kapitlet desuden, at en ganske stor andel af respondenterne oplyste, at man i deres lokalsamfund selv havde oprettet services og institutioner. 44 procent nævnte her, at man havde oprettet frivillige vedligeholdelsesgrupper til parker og grønne arealer, 35 procent havde oprettet friskoler, 29 procent oplyste, at man havde oprettet et fælleshus, forsamlingshus eller lignende mødested for lokalsamfundets beboere, og 24 oplyste, at man havde oprettet en fribørnehave. Herudover var der en række andre mindre aktiviteter, som var blevet oprettet med henblik på at opretholde sociale fællesskaber og forskellige typer af services.

10 OPLEVEDE UDFORDRINGER OG TILFREDSHED

Repræsentant for Årets Landsby 2021, Stjær, videregiver erfaringer. Foto.: Annette Aagaard Thuesen

"Ingen vil overtage bestyrelsesposter, alle har for travlt"

"Det kræver ofte meget arbejde og tålmodighed at få kommunen til at lytte"

"Skarphed på, at det enkelte bestyrelsesmedlem arbejder med det, vedkommende finder interessant, skaber tilfredshed"

10.1 INDLEDNING

Det arbejde, som lokalsamfundsforeningerne udfører, er i høj grad baseret på frivilligt engagement – både i bestyrelsesarbejdet og i de forskellige aktiviteter og arrangementer, som lokalrådet er involveret i. Foreningsrepræsentanternes oplevelser af forskellige opgaver og deres vurderinger af de udfordringer, de står overfor, kan have indflydelse på den fortsatte motivation til at engagere sig. I dette kapitel ser vi derfor nærmere på respondenternes vurderinger af en række forskellige mulige udfordringer i foreningsarbejdet samt deres generelle tilfredshed med de resultater, som foreningen skaber. Herved kan rapporten bidrage til at give et indblik i, hvilke ting der fungerer selvhjulpent samt hvilke ting der evt. bør understøttes yderligere, fx gennem landsdækkende politikker, organisationer, eller via indsatser fra kommunerne.

Spørgsmålet, vi undersøger i dette afsluttende analysekapitel, lyder derfor:

- Hvilke udfordringer og hvilken tilfredshed oplever foreningerne i deres daglige virke?

10.2 OPLEVEDE UDFORDRINGER

Lokalsamfundsforeningernes repræsentanter blev spurgt om, hvordan de oplevede en række forskellige forhold i deres arbejde i foreningen. Som det fremgår af figur 10.1, er der især to udfordringer, som omkring halvdelen af respondenterne oplever som svært

eller meget svært. Dette er for det første at finde nye medlemmer til bestyrelsen (54 %) og for det andet at få indflydelse på kommunale beslutninger (49 %).

Figur 10.1 Respondenternes oplevelse af forskellige forhold som let eller svært. Procent.

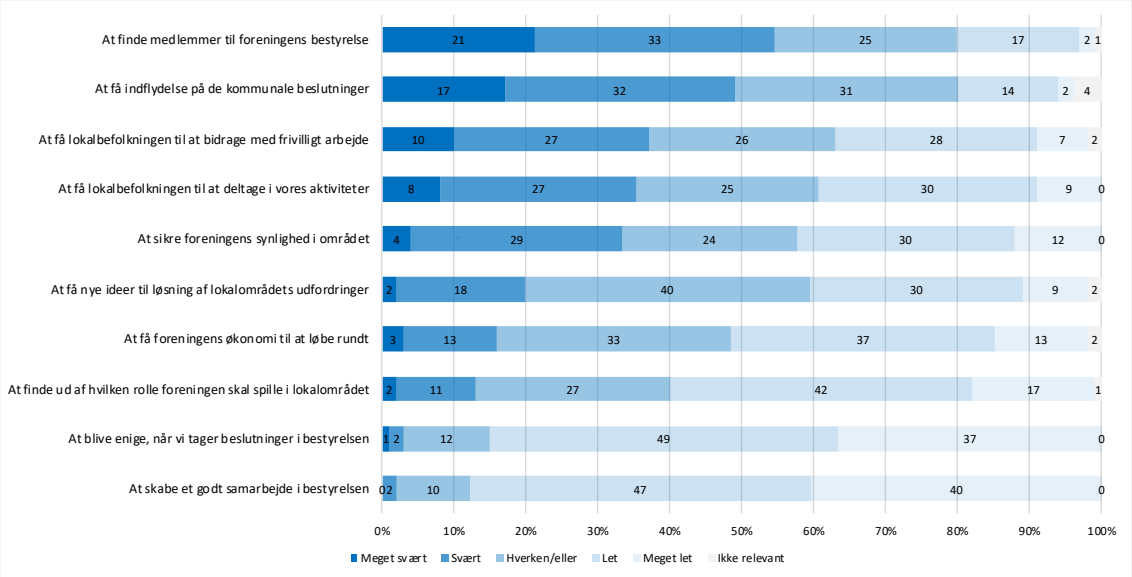

Note: Spørgsmål 15: ”Oplever du følgende som let eller svært?”. N = 845.

I forlængelse af arbejdet med at finde medlemmer til bestyrelsen er der også to andre udfordringer, som knytter sig til frivilligheden, idet 35–37 procent angiver det som ’svært’ eller ’meget svært’ ’at få lokalbefolkningen til at bidrage med frivilligt arbejde’ samt ’at få lokalbefolkningen til at deltage i vores aktiviteter’. Herefter er det ’at sikre foreningens synlighed i lokalområdet’, som en tredjedel af de adspurgte foreningsrepræsentanter angiver som ’svært’ eller ’meget svært’.

En mindre andel oplever det som svært ’at få nye ideer til løsning af lokalområdets udfordringer’ (20 %), ’at få foreningens økonomi til at løbe rundt’ (16 %) samt ’at finde ud af hvilken rolle foreningen skal spille i lokalområdet’ (13 %).

Supplerende analyser af, hvilke baggrundsfaktorer der spiller en rolle for foreningernes oplevede mulighed for indflydelse på kommunale beslutninger samt deres oplevelse af at kunne sikre synlighed i samfundet viser, at der på disse områder er forskelle mellem lokalråd og lignende og borgerforeninger og lignende.

Som det fremgår af nedenstående figur 10.2, er der en større andel af repræsentanterne fra lokalrådene, der oplever det som ’let’ eller ’meget let’ at få indflydelse på kommunale beslutninger, end blandt borgerforeningerne.

Figur 10.2 Foreningstyper og oplevelsen af at kunne få indflydelse på kommunale beslutninger. Procent.

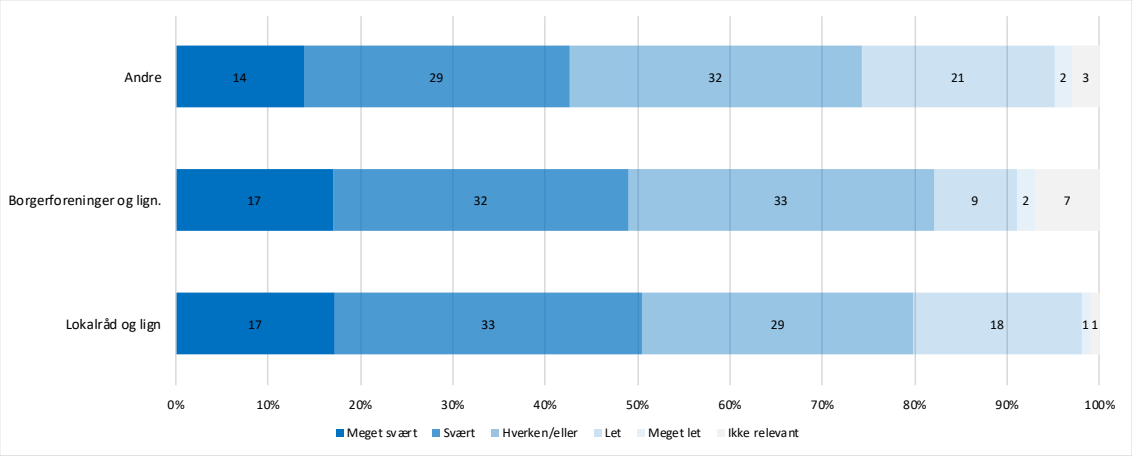

Note: Spørgsmål 15: ”Oplever du følgende som let eller svært?” Svar: ”At få indflydelse på de kommunale beslutninger”. N=845

I figur 10.3 ses, at lokalråd oplever det som sværere at sikre synlighed i lokalsamfundet, end borgerforeningerne gør. Blandt repræsentanterne fra borgerforeningerne var det i alt 27 procent, der oplevede dette som ’svært’ eller ’meget svært’, mens det blandt lokalrådsrepræsentanterne var 43 procent.

Figur 10.3 Foreningstyper og oplevelsen af at kunne sikre synlighed for foreningen i lokalsamfundet. Procent.

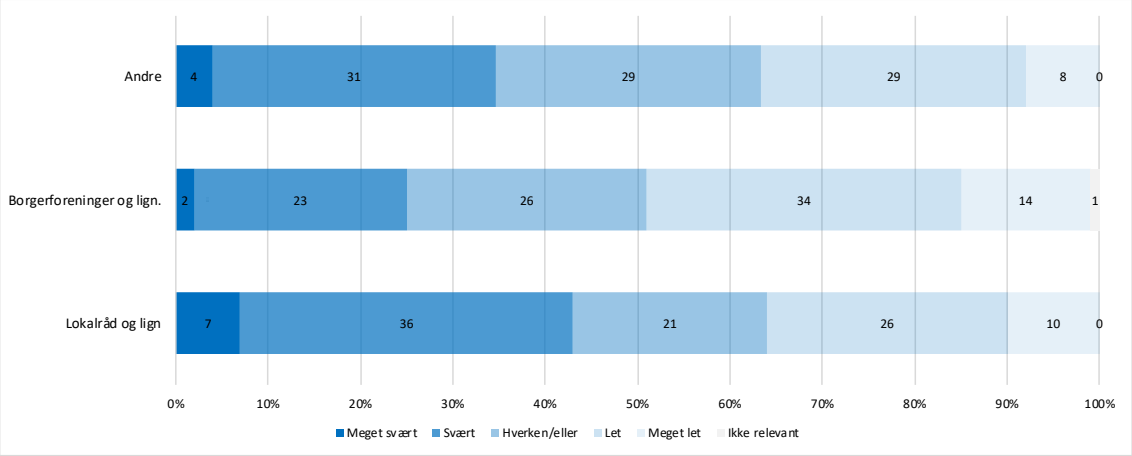

Note: Spørgsmål 15: ”Oplever du følgende som let eller svært?” Svar: ”At sikre foreningens synlighed i lokalområdet”. N=845

10.3 TILFREDSHED MED FORENINGENS RESULTATER

Repræsentanterne fra foreningerne blev også spurgt, i hvilken grad de samlet set er tilfredse med de resultater, deres forening skaber. Tilfredsheden er væsentlig, fordi den typisk er afgørende for de frivilliges langsigtede motivation for at deltage i foreningens arbejde og yde en ekstra indsats. Som det fremgår af figur 10.4 på næste side, er langt de

fleste af de medvirkende foreningsrepræsentanter enten meget tilfredse (36 %) eller tilfredse (54 %). En betydelig mindre andel på knap en tiendedel er utilfredse (6 %) eller meget utilfredse (3 %).

Figur 10.4 Tilfredshed med foreningens resultater. Procent.

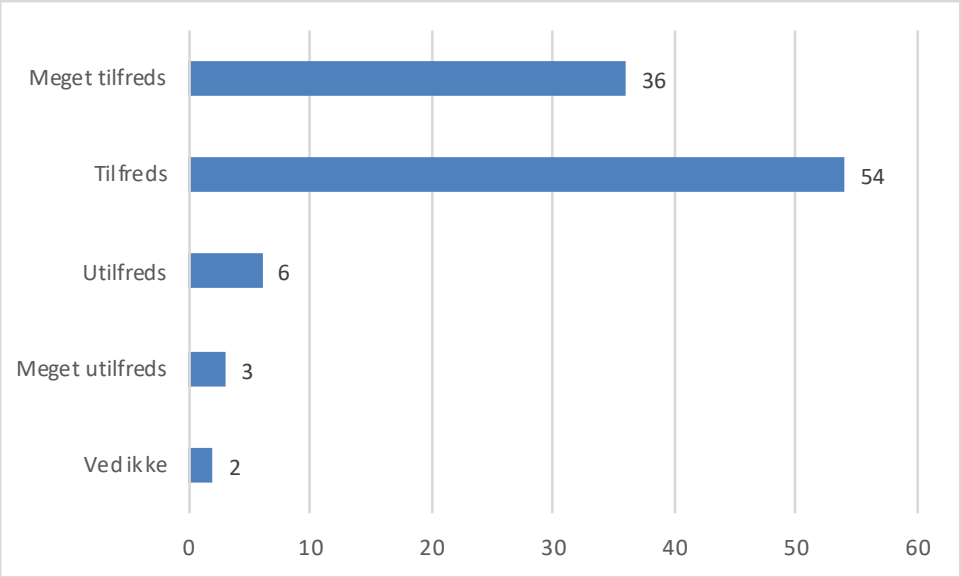

Note: Spørgsmål 16: ”I hvilken grad er du samlet set tilfreds med resultater, din forening skaber?”. N = 845.

En nærmere analyse viser, at foreningerne med betegnelsen borgerråd og lignende er lidt mere tilfredse med de resultater, de skaber, end foreninger der kaldes lokalråd og lignende (se tabel 10.1), og at foreninger, der er dannet af på initiativ af kommunen, har en lavere grad af tilfredshed med de resultater, foreningen skaber, end foreninger, der er dannet af folk i lokalområdet.

Tabel 10.1 Tilfredshed med de resultater, foreningen skaber

	Tilfreds eller meget tilfreds med de resultater, foreningen skaber. Procent	*n*
*Foreningernes betegnelser**		
Lokalråd og lignende	86	219
Borgerforening og lignende	92	251
Andre	86	81
Afstand til primære rådhus (ns)		
0–5 km	88	88
6–10 km	89	187
11–15 km	89	197
16–20 km	95	136

21–25 km	91	100
26 km eller mere	94	120
Kommunestørrelse (areal) (ns)		
Op til 250 km2	87	108
251–500 km2	90	144
501–750 km2	93	286
751–1000 km2	92	132
1001 km2 eller større	91	158
Region (ns)		
Region Hovedstaden	88	64
Region Sjælland	88	136
Region Syddanmark	92	241
Region Midtjylland	92	250
Region Nordjylland	91	137
Urbanisering (DEGURBA) (ns)		
Tæt befolket område	87	76
Medium befolket område	91	231
Tyndt befolket område	91	521
Foreningens etableringstidspunkt (ns)		
1900-1979	91	147
1980–2006	91	172
2007–2010	89	87
2011–	92	110

Note: Spørgsmål 16: ”I hvilken grad er du samlet set tilfreds med resultater, din forening skaber?” N= 845.
*Statistisk signifikante forskelle $p<0.05$; ns=ikke statistisk signifikante forskelle.

10.3.1 FRITEKSTSVAR FOR TILFREDSHED MED RESULTATER

I forlængelse af spørgsmålet om foreningens tilfredshed med egne resultater har nogle respondenter givet uddybende fritekstsvar. Svarene underbygger sondringen beskrevet i kapitel 5, mellem foreninger, som primært er engageret i fællesskabsorienterede aktiviteter og har et socialt og kulturelt formål, og foreninger, der i højere grad er optaget af politisk strategiske emner. I det følgende gives et par eksempler på begge typer:

Fællesskabsorienterede foreninger:

”Vi afholder fastelavn, Sankthans og julearrangement, derudover opsætter vi flag i byen i forbindelse med konfirmation, helligdage m.m. Derudover skaber vi ikke noget”

Foreningen står for fællesspisninger i vinterhalvåret, byforskønnelse ved bænke og blomsterkasser, vedligeholdelse af en mølle, hjertestarterkursus, afholdelse af sankthans, juletræstænding og julepyntning af byen, og mange andre ting.

”Vores forening og dens formål er skabt i en anden tid. Vi bruger primært ressourcer på at drive forsamlingshus. Men har også en række tilbagevendende aktiviteter, der har

til formål at styrke lokalområdet socialt. Alt går godt, men der sker ikke nogen udvikling"

Strategisk udviklingsorienterede foreninger:

"På trods af vores lidenhed (1000 medborgere i vores lokalområde) oplever vi et stort engagement fra alle sider. Der bliver med jævne mellemrum skabt store resultater: Ombygning af medborgerhus (budget 10 mio.), opstart af investeringsselskab (...) - selskabet drifter nu både brugsbygning og tankanlæg. Bygningen rummer pizzeria, og pladsen bag bygningerne fungerer som lastvognsparkering for lokale vognmænd. Vi har foranstaltet 3 nedrivninger af udtjente bygninger i området"

"Vi begyndte med at ville tilbyde kulturbegivenheder og udviklede os hurtigt til at være et lokalråd. Vi holder som regel borgermøder op til valg, sankthansfest for 200-700 mennesker, juletræstænding (...), historiske løb, foredrag mv. I de seneste år har vi været stærkt involveret i at komme med forslag og høringssvar på trafikforbedringer. Sognet er vokset til det dobbelte på 15 år"

"Gennem kun 2 år har vi skabt en vision for området, udført første etape og påvirker kommunale beslutninger"

En anden del af de uddybende besvarelser om tilfredshed med resultater relaterer sig til kommunen og viser tilbage til indholdet i kapitel 8. Der kan skelnes mellem foreninger, som giver udtryk for, at de har et godt samarbejde med kommunen, og foreninger, som mener, der er noget at indhente fra kommunens side, før samarbejdet bliver optimalt:

Foreninger med godt samarbejde med kommunen:

"Jeg synes, vi på to år har formået at få stor indflydelse på vores kvarters bevarelse og udvikling ved at være nysgerrige på at forstå byudvikling, konstruktive og samskabende sammen med Kommunen - og samtidig også kunne sige "nej", når der har været tiltag eller projekter, vi har været imod i vores kvarter. Det er gjort lettere af, at vi har defineret nogle værdier og opgaver, som vi kæmper for at varetage og stå på mål for!"

Lokalråd, der finder, at kommunen mangler samarbejdsvilje:

"Jeg mangler helt klart en vilje hos kommunen til at udnytte den lokalviden, der findes, og få etableret en høringsordning, der skal gælde for alle forvaltninger"

"Jeg er tilfreds med opfyldelsen af vores visioner om at lære hinanden at kende og komme hinanden ved. Det er lykkedes os at få skabt en række traditioner omkring Sankt Hans, loppemarkeder, Advent og jul, fastelavn, Landsbyens dag. Jeg er utilfreds med opfyldelsen af vores visioner vedr. bl.a. trafikforhold i landsbyen. Disse visioner skulle ske i samarbejde med [X] Kommune. Vi mødes dér med modstand og en "det kan ikke lade sig gøre" kultur"

Vi har samlet de resterende svar til spørgsmålet om tilfredshed med resultaterne i tabel 10.2 på næste side. Tabellen viser, hvad respondenterne med egne ord fremhæver som tilfredsheds- og utilfredshedsskabende. Der ytres utilfredshed i relation til foreningens økonomi, mangel på kommunal lydhørhed, svag lokal organisering samt manglende fø-

lelse af selveffektivitet. Tilfredshedsytringerne handler om konkrete resultater, samarbejde med kommunen, god lokal organisering samt følelse af selveffektivitet og anerkendelse.

Tabel 10.2 Tilfredsheds- og utilfredshedsytringer i uddybende svar til spørgsmålet om tilfredshed med resultater, foreningen skaber

Utilfredshed	Tilfredshed
ØKONOMI Svært at få frivillige og store udgifter (forsikring og andet) / At skulle læne sig op ad lokale kræfter (selvstændige og private sponsorater) for at nå i mål / Der skal kæmpes indædt for at få tilført midler til landsbyerne / Frivilligt arbejde med minimalt budget rækker ikke til så meget og trækker tiltag i langdrag / Stor udfordring og meget tidskrævende at søge midler hos fonde, søge dispensationer/tilladelser hos statslige myndigheder / Fravælger at søge LAG-midler grundet administrative besværligheder / Kommunale puljer, der skal søges, er besværlige og uoverskuelige og med forskellige deadlines / Fattig kommune betyder, alt skal laves af frivillige.	KONKRETE RESULTATER Når mål, der sættes, nås / Skabt adgang for alle til fibernet og mobildækning / Skabt attraktivt medborgerhus / Resultater som friplejehjem, snarligt væksthus og beach camp / Godkendt byfornyelsesprogram / Opnået fibernet og mindre tung trafik / Påvirkning af jernbanestrækninger, støjværn, landsbypedelordning, fællesspisninger / Kåret til årets lokalsamfund i kommunen, succesfuld overtagelse af købmandsforretning, stisystem langs kysten, positiv svar om landzonelov og husudfyldning, tilsagn om børnecenter / Lettest at skabe konkrete, om end meget tidsbundne resultater, på kulturområdet.
MANGEL PÅ KOMMUNAL LYDHØRHED Ikke at blive hørt i kommunen trods stærke faglige høringssvar/ Der holdes borgermøder og afgives høringssvar, men deres påvirkning af den politiske beslutningsproces er beskeden / Det kræver ofte meget arbejde og tålmodighed at få kommunen til at lytte / Det er yderst vanskeligt at registrere en reel indflydelse ved kommunen, dog afhængig af "opgavetypen" / Kommunen spænder ben for ønsker trods lokale penge og arbejdskraft / Lokalrådet har meget lidt eller ingen indflydelse på kommunens beslutninger for lokalområdet / Vi kan foreslå hvad som helst, men kommunen har ikke råd til at gennemføre vores projekter, ikke mindst på det trafikale område.	SAMARBEJDE MED KOMMUNEN Godt samarbejde med kommunen i de fleste tilfælde / Har haft succes med direkte kontakt til politikere og forvaltning før beslutninger træffes, fra reaktivitet til proaktivitet / At være lokalområdets eneste politiske talerør, som der bliver lyttet til fra kommunalt plan / Super godt samarbejde med kommunen / Fornuftigt samarbejde med kommunens fundraiser / Føler os hørt og set af kommunens ansatte og politikerne / Holde kommunen i ørerne vedr. grønne områder, gadekær / Meget lykkes ved hårdt arbejde / Vi får stort set tilskud til de projekter, vi søger til / Godt der er puljer at søge, da ellers stort set ingen midler er til aktiviteter.
SVAG ORGANISERING Ingen vil overtage bestyrelsesposter, alle har for travlt / Træghed og laden stå til efter mange år med samme bestyrelse / Svært at finde bestyrelsesmedlemmer, der vil tage overordnet ansvar, modsat enkeltstående engagementer / Manglende holdning til udvikling blandt medborgerne, snarere det modsatte / Mangel på tid til udvikling / Medlemmer som brokker sig, men ikke selv tager ansvar / Omsætning af visioner til handling mangler / Svært at få tilgang af yngre medlemmer / Det afhænger af enkeltpersoners indsats.	GOD ORGANISERING Synlige resultater skabt af faste frivillige med faste opgaver for byen / Oprettelse af arbejdsgrupper afgrænser trækket på folk / Skarphed på, at det enkelte bestyrelsesmedlem arbejder med det, vedkommende finder interessant, skaber tilfredshed / God tradition/erfaring med at anvende arbejdsgrupper / Mange underudvalg, som gør et stort arbejde / Succes med at mobilisere nødvendige kræfter – lokalt og politisk / Stigende deltagerantal ved arrangementer og glæde ved lokalavis / Det kunne drives vidt, hvis flere i bestyrelsen og flere frivillige.
MANGLENDE FØLELSE AF SELEFFEKTIVITET Manglende overskud til at gøre indsats for at engagere flere, selvom det ville give mere overskud i den anden ende / Svært ved at se, at man har skabt resultater, der gør en forskel / Svært at nå at skabe aktiviteter lokalt og tage til møder med kommunen, når ved siden af arbejde / Der tages mange emner op, som ikke færdiggøres / Det kan være svært at navigere imellem de mange forventninger om, hvad foreningen skal og ikke mindst ikke skal / Svært at få status som lokalråd (paraplyforening) da også borgerforening.	SELVEFFEKTIVITET OG ANERKENDELSE Glæde og tilfredshed, når foreningen donerer ting til lokalsamfundet / At være en forening, der aktivt opsøger nye ideer og fremlægger dem for borgerne / Når nye ting prøves, så lykkes de / Privilegeret ved at være et ressourcestærkt område med meget bred befolkningssammensætning / Skabt en fælles forståelse for en samlet egn over sognegrænserne / At være en synlig forening og modtage positive tilkendegivelser / Opbakningen til projekter og arrangementer holder bestyrelsen kørende og driver lysten til at fortsætte.

10.4 SAMMENFATNING

Hensigten med dette kapitel har været at afdække, hvilke udfordringer og hvilken tilfredshed lokalsamfundsforeningsrepræsentanterne oplever i deres daglige virke. Mere end halvdelen af respondenterne gav udtryk for, at det var udfordrende (meget svært eller svært) at finde bestyrelsesmedlemmer samt at få indflydelse på de kommunale beslutninger. Omkring en tredjedel oplevede det som udfordrende at sikre synlighed hos, og opbakning fra, lokalbefolkningen på forskellig vis. Til gengæld var der færre, som oplevede det som udfordrende at få nye ideer, at få økonomien til at løbe rundt, og at finde ud af hvilken rolle foreningen skal spille i lokalområdet. Meget få oplevede det som en udfordring at blive enige i bestyrelsen samt at skabe et godt samarbejde i bestyrelsen.

I analyserne fandt vi desuden, at lokalsamfundsforeninger med betegnelsen lokalråd og lignende oplevede det som lettere at få indflydelse på kommunale beslutninger end borgerforeningerne gjorde. Omvendt var det især lokalrådene, der oplevede det som udfordrende at sikre foreningens synlighed i lokalområdet.

Hvad angår foreningsrespondenternes angivelse af grad af tilfredshed med resultaterne, deres forening skaber, oplyste omkring 90 procent, at de enten er meget tilfredse (36 %) eller tilfredse (54 %). En betydelig mindre andel oplyste, at de er utilfredse (6 %) eller meget utilfredse (3 %) med resultaterne.

Analyserne af foreningernes tilfredshed med egne resultater viser desuden, at foreninger, der er dannet af kommunen, har en lavere grad af samlet tilfredshed med deres resultater, end foreninger, der er dannet af folk i lokalområdet. Foreninger, der kalder sig landsbyråd, har generelt en større grad af tilfredshed med egne resultater, end de foreninger der kaldes 'lokalråd'.

De uddybende besvarelser på spørgsmålet om tilfredshed med resultaterne, foreningen skaber, blev afslutningsvist i kapitlet sorteret efter forskellige typer af utilfredshedsytringer og tilfredshedsytringer. Utilfredshed var især relateret til foreningens økonomi, oplevet mangel på kommunal lydhørhed, svag organisering samt manglende følelse af selveffektivitet. Tilfredshedsytringerne handlede om glæde ved konkrete resultater, frugtbart samarbejde med kommunen, god organisering samt følelse af selveffektivitet og anerkendelse.

11 SAMMENFATNING OG KONKLUSION

Nordfyns lokalråd til årsmøde i Landdistriktsrådet. Foto: Annette Aagaard Thuesen

Hensigten med denne rapport har været at foretage en kvantitativ og deskriptiv kortlægning af lokalråd, borgerforeninger og lignende lokalsamfundsforeningers udbredelse, karakteristika, aktiviteter og samarbejde samt at undersøge lokalsamfundsforeningernes rolle i det lokale demokrati.

Vi vil her starte ud med at opsummere de empiriske resultater, hvorefter vi slutter af med en samlet konklusion på det overordnede forskningsspørgsmål om lokalsamfundsforeninger som borgerforeninger, lokalråd og lignende organiseringers rolle i det lokale demokrati samt en række anbefalinger og perspektiver for yderligere analyser.

11.1 OPSUMMERING AF DE EMPIRISKE RESULTATER

<u>Udbredelse, karakteristika, betegnelse og etablering:</u>

- Lokalsamfundsforeninger har en meget stor udbredelse, og vi har fundet dem i 81 kommuner. I de fleste af kommunerne er den lokalsamfundsorienterede organisering i overvejende grad et landdistriktsfænomen. Blot hver tiende forening er lokaliseret under fem kilometer fra kommunens primære rådhus, og cirka seks procent er lokaliseret i selve hovedbyen i kommunen.

- De to hyppigst forekommende betegnelser for foreningerne er borgerforening og lokalråd. Der kan identificeres gennemgående forskelle mellem foreninger med forskellige betegnelser. Borgerforeningerne er typisk ældre end lokalrådene, ligger i større afstand til rådhuset og i mere tyndt befolkede områder. Blandt lokalsamfundsforeningerne er det især lokalrådene, der er dannet i perioden efter strukturreformen i 2007.

- Foreningerne er hovedsageligt dannet på initiativ af borgere i lokalområdet. Lokalrådene er dog i højere grad end borgerforeningerne dannet på initiativ fra kommunen eller i fællesskab med kommunen.

Organisering, mødeaktivitet og økonomi:

- Bestyrelserne er forholdsvis aktive og halvdelen holder mellem 6-10 bestyrelsesmøder om året. De ældste foreninger holder generelt flere bestyrelsesmøder end de yngre foreninger.

- Enkeltstående foreninger, der er knyttet op på et enkelt lokalområde, er den mest udbredte organiseringsform, men omkring en femtedel af foreningerne er dog organiseret som paraplyforeninger, der repræsenterer flere foreninger. Omkring en tredjedel af foreningerne angiver, at de indgår i en landsbyklynge.

- De mest fremtrædende indtægtskilder for foreningerne er kommunale puljer, kontingent fra medlemmer og fra afholdelse af velgørenhedsevents og fester. Der er dog forskelle mellem foreningstyperne. Eksempelvis har borgerforeninger, beboerforeninger, bylaug og landsbyforeninger i langt højere grad end landsbyråd og lokalråd indtægter fra kontingenter. Beboerforeninger og borgerforeninger får i større omfang end lokalråd indtægter fra at afholde events/fester/arrangementer. Landsbyråd, landsbyforeninger og lokalråd har i højere grad end beboerforeninger, borgerforeninger og bylaug penge til rådighed, som er søgt i en kommunal pulje.

Aktiviteter og emner, der arbejdes med:

- Lokalsamfundsforeningerne er mest optaget af emner relateret til Forskønnelse, bygningssanering og byfornyelse, Trafik og transport, Natur og friluftsliv og Kulturelle tiltag.

- Emnerne, lokalsamfundsforeningerne arbejder med, kan sammenfattes i de tre overordnede områder: Sociale og kulturelle aktiviteter, Politisk og strategisk orienterede aktiviteter og Miljø, klima og transport. Især de to sidstnævnte knytter sig også til emnet Demokrati og medbestemmelse.

- Knap to tredjedele af foreningerne angiver, at de i deres område har en form for landsbyplan/lokal udviklingsplan. Der er flest i de tæt befolkede områder og færrest i de tyndt befolkede områder, der har en sådan plan, og foreninger, der er dannet af kommunen, er mere tilbøjelige til at have en udviklingsplan end foreninger dannet af lokalsamfundet.

- Foreninger, som har en lokal udviklingsplan, er typisk mere aktive for hvert af de tre emneområder, end foreninger der ikke har en udviklingsplan.

Kommunikation og netværk i lokalsamfundet:

- Lokalsamfundsforeningerne har hovedsageligt kontakt med borgerne i deres lokalområde flere gange om året eller én eller flere gange om måneden.

- Omkring tre fjerdedele af foreningerne har en hjemmeside og en Facebookside. Ca. en fjerdedel benytter i høj grad Facebooksiden til at modtage henvendelser med ideer og kommentarer fra borgerne.

- To tredjedele af foreningerne har dannet arbejdsgrupper, hvor andre end bestyrelsen deltager. Det er hovedsageligt paraplyforeningerne og foreninger med en lokal udviklingsplan, som har nedsat arbejdsgrupper.

- Samarbejdet med andre foreninger knytter sig især til fælles arrangementer og samarbejde om brug af lokaler.

- Knap én fjerdedel samarbejder i meget høj eller i høj grad med foreninger i nabolokalområder om interessevaretagelse overfor kommunen.

- Samarbejdsrelationerne kan sammenfattes i tre grupper: Samarbejde med foreninger og menighedsråd fra eget lokalområde gennem arrangementer og lokaler, samarbejde med det lokale erhvervsliv om arrangementer og lokaler, samarbejde med nabolokalområder om interessevaretagelse overfor kommunen eller med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd.

Samarbejde med kommunen:

- En stor andel af foreningerne deltager i faste møder med kommunen. Lokalsamfundsforeninger dannet efter strukturreformen i 2007 deltager mere i faste møder med kommunen, end de foreninger der er dannet tidligere.

- Det er i højere grad kommunen end foreningerne, der tager initiativ til møderne. Der er sammenhæng mellem foreninger, som finder, at møderne initieres af kommunen, at kommunen fastlægger mødernes dagsorden, og at det er kommunen, der orienterer foreningerne på møderne. Lokalsamfundsforeninger som angiver, at møderne initieres af lokalsamfundsforeningen, er også mere tilbøjelige til at fastlægge dagsordenen og orientere kommunen på møderne.

- Møderne anvendes hovedsageligt til orientering, men der er også forholdsvis mange der oplyser, at de bruger møderne til koordination af samarbejdet eller til samskabelse af nye ideer.

- Mere end halvdelen af respondenterne oplyser, at kommunerne afholder temadage, konferencer og læringsforløb for lokalsamfundsforeningerne, og lidt over tre femtedele har oplevet, at politikere eller forvaltningspersonale deltager i møder i lokalsamfundet, som foreningen har organiseret eller deltager i.

- Kommunikation fra kommunen til foreningerne sker især via gruppe-e-mails.

- Der er skepsis overfor samarbejdet med kommunen, når det gælder oplevelsen af et ligeværdigt samarbejde, om kommunen tager lokalsamfundet med på råd ved afgørelser af betydning for lokalsamfundet, og om kommunen informerer foreningerne om spørgsmål af betydning for lokalsamfundet.

- Der er en mere positiv holdning overfor samarbejdet med kommunen, når det handler om anerkendelse af det frivillige arbejde, hvorvidt kommunen har viden om lokalsamfundsforeningernes rolle og opgaver, samt hvorvidt der er ansat personer i kommunen til at understøtte lokalsamfundsforeningernes arbejde.

- Overordnet set er knap tre fjerdedele meget tilfredse eller tilfredse med samspillet med kommunen. Oplevelserne af kontakten med kommunen har stor indflydelse på foreningens generelle tilfredshed med samspillet med kommunen. Oplever man fx ikke at blive taget med på råd, er man mere utilfreds med samspillet.

Servicenedlæggelser/forringelser:

- De mest fremherskende oplevelser af nedlæggelser eller forringelser af service og institutioner i lokalområderne vedrører offentlig transport og vedligeholdelse af grønne områder. Herefter følger nedlæggelse af skoler, børnehaver, ældrecentre/plejehjem og biblioteker.

- Lokalsamfundsforeninger med mellem 11–15 km til kommunens primære rådhus eller mere har i højere grad oplevet forringet offentlig transport end lokalsamfundsforeninger med kortere afstand til rådhuset.

- Lidt over halvdelen af foreningsrespondenterne var meget uenige eller uenige i, at lukningerne/nedprioriteringerne af service ikke har haft nogen speciel betydning.

- Knap halvdelen af respondenterne var helt enige eller enige i, at det gav en trist stemning i lokalområdet.

- Knap halvdelen angiver dog, at de har vænnet sig til nedlæggelserne, og en tredjedel svarer, at de har accepteret dem. Imidlertid er der stor uenighed i, at nedlukningerne/nedprioriteringerne skulle have gjort, at de er holdt op med at kæmpe for deres lokalområdes udvikling.

- En stor andel af respondenterne angav, at de i deres lokalsamfund selv har oprettet kompenserende services og institutioner. Det er især foreninger beliggende med lang afstand til kommunens primære rådhus, eller som er hjemmehørende i et tyndt befolket område, som oplyser, at man i lokalområdet har oprettet vedligeholdelsesgrupper til pleje af grønne områder på frivillig basis.

Udfordringer og tilfredshed med resultater:

- Blandt de mest fremtrædende oplevede udfordringer er rekruttering af bestyrelsesmedlemmer, at få indflydelse på de kommunale beslutninger samt at sikre synlighed hos, og opbakning i, lokalområdet.

- Foreninger med betegnelsen lokalråd og lignende oplever det som lidt lettere at få indflydelse på kommunale beslutninger, end borgerforeninger og lignende foreninger gør. Til gengæld synes lokalråd og lignende foreninger, at det er mere udfordrende at sikre foreningens synlighed i lokalområdet.

- Foreningerne er generelt tilfredse med de resultater, de skaber. Foreninger, der er dannet af kommunen, har dog en lavere tilfredshed.

- Respondenternes utilfredshed – kategoriseret ud fra deres uddybende fritekstsvar – er især relateret til foreningens økonomi, oplevet mangel på kommunal lydhørhed, svag organisering samt manglende følelse af selveffektivitet. Tilfredshedsytringerne i fritekstsvarene handler om konkrete resultater, frugtbart samarbejde med kommunen, god organisering samt følelse af selveffektivitet og anerkendelse.

11.2 LOKALSAMFUNDSFORENINGERS ROLLE

Kortlægningen af lokalsamfundsforeninger i Danmark har vist, at der finder masser af engagement, ideskabelse og ressourcegenerering sted til udvikling af de nære lokalsamfund via denne organiseringstype. Lokalsamfundsforeningerne udgør et alment orienteret geografisk forankret borgerperspektiv på nærdemokrati, der i modsætning til brugerdemokratiet ikke er knyttet op på bestemte service- og brugergrupper.

Kortlægningen viser, at foreningerne er både sociale/kulturelle og politiske aktører i civilsamfundet. De sociale og kulturelle aktiviteter rettet mod borgerne i lokalområdet udgør den horisontale dimension i lokalsamfundsforeningernes arbejde. Herudover er der en række aktiviteter, som i højere grad er politisk orienterede, fordi de er rettet mod og involverer kommunens politiske og administrative aktører. Denne del af arbejdet kan betegnes som den vertikale dimension. Foreningerne er her talerør for lokalsamfundets borgere, når der fx er særlige sager og interesser, som varetages over for kommunen.

Relationerne mellem lokalsamfundsforeningerne og det kommunale politiske system kan både have stor betydning for realiseringen af foreningernes aktiviteter og ønsker og for realiseringen af de politikker og mål, der er formuleret af kommunen. Samtidig kan de kommunale aktører også benytte lokalsamfundsforeningerne til at hente og formidle information om forholdene i forskellige dele af kommunens lokalområder og byer.

Lokalsamfundsforeninger har således både en udviklingsmæssig og en demokratisk rolle i det lokale demokrati. Velfungerende organisering i borgerforeninger, lokalråd eller en lignende lokalsamfundsforening kan betyde, at der skabes rum til, og engagement for, at 'sætte i værk' i lokalsamfundet til fremme af den lokale udvikling eller til sikring af rammer for lokalt fællesskab. Lokalsamfundsforeningsorganisering kan også være med til at

sikre, at borgere føler sig hørt og har adgang til at gøre deres indflydelse gældende i det nære lokalsamfund.

Lokalsamfundsforeningerne er en vigtig aktør i relation til at realisere et praktisk og resultatorienteret demokrati byggende på flerniveau borgerinddragelse. De er også en vigtig aktør i relation til samskabelse og samproduktion, hvilket ses gennem de mange initiativer, foreningerne tager, som knytter an til indsatser i kommunerne (affaldsindsamling, mødesteder, turisme, service, kultur mm.). I forhold til det neo-endogene udviklingsperspektiv om at aktivere lokale ressourcer og etablere netværk er der indikationer i data, der peger på, at foreningerne målretter deres aktiviteter mod dette i forskellig grad. Foreningerne har således deres handlekraft på forskellige områder, som dog alle er værdifulde for opretholdelsen og videreudviklingen af det gode liv i lokalsamfundet.

Specielt oplysninger om foreningers utilfredshed samt opgørelser af, hvad foreningerne anser som udfordringer, er relevant information for kommuner og organisationer, der arbejder med at understøtte lokalsamfundsforeningers arbejde på forskellig vis. Opmærksomhedspunkter overfor disse aktører er derfor, at foreningerne specielt oplever det som svært at finde nye bestyrelsesmedlemmer og at få indflydelse på kommunale beslutninger. Samtidig er det vigtigt at påpege, at lokalråd og lignende foreninger finder det lettere at få indflydelse på kommunale beslutninger, end borgerforeninger og lignende foreninger gør, mens lokalråd finder det sværere at sikre foreningens synlighed i lokalområdet. Dette bør være et diskussionsemne for både foreningerne selv og kommunerne i den videre organisationsudvikling i årene fremover.

Den stærke sammenhæng mellem fx at blive taget med på råd ved afgørelser af betydning for lokalsamfundet og tilfredshed med samarbejdet med kommunen indikerer, at kommunerne, trods den ellers generelt høje tilfredshed blandt foreningerne med samarbejdet med kommunerne, kan vinde ved at arbejde opmærksomt blandt politikere og forvaltning med mere systematisk inddragelse. Her kunne man overveje, om lokalsamfundsforenings- eller rådshøringer systematisk kan indføres på samme måde, som det er tilfældet med nabohøringer, så alle forvaltninger i kommunen husker at inddrage lokalområderne. En egentlig lovbestemt høringsret ville imidlertid pege henimod opbygning af formel styring i flere niveauer, end det er tilfældet i dag. Mange af udgivelserne om nærdemokrati i årene omkring strukturreformen diskuterede netop dette aspekt og rækkevidden af inddragelsen af lokalsamfundsforeningerne. På den ene side blev det påpeget, at det er kommunalbestyrelsen, som er den repræsentativt formelt valgte beslutningstager. På den anden side blev det fremført, at lokalrådene kan noget, som kommunen ikke kan, og har lokalkendskab, som kommunen ikke har. Det blev imidlertid påpeget som både en international og en dansk tendens, at mange lokale myndigheder forsøger at finde mellemveje til inddragelse gennem etablering af nye governance-strukturer og -processer fremfor egentlige nye government-strukturer. Det nyligt indførte krav om strategisk landsbyplanlægning kan i denne sammenhæng ses som en anledning for både foreninger og kommuner til at genbesøge arbejdsgange, opbyggede strukturer og dialogformer i lokalområde-kommune-samarbejdet.

En række af de præsenterede resultater og gennemgåede emner i rapporten vil kunne analyseres yderligere i dybden gennem anvendelse af uddybende statistiske analyser. Det kunne vedrøre følgende spørgsmål:

- I hvilken grad er der sammenhæng mellem befolkningsudviklingen i lokalområderne og ting som nedlæggelser af service og oplevelse af problemer og udfordringer på den ene side og ting som oprettelse af service og oplevelse af succes og tilfredshed på den anden side?

- Hvilken betydning har det, at der bor kommunalbestyrelsesmedlemmer i lokalområdet?

- Hvad karakteriserer lokalråd, borgerforeninger og andre lokalsamfundsforeninger, der angiver, at de i meget høj grad eller i høj grad arbejder med specifikke emner som eksempelvis Kulturelle tiltag eller Sundhed, velvære og bevægelse sammenlignet med den samlede gruppe af lokalrådslignende foreninger?

- Hvilken sammenhæng er der mellem foreningernes økonomiske ressourcebase og oplevelsen af udfordringer/tilfredshed?

- Har foreninger med arbejdsgrupper knækket koden i forhold til udfordringerne med at besætte bestyrelsesposter og engagere frivillige?

- Oplever man færre udfordringer, hvis man har en lokal udviklingsplan?

Afslutningsvis skal det siges, at vi, da vi gik ind til undersøgelsen, brugte betegnelsen lokalrådsforeninger og lignende organiseringer om den samlede gruppe af foreninger, som vi undervejs endte ud med at kalde lokalsamfundsforeninger. At fastholde lokalrådsbetegnelsen, når borgerforeninger udgør den største andel af foreningerne i undersøgelsen (dog tæt efterfulgt af lokalrådene), besluttede vi, ville være uhensigtsmæssigt, hvorfor vi valgte at anvende en bredere fællesbetegnelse. Selv hvis man antog, at lokalrådsbetegnelsen er en funktion snarere end en specifik foreningsbetegnelse, ville man til trods for lokalrådsbetegnelsens udbredelse efter 2007 miste noget af diversiteten i lokalsamfundsforeningsorganiseringen ved at ophæve lokalrådsbetegnelsen til den generelle betegnelse. En vigtig pointe i undersøgelsen er nemlig, at der ofte kan skelnes mellem lokalråd og lokalrådslignende foreninger på den ene side og borgerforeninger og lignende foreninger på den anden side, selvom der også er eksempler på overlap mellem dem. Dette bør ligeledes være et opmærksomhedspunkt, såfremt kommuner i årene fremover vil have de lokale med på råd, og når de vil understøtte borgere i forening.

12 LITTERATURLISTE

Agger, A., Löfgren, K. & Torfing, J. (2010). *Nærdemokrati efter kommunalreformen – Erfaringer med netværksbaseret borgerinddragelse*, Roskilde Universitetsforlag.

Bakker, J., Denters, B., Virelink, M. O. & Klok, P.-J. (2012). Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role. *Local Government Studies*, 38(4), 395-414.

Bason, C. (2010). *Leading Public Sector Innovation: Co-creating for a better society*. London, Polity Press.

Bason, C. (2013). Engaging Citizens in Policy Innovation: Benefiting public policy from the design inputs of citizens and stakeholders as 'experts. I: Evert A. Lindquist, S. Vincent & J. Wanna (red.). *Putting Citizens First. Engagement in Policy and Service Delivery for the 21st Century*, 61-74. Canberry, Australia National University E press.

Bosworth, G., Annibal, I., Carroll, T., Price, L., Sellick, J. & Shepherd, J. (2016). Empowering Local Action through Neo-Endogenous Development; The Case of LEADER in England, *Sociologia Ruralis*, 56(3), 427-449.

Brudney, J.L. & England, R.E. (1983). Toward a definition of the coproduction concept. *Public Administration Review*, 43(1), 59-68.

de Haan, E., Meier, S., Haartsen, T. & Strijker, D. (2018). Defining 'Success' of Local Citizens' Initiatives in Maintaining Public Services in Rural Areas: A Professional's Perspective, *Sociologia Ruralis*, 58(2), 312-318.

Danmarks Statistik, ARE207. https://www.statistikbanken.dk/ARE207 (tilgået 21.12.21).

Danmarks Statistik, BY1. https://www.statistikbanken.dk/BY1 (tilgået 21.12.21).

Ditlevsen, S. E., & Thuesen, A. Aa. (2015, maj 21). Drejebog for lokale udviklingsplaner i landdistrikterne. https://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/institutter/iful/udgivelser/drejebog_lup_landdistrikterne_150515.pdf (tilgået 21.12.21).

Douglas, D. J. A. (2016). Power and Politics in the changing Structures of Rural Local Government. I: M. Shucksmith, & D. L. Brown (red.). *Routledge International Handbook of Rural Studies*. London and New York, Routledge.

EnviroConsult (2012). Nærdemokrati og lokalråd 2012 - eksempler fra 8 danske kommuner, www.nærdemokrati.dk.

Eurostat (2011). Degree of urbanisation for local administrative units (LAU), https://ec.europa.eu/eurostat/documents/4337659/10382805/DEGURBA-LAU-2016-Population-Grid-2011.pdf (tilgået 30.12.21)

Fisker, J.K., Johansen, P.H. & Thuesen, A. Aa. (Accepteret/In press) Micropolitical Practices of Multispatial Metagovernance in Rural Denmark. *Environment and Planning C: Politics and Space.*

Frederiksen, M., Gundelach, P., & Nielsen, R.S. (2017). *Survey: Design, stikprøve, spørgeskema, analyse*. Hans Reitzels Forlag.

Frivilligcharter (2013). *Charter for samspil mellem den frivillige verden og det offentlige.* Arbejdsgruppen for fornyelsen af frivillighedschartret.

Fung, A. & Wright, E.O. (2001). Deepening democracy: innovations in empowered participatory governance, *Politics & Society*, 29, 5–41.

Fung, A. & Wright, E.O. (2003). *Deepening Democracy: Institutional Innovations in Empowered Participatory Governance*, London, Verso.

Gallent, N., Morphet, J. & Tewdwr-Jones, M. (2008). Parish plans and the spatial planning approach in England. *Town Planning Review*, 79, 1-29.

Gkartzios, M. & Lowe, P. (2019). Revisiting neo-endogenous rural development. I: Scott, M., Gallent, N. & Gkartzios, M. (red.): *The Routledge Companion to Rural Planning*, pp. 159-169. London and New York, Routledge Companion.

Hansen, P.H. (2007). *Råd til nærdemokrati - Borgerinddragelse gennem lokalråd, foreninger og landdistriktsråd*. Århus, Turbine Forlaget.

Hansen, K.M. (2010). *Borgerinddragelse – et studie af borgerinddragelsen i regioner og kommuner*. Odense, Syddansk Universitetsforlag.

Hartje, S. (2008). *Nærdemokrati i udvikling - udviklingsråd i Varde Kommune og andre forsøg på at forny nærdemokrati og borgerinddragelsesprocesser*. Fritid & Samfunds Forlag.

Healey, P., de Magalhaes, C. & Madanipour, A. (1999). Institutional capacitybuilding, Urban Planning and urban regeneration projects. I special issue af *FUTURA (Journal of the Finnish Society for Futures Studies,* 3.

Hedetoft, A. & Broegaard, R.B. (2020). Den kommunale landdistriktsindsats – Hovedrapport. Nexø, Center for Regional- og Turismeforskning.

Hedetoft, A. (2008). Organisering af landdistriktsindsatsen efter kommunalreformen, CRT.

Houlberg, K. (2015). Politisk lederskap og demokrati i sammenslåtte kommuner i Danmark. Det Nationale Institut for Kommuners og regioners Analyse og Forskning.

Høringsportalen (2018) Lov om ændring af lov om planlægning og lov om maritim fysisk planlægning. Erhvervsstyrelsen, https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/395d1369-3adb-441f-bbf9-6027c011030c/Udkast%20til%20lov%20om%20%C3%A6ndring%20af%20lov%20om%20planl%C3%A6gning%20og%20lov%20om%20maritim%20fysisk%20planl%C3%A6gning.pdf (tilgået 21.12.21).

Ibsen, B., Thøgersen, M. & Levinsen, K. (2013). *Kontinuitet og forandring i foreningslivet. Analyser af foreningslivets udbredelse, sammensætning og karakteristika i 00'erne*. Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund. Syddansk Universitet.

Ibsen, B. & Levinsen, K., (2020). Kommunale institutioners samarbejde med foreninger og frivillige. I: *Den frivillige kommune*. Ibsen, B. (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag, p. 66-97.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2004). Aftale om strukturreform, 2004. København, Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2005). Kommunalreformen – kort fortalt. København, Indenrigs- og Sundhedsministeriet.

Johansen, P.H. & Fisker, J.K. (2020). Technosocial configurations for sociability in rural Denmark, *Journal of Rural studies*, 78, 115-122.

Kampevoll, F., Almaas, H.E. & Frisvoll, S. (2018). Politisk organisering og ordninger for nærdemokrati i sammenslåtte kommuner. Trondheim, RURALIS – Institutt for rural- og regionalforskning, Rapport nr. 5/2018.

KL (2004). Fremtidens lokaldemokrati - Inspiration til den lokale debat om demokrati og borgerinddragelse. København, Kl.

Klijn, E.H. & Edelenbos, J. (2007) Metagovernace as Network Management. I: E. Sørensen & J. Torfing (red.), *Theories of democratic network governance*, 199-214. New York, Palgrace Macmillan.

Krogh, A.H. (2018) Lokalråd: Introduktion til det lokale samarbejde. Det Kriminalpræventive Råd. https://dkr.dk/media/7021/lokalraad-2018.pdf (tilgået 21.12.21).

Kromann, D. S. & Just, F. (2009) Kommunalreformen og landdistriktspolitikken - en spørgeskemaundersøgelse, IFUL report 10/2009.

Landsforeningen af Landsbysamfund (2003) Lokalråd/landsbyråd: undersøgelse om samarbejdet mellem landsbyer og deres kommune. Landsforeningen af Landsbysamfund.

Levinsen, K. & Ibsen, B. (2017). *Foreningers samarbejde med kommunale institutioner*. Syddansk Universitet. Movements Nr. 2, 79 s.

Levinsen, K. & Ibsen, B., (2020). Foreningernes samarbejde med kommunale institutioner. I: *Den frivillige kommune*. Ibsen, B. (red.). Odense: Syddansk Universitetsforlag, p. 45-65.

Nygård, S. R. & Holmen, A.T. (2020. Negotiating Municipal Merger - Understanding Negotiation Arenas Through Perspectives of Social Order and Logics of Negotiation, *Scandinavian Political Studies*, 23(1), 46-64.

Ray, C. (2001). *Culture Economies*. Newcastle: Centre for Rural Economy, Newcastle University.

Ray, C. (2006). Neo-endogenous rural development in the EU. I: P. J. Cloke, T. Marsden & P. Mooney (red.), *Handbook of Rural studies*, 278-291. London, Sage.

Regeringen (2005). Redegørelse om nærdemokrati - Indenrigs- og sundhedsministerens redegørelse til folketinget. https://www.funchrohmann.dk/wp-content/uploads/2013/11/Lokalt-demokrati_regeringens-redegoerelse-naerdemokrati-pdf-468-kb.pdf (tilgået 21.12.21).

Shucksmith, M. (2010). Disintegrated Rural Development? Neo-endogenous Rural Development, Planning and Place-Shaping in Diffused Power Contexts. *Sociologia Ruralis* 50(1), 1-14.

Social- og Indenrigsministeriet (2005). Bekendtgørelse om revision af den kommunale og regionale inddeling og om forpligtende kommunale samarbejder, BEK nr 656 af 29/06/2005. København, Social- og Indenrigsministeriet.

Svendsen, G.L.H. & Sørensen, J.F.L. (2007). There's more to the picture than meets the eye: Measuring tangible and intagible capital in two marginal communities in rural Denmark, *Journal of Rural studies*, 23, 453-471.

Svendsen, G.L.H. (2017). Kulturelle værdier på land og I by – er der (stadig) forskel? I: Andersen, P.T. & Jacobsen, M.H. (red.). *Kultursociologi og kulturanalyse*. Hans Reitzels Forlag.

Svendsen, G.L.H. & Sørensen, J. F. L. (2016). *Skolelukninger på landet: En undersøgelse af skolelukningsforløb i Tønder Kommune 2010-11, samt lukningernes konsekvenser for de berørte lokalsamfund*. Syddansk Universitet, Center for Landdistriktsforskning, CLF Reports 56.

Sørensen, J.F.L. & Levinsen, K. (2010). Foreningsengagement i små og store bysamfund. *Politica - Tidsskrift for Politisk Videnskab*, 42(2), 218-235.

Sørensen, E. & Torfing, J. (2005). Network Governance and Post-Liberal Democracy, *Administrative Theory & Praxis*, 27(2), 197-237.

Sørensen, E., & Torfing, J. (2009) Making governance networks effective and democratic through metagovernance. *Public Administration*, 87(2), 234-258.

Sørensen, E., (2006). Metagovernance: the changing role of politicians in processes of democratic governance. *The American Review of Public Administration*, 36(1), 98-114.

Sørensen, J.F.L. (2012). Testing the Hypothesis of Higher Social Capital in Rural Areas: The Case of Denmark. *Regional Studies*, 46(7), 873-891.

Tanvig, H. W. (2020). *Landsbyen går sammen om nye erhverv - køreplan for økonomisk udvikling med afsæt i landsbyens særlige kvaliteter.* Frederiksberg: Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.

Tanvig, H.W. & Herslund, L.B. (2020a). Levedygtige landsbyer afhænger af lokal udviklingskapacitet. Frederiksberg, Københavns Universitet.
Tanvig, H.W., & Herslund, L.B. (2020b). Levedygtige landsbyer 2.0 - lokal udviklingskapacitet. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet, IGN.

Thuesen, A. Aa. & Sørensen, J.F.L. (2008). *Lokale aktionsgrupper i landdistrikter og fiskeriområder 2008 – sammensætning, aktiviteter og samarbejde i opstartsperioden*. IFUL Report 9/2008, Esbjerg, Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, Syddansk Universitet.

Thuesen, A.Aa. & Rasmussen, H.B. (2015). Danish rural areas' readiness for joint action as a proxy for the potential for co-production. *Journal of Rural and Community Development*, 10(1), 32-55.

Thuesen, A.Aa. & Ditlevsen, S. E. (2015). *Lokale udviklingsplaner for landdistrikterne: eksempler fra to kommuner*, CLF Report 46/2015, Esbjerg, SDU/Center for Landdistritsforskning.

Thuesen, A. Aa. (2017). Local democracy in large municipalities - Co-creating democracy and rural development through multi-level participation structures and local development plans, *Town Planning Review*, 88(3), 327-348.

Thuesen, A.Aa., Jørgensen, B.S. & Andersen, P.T. (2019). Vi ser med LUP på sundheden: Inspirationskatalog om strategisk kobling mellem landdistriktsudvikling og sundhedsindsatser. CLF Report 72, Esbjerg, SDU/Center for Landdistriktsforskning. https://findresearcher.sdu.dk:8443/ws/portalfiles/portal/149757324/8351_Vi_ser_med_LUP_p_Sundheden_web.pdf (tilgået 21.12.21).

Torfing, J. (2007). Local forms of governance in Denmark, Working Paper 5/2007, Center for Democratic Network Governance, Roskilde University.

Torpe, L. & Kjeldgaard, T. K. (2003). *Foreningssamfundets sociale kapital - Danske foreninger i et europæisk perspektiv*. Magtudredningen. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag.

Tænketanken om Nærdemokrati (2005). Tænketanken om nærdemokrati – redegørelse til indenrigs- og sundhedsministeren. https://im.dk/publikationer/2005/aug/taenketanken-om-naerdemokrati-redegoerelse-til-indenrigs-og-sundhedsministeren/ (tilgået 21.12.21).

Økonomi- og Indenrigsministeriet (2017) Oversigt over Ø-udvalg, lokale udvalg, lokalråd/landsbylaug mv., Økonomi- og Indenrigsministeriet, https://www.ft.dk/samling/20171/almdel/sou/spm/541/svar/1509749/1937262/index.htm (tilgået 21.12.21).

13 BILAG 1: SPØRGESKEMAET

Først kommer nogle spørgsmål om din foreningstype, foreningens opstart, mødehyppighed osv.

1. Hvad kalder du i daglig tale din forening?
- Lokalråd
- Bydelsråd
- Fællesråd
- Borgerforening
- Landsbyforening
- Landsbyråd
- Sogneforening
- Bylaug
- Beboerforening
- Borger- og grundejerforening
- Håndværker- og borgerforening
- Udviklingsråd
- Kulturråd
- Andet (skriv venligst hvad):_____

2. Vælg venligst navnet på den kommune, foreningen ligger i:
(Drop down mulighed med alfabetisk oplistning af kommuner)

3. Hvornår blev foreningen dannet? (skriv årstal)

- Ca. år: _____
- Ved ikke

4. Hvem tog initiativ til, at foreningen blev dannet? *(Vælg ét svar)*
- Folk fra lokalområdet
- Folk fra flere lokalområder i fællesskab
- Kommunen
- Kommunen sammen med lokalområdet/lokalområderne
- Andre (skriv venligst hvem): _____
- Ved ikke

5. Hvilken af følgende typer er din forening? *(Vælg ét svar)*
- En enkeltstående forening for ét sogn/lokalområde
- En paraplyforening, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i ét sogn/lokalområde
- En enkeltstående forening, der dækker to eller flere sogne/lokalområder

- En paraplyforening, der inkluderer flere slags foreninger/organisationer i to eller flere sogne/lokalområder
- Anden type (skriv gerne hvilken):_____

6. Har foreningen kontingentbetalende medlemmer?

- Ja
- Nej
- Ved ikke

7. Hvor mange bestyrelsesmøder blev der holdt i foreningen i 2019?
(angiv et cirka antal) _____
- Ved ikke

8. Er der dannet arbejdsgrupper under foreningen, hvor andre end bestyrelsen/ledelsen deltager?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

Hvis ja, skriv venligst hvilke arbejdsgrupper: _____

9. Hvor ofte modtager foreningen henvendelser fra områdets borgere? *(Vælg ét svar)*
- Mindre end én gang årligt
- Én gang årligt
- Flere gange om året, men ikke hver måned
- Én eller flere gange om måneden, men ikke hver uge
- Én gang om ugen
- Flere gange ugentligt
- Ved ikke

10. Har foreningen en hjemmeside på internettet, hvor den informerer om sine møder og aktiviteter?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

11. Har foreningen en gruppe på Facebook, hvor den informerer om sine møder og aktiviteter?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

Hvis ja, benyttes Facebook-gruppen til at modtage kommentarer fra borgerne til foreningens arbejde? (*Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)*

Nu følger nogle spørgsmål om foreningens fokus og vilkår.

12. I hvilken grad tages følgende emner op i din forening?
(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)

- Miljø, affald og klima
- Natur og friluftsliv
- Sundhed, velvære og bevægelse
- Kulturelle tiltag
- Forhold for børn og unge
- Forhold for ældre borgere
- Integration af udlændinge
- Trafik og transport
- Økonomi
- Erhvervs- og turismeudvikling
- Markedsføring og bosætning
- Demokrati og medbestemmelse
- Forskønnelse, bygningssanering og byfornyelse
- Andet (angiv venligst hvad):_____

13. Har jeres lokalområde en lokal udviklingsplan/landsbyplan, hvor I sammen har formuleret visioner for lokalområdets udvikling? *(Vælg ét svar)*

- Nej
- Ja, og vi har lavet den uden hjælp fra kommunen
- Ja, og vi har lavet den overvejende med hjælp fra kommunens ansatte
- Ja, og vi har lavet den overvejende med hjælp fra en konsulent tilbudt af kommunen
- Ja, og vi har lavet den både med hjælp fra kommunen og en konsulent tilbudt af kommunen
- Ja, og vi har lavet den med hjælp fra en konsulent, vi selv bad stå for opgaven
- Ja, men vi har lavet den på en anden måde (skriv venligst hvordan): _____
- Ved ikke

14. Hvilke økonomiske midler har foreningen haft til rådighed de sidste ca. 5 år? *(et svar pr. linje)*

- Kontingent fra vores medlemmer (*ja, nej, ved ikke, ikke relevant*)
- Mindre faste beløb fra kommunen til mødeaktiviteter
- Faste beløb fra kommunen til at sætte aktiviteter i gang
- Penge fra et kommunalt tiltag om borgerbudgettering
- Penge, som vi har søgt i en kommunal pulje

- Penge, som vi har søgt hos lokale fonde
- Penge, som vi har søgt hos landsdækkende fonde
- Penge, som vi har søgt hos en lokal aktionsgruppe (LAG eller FLAG)
- Penge fra indsamlinger blandt borgerne
- Penge fra afholdelse af velgørenhedsarrangementer, lokale events og fester
- Penge fra sponsorater og donationer
- Penge fra andre kilder (skriv venligst hvilke) _____

15. Oplever du følgende som let eller svært?
(*Svarmuligheder: Meget svært, svært, hverken/eller, let, meget let, ikke relevant*)
-At sikre foreningens synlighed i lokalområdet
-At få lokalbefolkningen til at deltage i vores aktiviteter
-At få lokalbefolkningen til at bidrage med frivilligt arbejde
-At finde medlemmer til foreningens bestyrelse
-At blive enige når vi tager beslutninger i bestyrelsen
-At skabe et godt samarbejde i bestyrelsen
-At finde ud af hvilken rolle foreningen skal spille i lokalområdet
-At få indflydelse på de kommunale beslutninger
-At få foreningens økonomi til at løbe rundt
-At få nye ideer til løsning af lokalområdets udfordringer

16. I hvilken grad er du samlet set tilfreds med de resultater, din forening skaber?
- Meget utilfreds
- Utilfreds
- Tilfreds
- Meget tilfreds
- Ved ikke

Uddyb evt. dit svar: _____

Nu følger et enkelt spørgsmål om foreningens samarbejde med andre lokalområder, erhvervslivet og andre foreninger/råd.

17. Hvordan og i hvilken grad indgår din forening i samarbejde med andre lokale og frivillige aktører?
(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)
- Vi samarbejder med foreningerne i vores eget lokalområde gennem arrangementer
- Vi samarbejder med foreningerne i vores eget lokalområde om lokaler
- Vi samarbejder med menighedsrådet gennem arrangementer
- Vi samarbejder med menighedsrådet om lokaler
- Vi samarbejder med det lokale erhvervsliv gennem arrangementer
- Vi samarbejder med det lokale erhvervsliv om lokaler

- Vi samarbejder med hele kommunens lokalrådslignende foreninger i en fælles organisering/et råd
- Vi samarbejder med foreninger i nabolokalområder om konkrete arrangementer
- Vi samarbejder med foreninger i nabolokalområder om interessevaretagelse overfor kommunen
- Vi samarbejder med aktører fra lokalområder i andre kommuner i Danmark
- Vi samarbejder med andre/på andre måder (skriv gerne hvem og hvordan): _____

De næste spørgsmål drejer sig om foreningens møder og samarbejde med kommunen.

18. Deltager din forening i faste møder med kommunen? (med faste møder menes møder, som kommer igen hvert år på et nogenlunde fastlagt tidspunkt)
-Ja
-Nej (*Hvis nej er der spring til 'Hvor ofte' -spørgsmålet længere nede - spørgsmål 22*)

19. Hvor mange faste møder har foreningen gennemsnitligt med kommunen i løbet af et år? *(Et svar for hver linje. Skriv antal årlige møder)*
- Møder med deltagelse af både politikere og ansatte fra forvaltningen: _____
- Møder kun med politikere: _____
- Møder kun med ansatte i forvaltningen: _____

20. Hvad karakteriserer de faste møder mellem kommunen og de lokalrådslignende foreninger?
(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)
- Kommunen tager initiativ til møderne
- De lokalrådslignende foreninger tager initiativ til møderne
- Mødernes dagsorden fastsættes af kommunen
- Dagsordenen fastsættes af repræsentanter fra de lokalrådslignende foreninger
- Dagsordenen fastsættes i fællesskab ml. kommunen og de lokalrådslignende foreninger
- Møderne bruges til, at kommunen orienterer de lokalrådslignende foreninger
- Møderne bruges til, at de lokalrådslignende foreninger orienterer kommunen
- Møderne bruges til sammen at skabe nye ideer og initiativer
- Møderne bruges til at træffe beslutninger om mindre driftsforhold
- Møderne bruges til at diskutere større beslutninger af budgetrelateret karakter
- Møderne bruges til at koordinere samarbejdet ml. de lokalrådslignende foreninger og kommunen

21. Hvor ofte var jeres forening i 2019 – ud over de faste møder - i kontakt med *kommunalpolitikere* via telefon, mail eller uformelle møder?
- Mindre end én gang årligt
- Én gang årligt
- Flere gange om året, men ikke månedligt
- Én eller flere gange om måneden
- Ved ikke

22. Hvor ofte var jeres forening i 2019 – ud over de faste møder – i kontakt med *ansatte* i den kommunale forvaltning gennem telefon, mail eller uformelle møder?
- Mindre end én gang årligt
- Én gang årligt
- Flere gange om året, men ikke månedligt
- Én eller flere gange om måneden
- Ved ikke

23. Arrangerer kommunen temadage, konferencer og læringsforløb for lokalrådslignende foreninger?
- Ja
- Nej
- Ved ikke
- Hvis ja (giv venligst 1-2 eksempler): _____

24. Deltager kommunalpolitikere i møder, som I deltager I/er medarrangør af, som finder sted i jeres lokalområde?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

25. Deltager ansatte fra forvaltningen i møder, som I deltager i/er medarrangør af, som finder sted i jeres lokalområde?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

26. Kommunerne bruger forskellige medier, når de videregiver oplysninger til lokalområderne. I hvilken grad benytter du dig af følgende fra kommunen?
(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, jeg tror ikke min kommune benytter dette medie)
- Nyhedsbrev målrettet lokalområderne
- Gruppe e-mails sendt til de lokalrådslignende foreninger
- Kommunal hjemmeside målrettet lokalområderne

- Facebookside målrettet lokalområderne
- Artikler i lokalavisen
- Andet (skriv venligst hvad): _____

27. Hvad oplever du i din forenings kontakt med kommunen?
(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)

- Kommunalpolitikerne har viden om de lokalrådslignende foreningers rolle
- De ansatte i forvaltningen har viden om de lokalrådslignende foreningers rolle
- Kommunen informerer os om spørgsmål af betydning for vores lokalområde
- Vi tages med på råd ved afgørelser af betydning for lokalområdet
- Der er ansat personer i kommunen til at understøtte vores arbejde
- Kommunen bidrager med penge til udviklingen af vores lokalområde
- Kommunen indgår i et ligeværdigt samspil med de lokalrådslignende foreninger
- Kommunen anerkender værdien af vores frivillige arbejde

28. I hvilken grad er du samlet set tilfreds med din forenings samspil med kommunen?

- Meget utilfreds
- Utilfreds
- Tilfreds
- Meget tilfreds
- Ved ikke

- Uddyb evt. dit svar: _____

Nu følger spørgsmål om, hvorvidt der er sket nedlæggelse af institutioner og services i lokalområdet

29. Er der siden kommunesammenlægningen i 2007 nedlagt/nedprioriteret institutioner eller services (kommunale/private) i jeres lokalområde?
(Der kan sættes mere end et kryds)

- Ja, en skole er nedlagt
- Ja, en børnehave er nedlagt
- Ja, et ældrecenter/plejehjem er nedlagt
- Ja, en biblioteksfunktion er nedlagt/omlagt til bogbus/udleveringsspot
- Ja, en købmand/brugs er nedlagt
- Ja, et pengeinstitut eller en filial er nedlagt
- Ja, et forsamlingshus er nedlagt
- Ja, vi har fået dårligere offentlig transport
- Ja, kirken/menighedsrådet er slået sammen i fælles menighedsråd med naboområder

- Ja, kommunens vedligeholdelse af de grønne områder er nedprioriteret
- Andre services er nedlagt/nedprioriteret (skriv venligst hvilke): _____
- Nej, der er ikke nedlagt/nedprioriteret institutioner eller services (*hvis der svares nej, dirigeres respondenten til baggrundsspørgsmålene*)

30. Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn om, hvad nedlægningen/nedprioriteringen af service har betydet for jeres lokalområde?
(Svarmuligheder: Meget uenig, uenig, hverken/eller, enig, helt enig, ved ikke)
- Vi møder ikke hinanden så ofte mere
- Det er blevet sværere at få folk til at deltage i aktiviteter og arrangementer
- Det gav en trist stemning i lokalområdet
- Vi har vænnet os til det
- Vi har accepteret det
- Det har gjort, at vi er holdt op med at kæmpe for vores lokalområdes udvikling
- Det har gjort, at vi vil kæmpe endnu mere for vores lokalområdes udvikling
- Det har ikke haft nogen speciel betydning

31. Har I i lokalområdet selv oprettet services, institutioner eller selskaber for at erstatte nedlæggelserne/nedprioriteringerne?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

Hvis ja, hvilke services, institutioner eller selskaber har I oprettet? *(mulighed for flere krydser)*
- Friskole
- Fribørnehave
- Friplejehjem
- Fælles bogudlåningssted
- Fælleskabsejet/fællesskabsdrevet butik
- Fælleshus, forsamlingshus eller multihus-lignende mødested
- Udviklingsselskab med 'folkeaktie'-lignende indskud
- Delebilsordning
- En ny kirke
- Vedligeholdelsesgruppe til pleje af grønne områder på frivillig basis
- Andet (skriv venligst hvad):_____

Her følger nogle baggrundsspørgsmål, som skal bruges, når besvarelserne skal analyseres på tværs.

32. Hvor langt er der fra dit lokalområde til kommunens primære rådhus?
Vælg ca. antal kilometer
- 0-5 km.

- 6-10 km.
- 11-15 km.
- 16-20 km.
- 21-25 km.
- 26-30 km.
- 31-35 km.
- 36-40 km.
- Mere end 40 km.

33. Hvornår indtrådte du i foreningens bestyrelse?

- Skriv venligst et cirka årstal: _____

34. Hvorfor indtrådte du i foreningens bestyrelse?

(Svarmuligheder: Slet ikke, i mindre grad, i nogen grad, i høj grad, i meget høj grad, ved ikke)

- For at kunne arbejde med udvikling af mit specifikke lokalområde
- For at arbejde med lokalområdeudvikling generelt
- For at skabe kontakter
- For at lære noget
- For at få indflydelse på kommunale og regionale beslutninger
- Fordi jeg blev opfordret til det
- Andet (skriv gerne hvorfor): _____

35. Er du formand?

- Ja
-Nej
-Hvis Nej, skriv venligst hvad din rolle i foreningen så er: _____

36. Hvad er dit køn?

-Mand
-Kvinde
-Andet

37. Hvad er din alder? _____ år

38. Hvad er din højest gennemførte uddannelse?

- Folkeskole
- Gymnasial uddannelse
- Erhvervs-/lærlinge-/kontoruddannelse
- Kort videregående uddannelse
- Mellemlang videregående uddannelse
- Lang videregående uddannelse

39. Hvad er dit hovederhverv?
- Lønmodtager (offentlig ansat)
- Lønmodtager (privat ansat)
- Selvstændig
- Arbejdsløs
- Pensionist
- Hjemmegående
- Under uddannelse
- Andet

40. Hvor mange mænd og kvinder er der i foreningens bestyrelse/ledelse? (skriv antal ud for hver kategori)
- Kvinder: _____
- Mænd: _____
- Andet: _____

41. Hvordan er aldersfordelingen i foreningens bestyrelse/ledelse? (skriv ca. antal ud for hvert aldersinterval)
- 25 år og derunder: _____
- 26-40 år: _____
- 41-55 år: _____
- 56-70 år: _____
- Over 70 år: _____
- Ved ikke

42. Indgår dit lokalområde i en landsbyklynge med andre lokalområder?
- Ja
- Nej
- Ved ikke

43. Bor der kommunalbestyrelsesmedlemmer i dit lokalområde?
- Ja
- Nej
- Ved ikke